

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

SIMONA SVIRPLYTĖ
(BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGJA)

PROBLEMINIAI PROPORCINGUMO PRINCIPO UŽTIKRINIMO ASPEKTAI, TAIKANT
SLAPTUS IKITEISMINIO TYRIMO VEIKSMUS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Dr. Rasa Žibaitė-Neliubšienė

Vilnius, 2026 m.

TURINYS

IVADAS	3
1. PROPORCINGUMO PRINCIPAS IR JO REIKŠMĖ PROCESINIŲ PRIEVARTOS PRIEMONIŲ TAIKYME	10
1.1. Teisės principų samprata ir vieta teisinėje sistemoje.....	10
1.2. Proporcingumo principo samprata ir jo vaidmuo procesinių prievartos priemonių taikyme.....	15
2. SLAPTŲ IKITEISMINIO TYRIMO VEIKSMŲ PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMO PROBLEMATIKA.....	26
2.1. Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų samprata	26
2.2. Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisinio reglamentavimo ir jį papildančios teismų praktikos probleminiai klausimai dėl proporcingumo principo (ne)užtikrinimo.....	34
2.2.1. Įstatymo, reglamentuojančio slaptus (neviešo pobūdžio) veiksmus, kokybės reikalavimai	35
2.2.2. Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo terminas.....	39
2.2.3. Savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinys ...	43
2.2.4. Nusikalstamų veikų rūšys ir kategorijos, dėl kurių galimas slaptas sekimas	48
2.2.5. Kiti nustatyti pažeidimai ir įstatymų leidėjo pareiga užtikrinti teisinio reglamentavimo kokybę	54
3. SLAPTŲ IKITEISMINIO TYRIMO VEIKSMŲ STATISTINĖ ANALIZĖ PROPORCINGUMO PRINCIPŲ ASPEKTU	57
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	65
LITERATŪRA	68
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA	89
ANNOTATION IN ENGLISH	90
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	91
SUMMARY IN ENGLISH	92
PRIEDAI	94
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	95

IVADAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 22 straipsnis nurodo, kad „Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.“¹ Kita vertus, teismų praktikoje nurodoma, kad, renkant informaciją apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, nėra draudžiama apriboti žmogaus teises į jo privatų gyvenimą, tačiau šiais atvejais būtina „<...> išlaikyti teisingą pusiausvyrą tarp siekio išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo užtikrinimo.“² Labiausiai žmogaus teises ir laisves varžantys veiksmai yra procesinės prievartos priemonės, kurios, be kita ko, apima ir slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus (arba šiame darbe dar įvardijamus kaip slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus), nustatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 154 straipsnyje ir 158–160 straipsniuose³.

Doktrinoje pažymima, kad ikiteisminio tyrimo metu „Proceso veiksmai turi būti atliekami ir proceso sprendimai priimami griežtai laikantis procesinės formos“⁴, kurią formuoja BPK ir jame nustatytų normų aiškinimas, įtvirtintas teismo precedentuose. Procesinė forma užtikrina efektyvesnę ir tinkamesnę baudžiamąją procesą taip pat ir baudžiamojo proceso dalyvių teises, be to, užkardo pareigūnų piktnaudžiavimą ir aplaidumą⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad asmens teises ir laisves varžančios normos gali būti taikomos „<...> jei jos atitinka proporcingumo reikalavimus.“⁶ Vadinas, siekiant, kad asmens teisės ir laisvės būtų ribojamos tik esant būtinybei, visų pirma, turi būti užtikrintas teisinio reguliavimo aiškumas ir kokybė; antra, suprantamas ir aiškus proporcingumo principo apibrėžimas bei aiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas).

Baigiamojo darbo aktualumas. Žmogaus privatus gyvenimo neliečiamumas yra akcentuojamas tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 ir 8 straipsniuose⁷, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsnyje⁸ ir minėtame

¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-511/2025“, Infolex, žiūrėta 2026 m. sausio 25 d., https://www.infolex.lt/tip/2300672#B_0.

³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

⁴ Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė Bendroji dalis I knyga*, (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2016), 33–34.

⁵ *Ibid.*, 34.

⁶ Vyantas Malinauskas, „Teisės kaip idealai ir kaip teisingumo reikalavimai“, *Teisės apžvalga* 2, 20 (2019): 6, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/teiapvglr20&div=4&start_page=3&collection=journals&set_as_cursor=2&men_tab=srchresults.

⁷ „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“, eur-lex.europa, žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT>.

⁸ „Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, LRS, žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841?jfwid=-ucusi46i7>.

Konstitucijos 22 straipsnyje. Šie teisės aktai įtvirtinta asmens privataus gyvenimo, komunikacijos slaptumo ir asmens duomenų apsaugą bei nurodo, kad kišimasis į šias asmens teises galimas tik pagal įstatymą ir tik tiek, kiek tai būtina demokratinėje visuomenėje. Taigi, tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu teisės aktai saugo ir užtikrina, kad į asmens privatų ir jo šeimos gyvenimą nebūtų savavališkai kišamasi, kai nėra teisėto ir įstatyme nustatyto pagrindo. Pažymėtina, kad Lietuvoje slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai gali būti taikomi ne tik ikiteisminio tyrimo metu pagal BPK nuostatas, tačiau jie taip pat gali būti taikomi, vadovaujantis Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo (toliau – KŽĮ) 9–15 straipsnių nuostatomis⁹, kai ikiteisminis tyrimas dar nėra pradėtas. Be to, šie veiksmai gali būti taikomi pagal Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymą¹⁰, siekiant užtikrinti valstybės nacionalinį saugumą.

Doktrinoje nurodoma, kad „Baudžiamojo proceso taisyklės turėtų būti pakankamai aiškos ir tikslios, kad būtų užkirstas kelias valstybės pareigūnų ir institucijų savivalei bei proceso dalyvių piktnaudžiavimui savo teisėmis, bet ir ne per daug smulkmenišką, kad trukdytų optimaliam, veiksmingam procesui.“¹¹ Teisės mokslininkai pastebi, kad BPK ir KŽĮ nuostatuose yra ne visai tinkamai įtvirtinti šių veiksmų sankcionavimo ir taikymo pagrindai. Pavyzdžiui, R. Ažubalytė nurodo, kad slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų reguliavimas (BPK ir KŽĮ), pagal formuluojamą nacionalinę teisės praktiką, neatitinka įstatymo kokybės reikalavimo, todėl teismai, siekdami kompensuoti nekokybišką įstatymą, privalo taikyti proporcingumo principą¹². Todėl „Bylą nagrinėjantis teismas kiekvienu atveju turi ne tik įvertinti, ar procesinės prievartos priemonės buvo taikomos laikantis BPK nustatytų formalių reikalavimų, bet ir atsižvelgti į taikomų priemonių proporcingumą ir būtinumą.“¹³ Būtent proporcingumo principu siekiama užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp skirtingų konstitucinių vertybių, t. y. asmens teisių ir laisvių bei viešojo intereso¹⁴.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, matyti, kad ši tema yra aktuali dėl to, jog nacionaliniai teismai, vadovaudamiesi proporcingumo principu, siekia nustatyti, ar slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus konkrečiu atveju buvo galima taikyti. Tai sprendami, jie vadovaujasi ne tik Lietuvos teisės aktais, formuojama nacionaline teismų praktika, bet ir tarptautinių teismų

⁹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2025 gegužės 18 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526/asr>.

¹⁰ „Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1881C195D0E2/asr?csrt=5165618207174107138>.

¹¹ Ažubalytė, Jurka ir Zajančauskienė, *supra note*, 4: 35.

¹² Rima Ažubalytė, „Privataus asmens gyvenimo ribojimas slapтомis priemonėmis: (ne)kokybiško įstatymo problema“, *Jurisprudencija* 26(2) (2019): 289–290, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/5279/4664>.

¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-201-719/2023“, Infoplex, žiūrėta 2025 m. gegužės 19 d., <https://www.infolex.lt/tp/2199435>.

¹⁴ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 11/2017-5/2018“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. gegužės 19 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1927/content>.

praktika, t. y. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT), Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) formuojamais proporcingumo principo kriterijais. Todėl svarbu ir aktualu yra išanalizuoti naujausią nacionalinę ir tarptautinę teismų praktiką bei nustatyti, kokie pokyčiai stebimi apibrėžiant proporcingumo principą ir išskiriant jo vertinimo kriterijus (jei jie yra). Šio klausimo kontekste svarbu nustatyti, kiek aiškus proporcingumo principo turinio apibrėžimas ir aiškus jo išskiriamų kriterijų taikymas (ir vertinimas) yra betarpiškai susiję su proporcingumo principo užtikrinimu, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus.

Taip pat šiame darbe aktualu yra išanalizuoti, kiek (ne)kokybiškas įstatymas siejasi su proporcingumo principo užtikrinimu, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Aktualu nustatyti, ar Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT arba kasacinis teismas), aiškindamas įstatymų leidėjo paliktas spragas, sėkmingai jas užpildo. Darbo autorės nuomone, šio klausimo kontekste, siekiant geriau išanalizuoti nagrinėjamą temą, svarbu nustatyti (bei naudinga žinoti), koks yra pačių ikiteisminio tyrimo teisėjų vertinimas apie įstatymų leidėjo paliktas spragas. Taip pat, siekiant pamatyti slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo mastą, aktualu išanalizuoti apylinkės teismų (ar bent dalį jų) šių veiksmų sankcionavimo statistikos duomenis.

Tiriamą problema. Ar proporcingumo principo turinio neapibrėžtumas ir neaiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas) yra vienas iš šio principo užtikrinimo probleminių aspektų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus? Ar esantį teisinį reglamentavimą papildanti teismų praktika užtikrina proporcingumo principo laikymąsi (šalina teisinio reguliavimo spragas), taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus? Ar itin aukštas prokurorų prašymų dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo tenkinimo procentas leidžia daryti atsargią prielaidą, kad teismai neefektyviai vykdo teisminę kontrolę ir tai kelia abejonių dėl proporcingumo principo užtikrinimo?

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Apie slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų taikymo probleminius klausimus, BPK ir KŽĮ įstatymų leidėjo paliktas spragas, proporcingumo principo vaidmenį, taikant procesines prievartos priemones, ir kitomis panašiomis aktualiomis temomis įvairiuose moksliniuose darbuose yra plačiai išnagrinėję tokie autoriai kaip Artūras Panomariovas¹⁵, Ramūnas Ramanauskas¹⁶, Raimundas Jurka¹⁷,

¹⁵ Pvz., Artūras Panomariovas, „Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese“, *Jurisprudencija* 23 (15) (2001), <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3683> ir kt.

¹⁶ Artūras Panomariovas ir Ramūnas Ramanauskas, „Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė“, *Jurisprudencija* 75, 67 (2005), <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2978/2779>.

¹⁷ Pvz., Raimundas Jurka, „Slaptųjų tyrimo veiksmų procesinės formos darnos aspektai“, *Teisės apžvalga* 2 (14) (2016), <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/7567a834-1d6d-47a0-81e7-69dce0f04f86/content> ir kt.

Egidijus Losis¹⁸, Gediminas Bučiūnas¹⁹, Gintaras Goda²⁰, Aurelijus Gutauskas²¹, Rima Ažubalytė²², Edgaras Markevičius²³ ir kiti Lietuvos mokslininkai. Slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų tema yra nagrinėjama ir užsienio autorių, pavyzdžiui, Toon Moonen²⁴, Benjamin Vogel²⁵ ir kt.²⁶ Nors ši tema yra nagrinėta gana plačiai ir įvairiomis temomis, kita vertus, tai tik parodo, kad ji yra itin aktuali ir svarbi. Darbo mokslinis naujumas pasižymi tuo, kad šiame darbe yra nagrinėjama naujausia ir aktualiausia Konstitucinio Teismo, EŽŽT, ESTT teismų praktika apie proporcingumo principą ir jo išskiriamus kriterijus. Šiame darbe atlikta LAT nuo 2015 m. iki 2026 m. priimtų nutarčių analizė, kuria siekiama nustatyti, kaip teismai pildo įstatymų leidėjo paliktas spragas ir kiek nustatyta pažeidimų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Atlikus interviu su ikiteisminio tyrimo teisėjais, pateikiamas jų vertinimas apie slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisinį reglamentavimą ir jo reikšmę proporcingumo principo užtikrinimui. Be to, šiame darbe yra pateikiama ir analizuojama Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo 2023–2025 m. slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo statistika.

Baigiamojo darbo reikšmė. Darbe yra analizuojama proporcingumo principo reikšmė slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikyme, taip pat nagrinėjama, kaip proporcingumo principo turinio neapibrėžtumas ir neaiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas) siejasi su šio principo užtikrinimu minėtų veiksmų taikyme. Darbe atlikta LAT nuo 2015 m. iki 2026 m. nutarčių analizė, kuria siekiama nustatyti, ar teismų praktika sėkmingai užpildo BPK aktuoliuose straipsniuose esamas spragas; kiek ir kokio pobūdžio nustatyta pažeidimų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Siekiant išsamiau ištirti šio darbo temą, buvo atlikti interviu su šešiais ikiteisminio tyrimo teisėjais, kurie pateikė savo praktika pagrįstą vertinimą. Taip pat šiame darbe atlikta dviejų didžiausių Lietuvos apylinkių teismų statistinių slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo

¹⁸ Pvz., Egidijus Losis, „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2010), <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/710ee682-5afb-4450-85f1-90ea8148ccf7/content> ir kt.

¹⁹ Gediminas Bučiūnas, „Slaptas sekimas – tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, Mykolo Romerio universitetas, 2014), <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/471c887a-2f50-4017-8c3f-b2b31ea14270/content>.

²⁰ Pvz., Gintaras Goda, „Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo“, *Teisė* 98, (2016), <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/9967/7975> ir kt.

²¹ Pvz., Aurelijus Gutauskas, „Privataus asmens gyvenimo apsaugos standartai vykdant kriminalinės žvalgybos tyrimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“, *Jurisprudencija* 31(2) (2024), <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1324309> ir kt.

²² Pvz., Ažubalytė, *supra note*, 12, ir kt.

²³ Pvz., Edgaras Markevičius, „Efektyvi teisės į privatą gyvenimą apsauga taikant kriminalinės žvalgybos priemones“, *Teisės apžvalga* 1(23) (2021), <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=980281> ir kt.

²⁴ Toon Moonen, „Special Investigation Techniques, Data Processing and Privacy Protection in the Jurisprudence of the European Court of Human Right“, *Pace international law review companion* 9, 1 (2010), <https://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=pilronline>.

²⁵ Benjamin Vogel, *Secret Evidence in Criminal Proceedings* (Berlin: Duncker & Humblot, 2021), https://pure.mpg.de/rest/items/item_3372586/component/file_3521614/content.

²⁶ Volodymyr I. Galagan ir kt., „Judicial control as a guarantee of non-interference in private life during the pre-trial investigation: An observation under the European Court of Human Rights“, *DIXI* 23, 2 (2021), <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f798dd11-3b34-4a42-b266-17bdb0663ab6/content>.

duomenų analizė, kuri parodo realų šių veiksmų taikymo mastą. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, darbas reikšmingas įstatymų leidėjui ir praktikams, atnaujinant informaciją apie proporcingumo principo probleminius klausimus, susijusius su slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymu.

Tyrimo tikslas. Kompleksiškai išanalizavus proporcingumo principą bei įvertinus slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisinį reglamentavimą (įskaitant jį papildančią teismų praktiką), išnagrinėti probleminius klausimus, susijusius su proporcingumo principo užtikrinimu, taikant šiuos veiksmus.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti proporcingumo principo sampratą ir jo reikšmę procesinių prievartos priemonių taikymo procese.
2. Išnagrinėjus slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų požymius, įvertinti šių veiksmų teisinio reglamentavimo (ne)kokybę bei nustatyti, ar (ir kaip) teismų praktika (ne)užtikrina proporcingumo principo laikymąsi.
3. Išanalizavus Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo statistiką, nustatyti šių veiksmų taikymo intensyvumą.

Baigiamojo darbo originalumas. Darbe atlikta naujausios nacionalinės ir tarptautinės teismų praktikos analizė dėl proporcingumo principo ir slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo; pateiktas ikiteisminio tyrimo teisėjų vertinimas dėl BPK aktualių straipsnių reglamentavimo; pateikti Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo aktualūs statistiniai duomenys bei atlikta jų analizė, siekiant išanalizuoti probleminius proporcingumo principo užtikrinimo aspektus, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Darbe suformuluojamos naujos originalios išvados ir teikiami pasiūlymai įstatymų leidėjui.

Atliekant tyrimą, naudojami šie moksliniai tyrimo metodai:

1. Dokumentų analizės metodu buvo atrenkama ir išskiriama įvairi doktrininė medžiaga, aktuali tyrimo tematikai, analizuojamas ir nagrinėjamas proporcingumo principas, t. y. jo samprata, kriterijai, reikšmė slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikyme. Šis tyrimo metodas naudojamas 77 LAT nutarčių analizei, kurių priėmimo laikotarpis nuo 2015 m. iki 2026 m., siekiant nustatyti, kiek dažnai kasacinis teismas aiškina įstatymų leidėjo paliktas spragas, taip pat kiek ir kokių pažeidimų nustatyta. Taip pat, naudojantis šiuo metodu, pateikiami Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo nuo 2023 m. iki 2025 m. statistiniai slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų (pagal BPK 154 straipsnį ir 158–160 straipsnius) sankcionavimo duomenys pagal prokurorų pateiktus prašymus ir atliekama šių duomenų analizė.

2. Sisteminės analizės metodas buvo naudojamas mokslinių straipsnių, daktaro disertacijų, nacionalinės ir tarptautinės teismų praktikos, BPK ir KŽĮ teisinio reglamentavimo bei apklausų metu gautų rezultatų analizei.

3. Lyginamasis metodas naudojamas LAT, Konstitucinio Teismo, EŽTT, ESTT teismų praktikos, proporcingumo principo sąvokų, ikiteisminio tyrimo teisėjų apklausų metu gautų rezultatų ir apylinkės teismų statistinių duomenų palyginimui.

4. Apibendrinimo metodas naudojamas vertinant įvairių mokslininkų nuomones, teismų praktikos suformuotus išaiškinimus, teisės aktų nuostatas, ikiteisminio tyrimo teisėjų apklausų metu gautus rezultatus, taip pat apylinkės teismų statistinius duomenis, pagal kuriuos buvo formuojamos išvados.

5. Interviu metodas naudojamas atliekant pusiau standartizuotą interviu su ikiteisminio tyrimo teisėjais, kurio tikslas pateikti ikiteisminio tyrimo teisėjų praktika pagrįstą vertinimą dėl įstatymų leidėjo paliktų spragų ir jo reikšmės proporcingumo principo užtikrinimui, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Interviu metu iš viso apklausti šeši ikiteisminio tyrimo teisėjai.

Tyrimo struktūra. Darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš trijų skyrių, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių, anglų kalbomis bei priedai. Pirmajame skyriuje nagrinėjama teisės principų reikšmė, jų vieta teisinėje sistemoje ir proporcingumo principo samprata, jo vaidmuo procesinių prievartos priemonių taikyme. Antrajame skyriuje nagrinėjama slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų samprata (išskiriami požymiai); įvertinama šių veiksmų teisinio reglamentavimo (ne)kokybė ir atlikta LAT nutarčių, priimtų nuo 2015 m. iki 2026 m., analizė ir nustatoma, ar (ir kaip) teismų praktika (ne)užtikrina proporcingumo principo laikymąsi. Šio klausimo kontekste šiame skyriuje pateikiami ir analizuojami ikiteisminio tyrimo teisėjų interviu metu gauti atsakymai. Trečiajame skyriuje pateikiami ir analizuojami Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo 2023–2025 m. slaptų ikiteisminio tyrimų veiksmų statistiniai duomenys, iš kurių daromos atsargios prielaidos apie proporcingumo principo užtikrinimą.

Ginamieji teiginiai.

Proporcingumo principo turinio neapibrėžtumas ir neaiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas) yra vienas iš šio principo užtikrinimo probleminių aspektų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus

Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų skyrimo ir taikymo kriterijai nėra tinkamai reglamentuoti BPK, tačiau iš to kylančias problemas iš esmės minimalizuoja formuojama teismų praktika.

Itin aukštas prokurorų prašymų dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų tenkinimo procentas kelia abejonių dėl efektyvios teismų vykdomos teisminės kontrolės, taip pat ir dėl proporcingumo principo užtikrinimo.

1. PROPORCINGUMO PRINCIPAS IR JO REIKŠMĖ PROCESINIŲ PRIEVARTOS PRIEMONIŲ TAIKYME

Baudžiamojo proceso paskirtyje, nustatytoje BPK 1 straipsnyje, akcentuojama tiek žmogaus teisių ir laisvių apsauga, tiek greitai ir išsamiai atskleista nusikalstama veika²⁷. Siekiant įgyvendinti šią paskirtį reikalinga tinkama pusiausvyra tarp skirtingų vertybių, kadangi atskleidžiant nusikalstamas veikas ne retai yra taikomos procesinės prievartos priemonės, kuriomis, kaip minėta, yra ribojamos žmogaus teisės ir laisvės. Atsižvelgiant į tai, kiekvienu atveju „<...>“ turi būti įvertinta, ar yra išlaikoma įstatymų reikalavimus atitinkanti proporcija tarp naudojamų priemonių siekiant išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo užtikrinimo <...>.“²⁸ BPK 11 straipsnyje, kuriame įtvirtintas proporcingumo principas, nurodoma, kad procesinės prievartos priemonės turi būti taikomos tik tais atvejais, kai be jų nėra galimybės pasiekti proceso tikslų²⁹. Vadinasi, baudžiamajame procese procesinių prievartos priemonių taikymas turi būti grindžiamas ne tik teisės normomis, bet ir teisės principais (šiuo atveju – proporcingumo principu). Pažymėtina, kad baudžiamojo proceso teisės principai yra išvedami iš bendrųjų teisės principų, todėl šiame skyriuje būtina aptarti jų sampratą ir vietą teisinėje sistemoje.

1.1. Teisės principų samprata ir vieta teisinėje sistemoje

Siekiant išanalizuoti proporcingumo principo reikšmę procesinių prievartos priemonių taikyme, kurių, be kita ko, sudedamoji dalis yra slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, visų pirma, tikslinga aptarti bendrą teisės principų sampratą, jų reikšmę ir vietą teisinėje sistemoje. Atkreiptinas dėmesys, kad nacionalinėje ir tarptautinėje doktrinoje ši tematika yra nemažai nagrinėta³⁰, todėl apie tai darbo autorė pasisakys glaustai, neišsiplečiant, akcentuojat svarbiausius aspektus.

²⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis proceso kodeksas“, Infolex, žiūrėta 2025 m. lapkričio 1 d., <https://www.infolex.lt/ta/10708:str1>.

²⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90-788/2022“, žiūrėta 2025 m. gruodžio 22 d., <https://www.infolex.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2063306&cid=80112>.

²⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis proceso kodeksas“, *op. cit.*

³⁰ Pvz. Giedrė Lastauskienė ir kt., *Teisės teorija. 1 leidimas* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020); Johanas Baltrimas ir Mindaugas Lankauskas, *Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamas būdai, mokslo studija* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014); Kęstutis Jankauskas, „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2005), [https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=11.%09Jankauskas%2C+K%C4%99stutis.+%E2%80%99Eteis%C4%97s+princip%C5%B3+samprata+ir+jos+%C4%AFtvirtinimas+konstitucin%C4%97je+jurisprudencijoje%E2%80%99C.+&btnG=](https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=11.%09Jankauskas%2C+K%C4%99stutis.+%E2%80%99Eteis%C4%97s+princip%C5%B3+samprata+ir+jos+%C4%AFtvirtinimas+konstitucin%C4%97je+jurisprudencijoje%E2%80%99C.+&btnG=;);

Lietuvių kalbos žodyne nurodyta, kad „principas“ lotyniškai *principum* reiškia pradžią, pagrindą. Vadovaujantis šia reikšme, nurodoma, kad principas yra pagrindinė, kurios nors teorijos, mokslinės sistemos, požiūrio, koncepcijos idėja; pagrindinis, pradinis teiginys³¹. Pastebėtina, kad nacionalinėje doktrinoje teisės principų samprata apibrėžiama gana panašiai, nenukrypstant nuo bendrinio principo aiškinimo ir suvokimo.

Ne vienas mokslininkas nurodo, kad teisės principams būdingas abstraktumas³². Taip pat teisės principai apibūdinami kaip išreiškiantys visuomenės vertybes³³, dėsnius ar pamatines nuostatas³⁴, „<...> kuriomis grindžiamas visas teisinis reglamentavimas, visi teisiniai sprendimai – ir bendrieji, ir individualūs.“³⁵ Atsižvelgiant į tai, teisės principai įvardijami kaip nustatantys arba padedantys užtikrinti vertybinį kryptingumą³⁶, todėl jie yra laikomi kreipiančiais pradais³⁷ arba vertybiniais orientyrais³⁸, kurie ne tik atspindi visuomenės vertybes, bet ir siekia jas apsaugoti³⁹.

Nurodytos aplinkybės rodo, kad teisės principai daro įtaką teisinio reguliavimo vertybiniam turiniui⁴⁰. Vadinasi, nors teisės principai nenurodo konkrečios elgesio taisyklės, kita vertus, jie nurodo vertybinę kryptį⁴¹. Teisės principų reikšmę visai teisiniai sistema akcentavo K. Jankauskas, nurodydamas, kad „Teisės principai determinuoja (teisine prasme) kitus reiškinius, kreipia kitų reiškinių turinį, daro įtaką kitiems teisinės sistemos elementams ir visai teisei sistemai.“⁴² Tai, kad teisės principai yra reikšmingi visos teisinės sistemos veikimui⁴³ ir jos realizavimui⁴⁴ akcentuoja ir kiti teisės mokslininkai.

I Dewa Gede Atmadja ir Ketut Adi Wirawan, „Legal Principles in Legal System“, *Proceedings of the International Conference on “Changing of Law: Business Law, Local Wisdom and Tourism Industry” (ICCLB 2023)*, 2352-5398, (2023): 589, <https://www.atlantis-press.com/proceedings/icclb-23/125996693>;

Ronald M. Dworkin, „The Model of Rules“, *The University of Chicago Law Review* 35, 1 (1967): 14–46, <https://www.jstor.org/stable/1598947?seq=1>.

³¹ Lietuvių kalbos žodynas“, žiūrėta 2025 m. spalio 5 d., <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Principas>.

³² Pvz., Lastauskienė ir kt., *supra note*, 30: 114;

Baltrimas ir Lankauskas, *supra note*, 30 ir kt.

³³ Pvz., Baltrimas ir Lankauskas, *supra note*, 30: 9;

Linas Baublys ir kt., *Teisės teorijos įvadas. 2 leidimas* (Vilnius: MES, 2012), 230 ir kt.

³⁴ Jankauskas, *supra note*, 30: 16.

³⁵ Egidijus Kūris, „Konstitucijos principai ir konstitucijos tekstas“, *Jurisprudencija* 23, 15 (2001): 54, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3680>.

³⁶ Baublys ir kt., *op. cit.*

³⁷ Jankauskas, *op. cit.*

³⁸ Deimantė Mamonė, „Teisės principai ir jų teisinio argumentavimo funkcija“, *Visuomenės pokyčiai ir teisė*, (2023): 56–57,

https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=TEIS%C4%96S+PRINCIPAI+IR+J%C5%B2+TEISI+NIO+++ARGUMENTAVIMO+FUNKCIJA&btnG=.

³⁹ Baublys ir kt., *op. cit.*

⁴⁰ Dworkin, *op. cit.*

⁴¹ Robert Alexy, *A Theory of Constitutional Rights*, (Oxford: Oxford University Press, 2010), 46–57, https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=ZbWxWYhhe8UC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Alexy,+Robert.+A.+Theory+of+Constitutional+Rights.+Oxford:+Oxford+University+Press,+2010.&ots=UcOaISApkd&sig=1sgzkwAyEEG6zMwynFGfsA6E5Gk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false;

Atmadja ir Wirawan, *op. cit.*

⁴² Jankauskas, *op. cit.*

⁴³ Mamonė, *op. cit.*

⁴⁴ Kūris, *op. cit.*

Darytina išvada, kad dauguma mokslininkų pateikia panašų teisės principų apibrėžimą, t. y., kad teisės principams būdingas abstraktumas, tačiau juose įtvirtinamos pamatinės vertybės ir idėjos, kurios teisinėje sistemoje veikia kaip orientyras, leidžiantis nenukrypti nuo nustatytų pamatinių nuostatų. Kita vertus, pateiktos teisinės principų sampratos nereikėtų suabsoliutinti, nes, J. Baltrimo ir J. Lankausko teigimu, „<...> konkreti teisės principų samprata ir sąvoka daugiausia priklauso nuo to, kokiai teisės filosofijos kryptčiai labiau simpatizuoja vienas ar kitas autorius.“⁴⁵ Darbo autorė neturi pagrindo paneigti nurodytą teiginį, kita vertus, pastebėtina, kad mokslininkai išskiria pasikartojančius teisės principų sampratai būdingus bruožus, kurie galėtų būti laikomi šios formuojamos sampratos pagrindiniais bruožais.

Nors dauguma mokslininkų panašiai apibrėžia teisės principų sampratą, tačiau, pastebėtina, kad dėl teisės principų vietos teisinėje sistemoje doktrinoje pateikiamos skirtingos pozicijos. Pavyzdžiui, G. Lastauskienė teigia, kad teisės principų vietos teisinėje sistemoje atskirai aiškinti nebėra prasmės, nes teisės sistemos apibrėžimo ribos buvo išplėstos tiek, kad teisinė sistema suprantama nebe tik kaip atskira teisės normų sistema, bet kartu kaip ir teisės principų sistema⁴⁶. Kita vertus, baudžiamojo proceso teisės doktrinoje laikomasi kitokios pozicijos ir teigiama, kad principas nėra tolygus teisės normai. Šis teiginys paaiškinamas tuo, kad principas kaip idėja ar nuostata gali būti tiek faktinis, tiek teisinis, t. y. faktinis principas tampa teisiniu, kai jo esmė ir turinys yra įtvirtinti konkrečiuose teisės normose arba jį pagrindžia teismų praktika, taikydama kitas įstatymo nuostatas⁴⁷. Iš esmės panašios pozicijos laikosi ir K. Jankauskas, kuris pažymi, kad teisės principai laikytini teisinės sistemos dalimi tik jei šiems priskiriama savarankiška reguliavimo savybė⁴⁸. Šio mokslininko disertacijoje plačiai aptariami ir išskiriami trys pagrindiniai požiūriai į teisės principų vietą teisės sistemoje, kuriais vadovaujasi ir kiti mokslininkai⁴⁹.

Pirma, teisės principai paliekami už teisės kaip normų sistemos ribų arba jie priskiriami teisės normų sistemai, tačiau jos laikomos kaip deklaratyvios normos, nes nėra laikoma, kad teisės principams yra priskiriama socialinių santykių reguliavimo savybė⁵⁰. Anot G. Lastauskienės, pagal šį modelį visas teisinis reguliavimas atitenka teisės normoms⁵¹.

⁴⁵ Baltrimas ir Lankauskas, *supra note*, 30: 6.

⁴⁶ Giedrė Lastauskienė, „Teisės principai Lietuvos teisės sistemoje: lemia ar nukreipia?“, *Konstitucinė justicija Lietuvoje: trys veiklos dešimtmečiai: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys* (2023): 344, https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=Teis%C4%97s+principai+Lietuvos+teis%C4%97s+sis+temoje%3A++lemia+ar+nukreipia%3F&btnG=.

⁴⁷ Raimundas Jurka ir kt., *Baudžiamojo proceso principai* (Vilnius: Eugrimas, 2009), 9–11.

⁴⁸ Jankauskas, *supra note*, 30: 26.

⁴⁹ Ažubalytė, Jurka ir Zajančauskienė, *supra note*, 4: 110.

⁵⁰ Jankauskas, *op. cit.*, 26, 27–31.

⁵¹ Lastauskienė, *op. cit.*, 341.

Antra, teisės principai laikomi teisės sistemos dalimi, nes jiems priskiriama socialinių santykių reguliavimo savybė, tačiau jie veikia ne kaip savarankiški sistemos elementai, bet „<...> kaip vienintelių teisinio reguliavimo savybę turinčių teisės sistemos elementų – teisės normų – ypatingas porūšis, t. y. teisės principai įtraukiami į teisės (normų) sistemą ir kartu „išlydomi“ šios sistemos elementuose.“⁵² Kitaip tariant, pagal šį modelį teisės principai priskiriami teisės sistemai, jei jie yra suformuoti pačiame teisės akto tekste⁵³.

Trečia, teisės principams priskiriama galia reguliuoti socialinius santykius ir jie kartu su teisės normomis yra laikomi savarankiškais teisės sistemos elementais⁵⁴. Taigi, pagal trečią modelį, teisės principai yra veikiantys šalia teisės normų, kurie turi savarankišką reguliavimo elementą⁵⁵. Šio klausimo kontekste svarbu pažymėti, kad doktrinoje laikomasi nuomonės, jog Lietuvos teisinėje sistemoje principai vertinami kaip šalia teisės normų egzistuojantys savarankiški teisės sistemos elementai, ką patvirtina ir Lietuvos konstitucinė jurisprudencija, taip pat bendrosios kompetencijos teismų ir kasacinio teismo praktika⁵⁶. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime yra nurodęs, kad „<...> Konstituciją, kaip teisinę realybę, sudaro įvairios nuostatos – konstitucinės normos ir konstituciniai principai, kurie įvairiose Konstitucijos formuluotėse yra tiesiogiai įtvirtinti arba yra iš jų išvedami.“⁵⁷ Nurodytos aplinkybės patvirtina, kad teisės principai yra reikšmingi veiksmingai teisinei sistemai.

Nors baudžiamojo proceso teisės principai yra adaptuojami iš bendrųjų teisės principų, tačiau, siekiant tinkamai atskleisti proporcingumo principą, kuris yra vienas iš baudžiamojo proceso teisės principų, būtina trumpai aptarti, kaip doktrinoje apibrėžiami baudžiamojo proceso teisės principai ir kokios savybės / požymiai jiems yra išskiriami.

Vienoje iš doktrinoje pateikiamų sampratų nurodoma, kad baudžiamojo proceso teisės principai yra kaip „<...> proceso eigą generuojantys veiksniai, nuo kurių priklauso paties teisinio proceso kokybė ir apimtis, procesą įgyvendinančių ir procese dalyvaujančių teisės subjektų elgesys, o galiausiai ir teisingo sprendimo baudžiamojoje byloje priėmimas.“⁵⁸ Pastebėtina, kad kiti teisės mokslininkai baudžiamojo proceso teisės principų sampratą apibrėžia gana artimai bendrajai teisės principų sampratai, t. y., nurodydami, kad šie principai yra kaip idėjos, pamatinės nuostatos, kurios lemia visų baudžiamojo proceso teisės normų turinį, nusikalstamų veikų tyrimo

⁵² Jankauskas, *supra note*, 30: 26–27, 31–38.

⁵³ Lastauskienė, *supra note*, 46: 341.

⁵⁴ Jankauskas, *op. cit.*, 27, 38–45.

⁵⁵ Lastauskienė, *op. cit.*

⁵⁶ Ažubalytė, Jurka ir Zajančauskienė, *supra note*, 4: 110.

⁵⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas Nr. 24/04“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 11 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta265/content>.

⁵⁸ Jurka ir kt., *supra note*, 47: 11.

ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimo tvarką, kurios parodo baudžiamojo proceso instituto esmę⁵⁹. Pagal kitą doktrinoje pateikiamą sampratą, be kita ko, išskiriama žmogaus teisių apsauga, nurodant, kad „<...> baudžiamojo proceso teisės principai – tai baudžiamojo proceso reguliavimą ir baudžiamojo proceso normų taikymą lemiantys veiksniai, kurie užtikrina baudžiamojo proceso teisės ir atskirų jos institutų paskirties įgyvendinimą bei žmogaus teisių baudžiamajame procese apsaugą.“⁶⁰

Iš baudžiamojo proceso teisės principų sampratos doktrinoje yra išskiriamos baudžiamojo proceso teisės principams būdingos savybės: *pirma*, baudžiamojo proceso principas yra įtvirtintas ir išreikštas svarbiausiuose norminiuose aktuose, kas iš esmės sudaro teisinio reguliavimo bazę; *antra*, jis gali būti bendro pobūdžio pamatinė teisės norma, kurią sukonkretina kitos patikslinančios normos; *trečia*, jam būdingas stabilumas; *ketvirta*, jis lemia procesinių santykių raidos ir reguliavimo tendencijas; *penkta* baudžiamojo proceso principai yra sistemiški (pažeidus vieną principą, dažniausiai pasižeidžia ir jų visuma); *šešta*, teisės principams pripažįstama normatyvumo savybė, kuri suartina principus su baudžiamojo proceso teisės normomis⁶¹. Doktrinoje taip pat pažymima, kad baudžiamojo proceso principai yra svarbūs savo funkcijomis, t. y. formuoti baudžiamąją politiką; nustatyti materialiąją tikrąją tiesą ir priimti teisingą sprendimą; jie padeda išaiškinti teisės normas, ypač jai prieštaravimo atveju; atlieka kolizijų ir teisės spragų šalinimo funkciją, taip pat leidžia išskirti baudžiamojo proceso teisę nuo kitų teisės šakų siekiant netapatinti ar nepainioti panašių teisės institutų⁶².

Kaip minėta, baudžiamojo proceso teisės principai yra išvesti iš bendrųjų teisės principų, todėl įžvelgtini teisės principų ir baudžiamojo proceso teisės principų sampratų panašumai (jie apibūdinami kaip idėjos, pamatinės nuostatos, kurios teisės principų atveju formuoja visą teisinę sistemą, o baudžiamojo proceso teisės principų atveju – baudžiamojo proceso institutą). Pažymėtina, kad baudžiamojo proceso teisės principams doktrinoje išskiriama gana plati savybių ir funkcijų visuma, kuri yra reikšminga viso baudžiamojo proceso formavimui. Atsižvelgiant į tai, baudžiamojo proceso teisės principai yra visos baudžiamojo proceso teisės veikimo mechanizmo užtikrinimo pamatas, be kita ko, įskaitant ir žmogaus teisių bei laisvių apsaugą, kuri ypatingai reikšminga procesinių prievartos priemonių taikyme.

⁵⁹ Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011), 47.

⁶⁰ Ažubalytė, Jurka ir Zajančauskienė, *supra note*, 4: 114.

⁶¹ Jurka ir kt., *supra note*, 47.

⁶² Ažubalytė, Jurka ir Zajančauskienė, *op. cit.*, 114–121; Jurka ir kt., *op. cit.*, 11–14.

1.2. Proporcingumo principo samprata ir jo vaidmuo procesinių prievartos priemonių taikyme

Europos Sąjungos Bendrojo Teismo (toliau – ESBT) sprendime proporcingumo principas įvardijamas kaip vienas iš bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų⁶³. Taip šis principas pirmą kartą buvo įvardytas 1970 m. ESTT byloje *Internationale Handelsgesellschaft*, kurioje teismas jį susiejo su pagrindinių žmogaus teisių apsauga ir nurodė, kad valstybės valdžios įpareigojimai gali būti taikomi tik siekiant būtinų viešojo intereso tikslų⁶⁴. Konstitucinis Teismas ne kartą yra išaiškinęs, kad šis principas yra konstitucinio teisinės valstybės principo elementas⁶⁵. Siekiant išnagrinėti probleminius proporcingumo principo užtikrinimo aspektus, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, vadovaujantis doktrina, aktualia nacionaline ir tarptautine teismų praktika, tikslinga išnagrinėti proporcingumo principo apibrėžimą, šiam principui išskiriamus kriterijus ir kaip jie yra taikomi (bei vertinami).

Lietuvių kalboje žodis „proporcingas“ yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio *proportio*, kuris reiškia proporciją, atitikimą, santykį, todėl „proporcingumas“ aiškinamas kaip pusiausvyra ar atitikimas tam tikriems taisyklių modeliams⁶⁶. Lietuvių kalbos žodyne „proporcingas“ apibrėžiamas kaip „pasižymintis darnia, taisyklinga dalių proporcija, susijęs tam tikru santykiu su kuriuo nors dydžiu“⁶⁷. Sutiktina su E. Losio nuomone, kad toks lingvistinis žodžio „proporcingas“ aiškinimas tinkamiausiai išreiškiamas matematiniu santykiu⁶⁸, tačiau jis tikrai nėra tikslus aiškinant teisėje nusistovėjusius „proporcingumo“ ir „proporcingumo principo“ terminus, todėl teisės moksle šie terminai yra aiškinami kiek kitaip.

Visų pirma, tarptautinėje doktrinoje proporcingumo principas teisės mokslininkų R. Alexio ir S. Tsakyrakio įvardijamas kaip priemonė, kuria siekiama išspręsti vertybių konfliktus, taip užtikrinant teisėto ir objektyvaus sprendimo priėmimą⁶⁹ bei teisėto tikslo pasiekimą⁷⁰. Šis

⁶³ „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2025 m. rugsėjo 3 d. sprendimo byloje Zalando SE prieš Europos Komisiją (Nr. T-348/23)“, Infollex, žiūrėta 2025 m. lapkričio 2 d., <https://www.infollex.lt/tp/default.aspx?id=1919&crd=124915&lng=LT>.

⁶⁴ Losis, *supra note*, 18: 44–45;

„Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje Internationale Handelsgesellschaft mbH prieš Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, (Nr. 11-70)“, Infollex, žiūrėta 2026 m. balandžio 11 d., <https://www.infollex.lt/teise/default.aspx?id=1919&crd=76702&lng=LT>.

⁶⁵ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. birželio 17 d. nutarimas Nr. 14-A/2024“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2159/content>.

⁶⁶ „Lietuviškai“, žiūrėta 2025 m. spalio 12 d., <https://proporcingas.lietuviskai.lt/>.

⁶⁷ „Lietuvių kalbos žodynas“, *supra note*, 31.

⁶⁸ Egidijus Losis, „Proporcingumo principas – tarptautinis prievartos priemonių taikymo standartas“, iš *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*, Raimundas Jurka ir kt., (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 380.

⁶⁹ Stavros Tsakyrakis, „Proportionality: An assault on human rights?“, *International Journal of Constitutional Law* 7, 3 (2009): 469, 474, <https://academic.oup.com/icon/article/7/3/468/703178?login=true>.

⁷⁰ Alexy, *supra note*, 41: 66–69, 72–76.

principas taip pat apibūdinamas kaip geriausiai žinoma viešosios teisės doktrina, kuri reglamentuoja žmogaus teisių pažeidimų konstitucingumą⁷¹, arba kaip taisyklių rinkinys, kuris demokratinėse valstybėse ir visame pasaulyje yra pagrindinė konstitucinių žmogaus teisių apsaugos priemonė⁷².

T. Ucaryilmaz bendrąja prasme proporcingumo principą apibūdina kaip sąžiningo ir optimalaus interesų suderinimo kriterijų, tačiau jis taip pat nurodo, kad šis principas žmogaus teisių srityje veikia kaip teisingumo garantas, kuriuo kontroliuojama valstybių laisvė riboti žmogaus pagrindines teises. Taigi, T. Ucaryilmaz proporcingumo principą apibrėžia kaip priemonę, kuri padeda užkirsti kelią valstybės teisių piktnaudžiavimui⁷³.

Šis principas panašiai aiškinamas ir nacionalinės teisės mokslininkų. E. Losis, kuris plačiai išanalizavo proporcingumo principą procesinių prievartos priemonių taikyme, bendrai šį principą apibūdina kaip saugiklį, kuris užtikrina taikytinos prievartos teisėtumą ir teisingumą⁷⁴. E. Leonaitė, taip pat išanalizavusi šį principą, nurodo, kad teisiniame kontekste bendriausia prasme proporcingumo principas gali būti suvokiamas kaip pamatinė teisės ir jos sistemos nuostata, kuri kreipia teisę į jos realizavimą, į skirtingų interesų pusiausvyrą bei harmoniją⁷⁵. Iš šios sampratos mokslininkė išskiria du pagrindinius proporcingumo principo tikslus: pirma, kaip tikslą, siekiančio skirtingų interesų pusiausvyros; antra, kaip praktinį testą – instrumentą, skirtą teisės kūrimo ir taikymo procesuose⁷⁶.

Baudžiamojo proceso teisės metodinėje mokomojoje priemonėje pateikiamas gana platus proporcingumo principo apibrėžimas, kuriuo kartu išskiriami šio principo kriterijai: visų pirma, proporcingumo principo idėja draudžia per griežtai varžyti subjektų teises, laisves ar interesus; antra, bet kokia taikoma valstybės institucijų poveikio priemonė, nesvarbu kokios rūšies, turi būti adekvati siekiamam ir taikomos šios priemonės tikslui; trečia, turi būti taikomos tokios priemonės, kurios savo pobūdžiu ir turiniu darytų minimalų neigiamą poveikį asmeniui, kurio teisės ar laisvės yra varžomos; ketvirta, visa tai turi būti daroma tik tada, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje ir tai yra svarbiau už žmogaus teises ar laisves⁷⁷.

⁷¹Iddo Porat, „Proportionality“, iš *Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law*, Rainer Grote, Frauke Lachenmann, Rudiger Wolfrum (Oxford: Oxford University Press, 2018), 1, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792846.

⁷²Ariel L. Bendor ir Tal Sela, „How proportional is proportionality?“, *International Journal of Constitutional Law* 13, 2, (2015) 530, <https://academic.oup.com/icon/article/13/2/530/735723?login=false>.

⁷³Talya Ucaryilmaz, „The Principle of Proportionality in Modern Ius Gentium“, *Utrecht Journal of International and European Law* 36, 1 (2021): 1, 25–26, <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/a84477d3-711b-4d12-9cee-2a1c06745aab/content>.

⁷⁴Losis, *supra note*, 18: 51.

⁷⁵Erika Leonaitė, „Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013), 28, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1862519/>.

⁷⁶*Ibid.*

⁷⁷Jurka ir kt., *supra note*, 47: 153.

Iš nurodytų apibrėžimų matyti, kad pateiktos proporcingumo principo sampratos nėra konkrečios. Šis principas daugumos mokslininkų įvardijamas kaip priemonė, skirta apsaugoti prigimtines žmogaus teises ir laisves nuo valstybės teisių piktnaudžiavimo. Iš pateiktų sampratų akivaizdu tik tiek, kad, vadovaujantis proporcingumo principu, turi būti užtikrinta pusiausvyra tarp siekiamo tikslo ir tarp asmens privataus gyvenimo kišimosi ar jo teisių bei laisvių ribojimo. Kaip nurodo R. Ažubalytė, „<...> proporcingumo principas lemia žmogaus teisių suvaržymo apimtį.“⁷⁸

Pastebėtina, kad proporcingumo principas nėra dažnai *expressis verbis* įtvirtintas teisės aktuose, tačiau netiesiogiai ir gana nuosekliai atsispindi nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose, pavyzdžiui, kaip nurodyta šio darbo įvade: Konstitucijos 22 straipsnyje, Chartijos 7 straipsnyje, Konvencijos 8 straipsnyje. Be nurodytų teisės aktų žmogaus teisių, laisvių ir privataus gyvenimo apsauga įtvirtinta ir Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos (toliau – Deklaracija) 12 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad „Niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsintis į jo garbę ir reputaciją.“⁷⁹ Iš esmės analogiškos nuostatos įtvirtinamos ir Jungtinių Tautų Organizacijos Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau – Paktas) 17 straipsnyje⁸⁰. Kaip minėta, proporcingumo principas tiesiogiai įtvirtintas BPK 11 straipsnyje⁸¹. Taip pat šis principas įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijų dėl KŽĮ, BPK normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo (toliau – Rekomendacijos) 37 punkte. Šiame punkte nurodoma, kad, atliekant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, turi būti laikomasi proporcingumo principo, t. y. slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai turi būti atliekami tik tada, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų – greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamą veiką⁸². Šis principas nors ir netiesiogiai, tačiau taip pat yra įtvirtintas KŽĮ 5 straipsnio 1 dalyje⁸³.

Iš aptarto reglamentavimo matyti, kad proporcingumo principas siejamas su žmogaus teisių ir laisvių bei jo privataus gyvenimo apsauga, tačiau nenurodoma, kokiomis konkrečiomis priemonėmis tai turi būti įgyvendinama. Įstatymų leidėjai abstrakčiai nurodo, kad šie apribojimai galimi tik įstatyme nustatytais atvejais, siekiant visuomenės ir valstybės saugumo užtikrinimo, tačiau šio principo plačiau ir konkrečiau neapibrėžia. Darbo autorė, atsižvelgdama į aptartą

⁷⁸ Ažubalytė, *supra note*, 12: 266.

⁷⁹ „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 27 d., <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

⁸⁰ „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 27 d., <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>

⁸¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *supra note*, 3.

⁸² „Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos įstatymo, baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo““, E-tar, žiūrėta 2025 m. spalio 27 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FB0E47A36ED6>.

⁸³ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 9.

doktriną ir teisinį reglamentavimą, atkreipia dėmesį, kad konkrečios proporcingumo principo sampratos nebuvimas lemia tolimesnių problemų kilimą, kaip pavyzdžiui, ne visai aiškų šio principo išskiriamų kriterijų taikymą (ir vertinimą), kas toliau bus nagrinėjama šiame skyriuje. Nurodytos aplinkybės turi tiesioginę sąsają su teisės normų, reglamentuojančių slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, taikymu ypač, kai jose yra paliktos reikšmingos spragos, todėl tai gali apsunkinti vienodą jų taikymą, tačiau apie tai detaliau šio darbo 2.2. poskyryje.

Kadangi nei nacionalinis, nei tarptautinis reglamentavimas išsamiai neapibrėžia proporcingumo principo ir neišskiria šio principo kriterijų, būtina atkreipti dėmesį į doktrinoje išskiriamus proporcingumo principo kriterijus, kurie dar kitaip vadinami – proporcingumo testu. Nors šis testas yra kilęs iš Vokietijos Federacinės Respublikos⁸⁴, tačiau juo naudojasi ir kitos demokratinės valstybės, siekdamos įvertinti, ar žmogaus teises ribojantys veiksmai atitinka teisėtus viešuosius interesus⁸⁵.

Proporcingumo testą sudaro trys vertinamieji kriterijai: *pirmas* – tinkamumas, kuriuo vertinama, ar taikoma priemonė iš tikrųjų yra tinkama pasiekti teisėtą tikslą; *antras* – būtinumo, kuriuo vertinama, ar pasirinkta priemonė būtina siekiamam tikslui, t. y., ar be jos nėra švelnesnės priemonės, kuri mažiau varžytų žmogaus teises ir laisves ir su kuria būtų galima pasiekti tą patį tikslą; *trečias* – proporcingumas siaurąja prasme, kuriuo vertinama, ar atitinkamas rezultatas pasiektas suderinus tikslą su poveikiu asmens teisėms ir laisvėms⁸⁶. Šie proporcingumo principo išskiriami kriterijai akcentuojami tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teismuose. Pavyzdžiui, viename iš ESTT sprendimų nurodoma, kad priemonėmis nustatytų ribojimų proporcingumą reikia įvertinti „<...> ar tie ribojimai yra tinkami numatytiems tikslams pasiekti ir neviršija to, kas būtina jiems pasiekti, visų pirma, patikrinant, ar pagrindinėse bylose nagrinėjamais nacionalinės teisės aktais iš tikrųjų nuosekliai ir sistemiškai siekiama tų tikslų <...>.“⁸⁷ ESBT sprendime nurodoma, kad pagal proporcingumo principą yra „<...> reikalaujama, kad Sąjungos institucijų veiksmai neviršytų to, kas tinkama ir būtina nagrinėjamų teisės aktų teisėtiems tikslams pasiekti, todėl tais atvejais, kai galima rinktis iš kelių tinkamų priemonių, reikia taikyti mažiausiai

⁸⁴ Luka Anđelković, „The elements of proportionality as a principle of human rights limitations“, *Law and Politics* 15, 3 (2017): 236, <https://scispace.com/pdf/the-elements-of-proportionality-as-a-principle-of-human-3uwec247ke.pdf>.

⁸⁵ Thomas Cottier ir kt., „The Principle of Proportionality in International Law“, *NCCR Trade Regulation swiss national center of competence in research* 2012, 38 (2012): 4–6, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2598410.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2025 m. spalio 16 d. sprendimas byloje Asociación de Empresarios de Salones de Juego y Recreativos de la Comunidad Valenciana prieš Conselleria de Hacienda y Modelo Económico de la Generalitat Valenciana ir Organización Nacional de Ciegos Españoles (Nr. C-718/23)“, Infoplex, žiūrėta 2025 m. lapkričio 2 d., <https://www.infolex.lt/tp/default.aspx?id=1919&crd=125724&lng=LT>.

suvaržančią, o sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi siekiamiems tikslams <...>.⁸⁸ Iš esmės tas pats nurodoma ir kituose šio teismo⁸⁹ ir ESTT sprendimuose⁹⁰.

Šis proporcingumo principo testas doktrinoje yra skirstomas į vertikalųjį ir horizontalųjį. E. Losis, išanalizavęs proporcingumo principo testą, nurodo, kad vertikaliojo testo metu yra nuosekliai vertinami ir tikrinimai visi trys elementai – tinkamumas, būtinumas ir adekvatumas (proporcingumo siaurąją prasmę). Pasak E. Losio, šis vertikalusis testas doktrinoje „<...> apibūdinamas kaip tikslusis proporcingumo principas.“⁹¹ Priešingai nei vertikaliojo testo būdu, vadovaujantis horizontaliuoju testu, vertinama visų trijų elementų visuma⁹².

Proporcingumo principo vokiškojo testo kriterijus kaip šio principo reikalavimus išskyrė ir teisės mokslininkas G. Goda, kuris jų visumą (būtinus tikslui pasiekti; tinkamus tikslui pasiekti; taikyti ne per griežtas priemones) įvardija kaip šio principo sampratą, kuria, pasak jo, vadovaujasi EŽTT⁹³. Pažymėtina, kad EŽTT proporcingumo principo kriterijais vadovaujasi vertindamas, ar konkrečiu atveju nėra pažeistos EŽTK 8 straipsnio nuostatos, kurios, kaip minėta, netiesiogiai įtvirtina proporcingumo principą, taip pat ir 10 straipsnio nuostatos.

EŽTT byloje *Barthold prieš Vokietiją*, vertindamas, ar šioje byloje pažeistas EŽTK 10 straipsnis, išskiria tris proporcingumo principo kriterijus, kuriems esant gali būti ribojamos žmogaus teisės ir laisvės, t. y. turi būti teisinis pagrindas (nustatyta įstatymu); siekiama teisėto tikslo; siekiamas tikslas yra būtinas demokratinėje visuomenėje⁹⁴. Šie kriterijai pakartojami ir vertinami kitose EŽTT bylose, pavyzdžiui, *Lingens prieš Austriją*⁹⁵, *Marcinkevičius prieš Lietuvą*⁹⁶ ir *Mehmet Demir prieš Turkiją*⁹⁷. Atkreiptinas dėmesys, kad kitoje EŽTT byloje *Smith ir Grady prieš Jungtinę Karalystę* nurodoma, kad Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintas principas

⁸⁸ „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2025 m. rugsėjo 3 d. sprendimo byloje Zalando SE prieš Europos Komisiją (Nr. T-348/23)“, *supra note*, 63.

⁸⁹ „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2025 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Djchem Chemicals Poland S.A. ir The Goodyear Tire & Rubber Company prieš Europos Komisiją (Nr. T-174/24)“, Infollex, žiūrėta 2026 m. vasario 18 d., <https://www.infollex.lt/ta/default.aspx?id=1919&crd=127038&lng=LT>.

⁹⁰ Pvz., „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2026 m. sausio 22 d. sprendimas byloje Europos Komisija prieš Vengriją (Nr. C-144/24)“, Infollex, žiūrėta 2026 m. vasario 18 d., <https://www.infollex.lt/ta/default.aspx?id=1919&crd=127067&lng=LT>;

„Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. spalio 6 d. sprendimas byloje Europos Komisija prieš Vengriją (Nr. C-66/18)“, Infollex, žiūrėta 2026 m. vasario 18 d., <https://www.infollex.lt/tp/default.aspx?id=1919&crd=116600&lng=LT> ir kt.

⁹¹ Losis, *supra note*, 18: 63.

⁹² *Ibid.*, 63–67.

⁹³ Gintaras Goda, *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*, (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014), 41.

⁹⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 kovo 25 d. sprendimas byloje Nr. 8734/79 Barthold v. Germany“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57432%22%7D>.

⁹⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje Nr. 9815/82 Lingens v. Austria“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57523%22%7D>.

⁹⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje Nr. 24919/20 Marcinkevičius v. Lietuvą“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22%3A%22001-224465%22%7D>.

⁹⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. spalio 24 d. sprendimas byloje Nr. 55569/19 Mehmet Demir v. Türkiye“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-228359%22%7D>.

vertinamas pagal du pagrindinius vertinamuosius pagrindus – pagal neatidėliotiną socialinę būtinybę (angl. *pressing social need*) ir proporcingumą tarp siekiamo nacionalinio saugumo ir viešosios tvarkos tikslo⁹⁸. Kitose bylose, be kita ko, EŽTT sprendžia, ar nacionalinė valstybė įvertina konkuruojančius (viešąjį ir privatųjį) interesus neperžengdama jai suteikto laisvo vertinimo ribų, kaip pavyzdžiui, byloje *Dickson prieš Jungtinę Karalystę*⁹⁹. Pažymėtina, kad EŽTT, vadovaudamasis šias kriterijais, iki šiol vertina procesinės prievartos priemonės būtinumą demokratinėje visuomenėje, t. y., ar ši priemonė yra proporcinga siekiamiems teisėtiems tikslams, pavyzdžiui, byloje *Szelényi ir kt. prieš Vengriją*¹⁰⁰ ir kitose bylose¹⁰¹. Atsižvelgiant į EŽTT praktiką, pritartina mokslininkei E. Leonaitei, kuri, išnagrinėjusi proporcingumo testą, taikomą EŽTT jurisprudencijoje, nurodė, kad šis teismas, atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes, proporcingumo principą vertina plačiau nei pagal vokiškąjį trinarį modelį¹⁰².

Pažymėtina, kad E. Losis, nacionaliniu lygiu išanalizavęs teismų praktiką, nurodo, jog Lietuvos baudžiamojo proceso doktrinoje formuojasi vertikalusis proporcingumo principo nustatymo būdas, tačiau procesinių prievartos priemonių taikymo aspektu subjektai nėra linkę naudotis nė vienu proporcingumo principo nustatymo metodu¹⁰³. Tai reiškia, kad proporcingumo principo užtikrinimo galimybės, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, tampa labiau ribojamos.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra išaiškinęs, kad pagal proporcingumo principą „<...> nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti <...>.“¹⁰⁴

⁹⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Nr. 33985/96 ir 33986/96 Smith and Grady v. the United Kingdom“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58408%22%7D>.

⁹⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Nr. 44362/04 Dickson v. the United Kingdom“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-83788%22%7D>.

¹⁰⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2026 m. vasario 3 d. sprendimas byloje Nr. 15147/23 ir 38303/23 Szelényi and Others v. Hungary“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-248199%22%7D>.

¹⁰¹ Pvz., „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. spalio 26 d. sprendimo byloje Nr. 18593/19 Plechlo v. Slovakia“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-228383%22%7D>; „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Nr. 51409/19 Macharik v. the Czech Republic“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-241743%22%7D>;

„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. balandžio 1 d. sprendimas byloje Nr. 2799/16 Ships Waste Oil Collector B.V. and Others v. the Netherlands“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-242521%22%7D>; ir kt.

¹⁰² Leonaitė, *supra note*, 75: 45–51, 83, 177–203.

¹⁰³ Losis, *supra note*, 18: 131.

¹⁰⁴ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04 5/05-7/05-17/05“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>;

Ši Konstitucinio Teismo jurisprudencija, be kita ko, aiškiai parodo, kad proporcingumo principas yra neatsiejamas kontroliuojant procesinių prievartos priemonių taikymą, įskaitant ir slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Šiais Konstitucinio Teismo išskiriamais kriterijais vadovaujasi ir LAT, nurodydamas, kad „<...> vertinant pagrindinių (fundamentalių) žmogaus teisių ribojimo teisėtumą ir pagrįstumą, turi būti remiamasi būtent konstituciniu proporcingumo principu, kurį sudaro trys konstitucinėje jurisprudencijoje išskirti elementai – tinkamumo (naudojamos priemonės tikslui pasiekti turi būti tinkamos), būtinumo (naudojamos priemonės turi būti tokios, kurios mažiausiai ribotų asmens teises) ir proporcingumo *stricto sensu* (asmens teisės ir laisvės gali būti ribojamos ne didesniu mastu, nei būtina) <...>.“¹⁰⁵

Atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucinis Teismas be minėtų vokiškajam proporcingumo testui būdingų požymių išskiria ir kitus kriterijus, kuriems esant žmogaus teisių ir laisvių ribojimai laikytini pagrįstais. Pavyzdžiui, šiame Konstitucinio Teismo nutarime prie jau esamo būtinumo kriterijaus akcentuojami konstituciškai svarbūs tikslai ir teisėtumo kriterijai, t. y., kad asmens teisių ir laisvių ribojimai galimi tada, kai „<...> tai daroma įstatymu; <...> siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybės, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo <...>.“¹⁰⁶ Šios sąlygos ne kartą pakartojamos ir kituose Konstitucinio Teismo nutarimuose¹⁰⁷. Be kita ko, jomis vadovaujasi ir LAT nutartyse aiškindamas proporcingumo principą¹⁰⁸. Atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo ir LAT jurisprudenciją, pastebėtina, kad asmens teisių ir laisvių ribojimai galimi tik pagal įstatymą, todėl, nesant tinkamai sureguliuotoms teisės normoms, didėja rizika, kad proporcingumo principas nebus tinkamai

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas byloje Nr. 09/06-30/06-01/07-30/08“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta511/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas byloje Nr. 28/08“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta513/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2025 m. gegužės 21 d. nutarimas byloje Nr. 13/2024“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3131/content> ir kt.

¹⁰⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fe20dec3-d4bc-4665-9f43-5208ffc838c7>.

¹⁰⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. liepos 3 d. nutarimas byloje Nr. 15/2024“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3147/content>.

¹⁰⁷ Pvz., „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas byloje Nr. 12/2024“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3121/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. kovo 19 d. nutarimas byloje Nr. 7/2024“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3112/content> ir kt.

¹⁰⁸ Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 21 d., <https://www.infolex.lt/tp/2402939?id=20&item=doc&aktoid=2402939>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 31 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=43890ed0-be97-457c-a3c6-68a05d31e300>.

užtikrintas, taikant slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus, tačiau apie tai plačiau nagrinėjama šio darbo 2.2. poskyryje.

Įvertinus nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad nacionaliniai teismai taip pat išskiria daugiau nei tris vokiškajam proporcingumo testui būdingus kriterijus. Tai nurodoma ir baudžiamojo proceso teisės doktrinoje, kurioje išskiriami penki pagrindiniai proporcingumo principo kriterijai: pusiausvyra, tinkamumas, būtinumas, pagrįstumas ir teisėtumas¹⁰⁹. Nors, manytina, kad visi šie kriterijai yra vienas su kitu glaudžiai susiję (ir persipynę), tačiau kyla klausimas, ar, nesant aiškaus jų taikymo (ir vertinimo) (kadangi proporcingumo principas, atsižvelgiant į konkrečią situaciją, vertinamas plačiau nei pagal vokiškąjį trinarį modelį), įmanoma užtikrinti proporcingumo principą procesinių prievartos priemonių taikyme atkreipiant dėmesį į tai, kad „<...> bendrų interesų apsauga demokratinėje teisinėje valstybėje negali paneigti konkrečios žmogaus teisės ar laisvės apskritai <...>.“¹¹⁰ Šio klausimo kontekste pažymėtina, kad aptariamas proporcingumo testas ir jo taikymas praktikoje yra plačiai analizuojamas teisės mokslininkų¹¹¹, kurie šį testą vertina gana skirtingai.

R. Alexy šį testą vertina kaip veiksmingą priemonę, kuri leidžia nustatyti, kiek konkrečiu atveju leidžiama ir galima riboti vieną vertybę siekiant kitos, t. y. siekiant teisingo balanso. Kita vertus, mokslininkas pabrėžė, kad šis testas negali būti taikomas formaliai¹¹². Be kita ko, doktrinoje nurodoma, kad šio testo trys žingsniai parodo skirtingas proporcingumo ir su juo susijusių kitų principų puses, t. y. teisingumo, protingumo ir sąžiningumo¹¹³.

Proporcingumo testą kritiškai vertina S. Tsakyrakis, kuris nurodo, kad testas turėtų būti neutralus ir objektyvus metodas, tačiau šio testo metu visada yra vertinamos skirtingos vertybės (pavyzdžiui, asmens privatumas ir visuomenės saugumas), kurios turėtų būti vertinamos moraliniu požiūriu, todėl jų neįmanoma įvertinti objektyviai¹¹⁴. Be to, valstybės interesai, kovojant su nusikaltimais, EŽTT įvardijami kaip visada labai svarbiais, todėl žmogaus privatumas dažniausiai lieka antraplaniu. Taigi, S. Tsakyrakio vertinimu, proporcingumo principo testas labiau laikytinas techniniu metodu¹¹⁵. Ši problema mokslinėje literatūroje dar yra įvardijama kaip vertybių nepalyginamumo problema, kadangi individualių ir viešų interesų neįmanoma pasverti. Nurodoma, kad „Metafora, kuri slypi už pusiausvyros nustatymo procedūros, nieko nepasako apie

¹⁰⁹ Jurka ir kt., *supra note*, 47: 157.

¹¹⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas byloje Nr. 12/2024“, *supra note*, 107.

¹¹¹ Porat, *supra note*, 71;

Bendor ir Sela, *supra note*, 72: 534–538.

¹¹² Alexy, *supra note*, 41: 66–69.

¹¹³ Ucaryilmaz, *supra note*, 73: 25.

¹¹⁴ Tsakyrakis, *supra note*, 69: 469, 474–493.

¹¹⁵ *Ibid.*

tai, kaip turi būti vertinami atitinkami interesai ir ar iš tikrųjų įvairių teisių konfliktus galima išspręsti taikant techninę ir kiekybinę priemonę.“¹¹⁶

Pažymėtina, kad G. Goda taip pat kritiškai pasisako dėl proporcingumo principo išskiriamų kriterijų taikymo formalizavimo. Anot mokslininko, „<...> net ir tiriant panašaus pavojingumo nusikalstamas veikas toks pats veiksmas vienais atvejais gali būti atliekamas kaip proporcingas, kitais atvejais jis bus draudžiamas kaip neproporcingas (nors formalūs to veiksmo atlikimo pagrindai galėtų būti nustatyti), taigi tai, kas leidžiama vienu atveju, negalima kitu.“¹¹⁷ Vadinas, pasak mokslininko, proporcingumo kriterijai patys savaime neužtikrina vienareikšmio sprendimo.

F. J. Urbina šį testą kritikuoja dėl teisėjams suteiktos plačios diskrecijos, nes dėl subjektyvaus teisėjų vertinimo testas neužtikrina žmogaus teisių apsaugos¹¹⁸. Dėl nurodytos priežasties T. Učarylmaz šį principą įvardija kaip „achilo kulną“ ir pažymi, kad teisėjų sprendimai gali priklausyti nuo šalių įtikinamumo¹¹⁹. Šis probleminis aspektas teisės moksle išskiriamas dar į dvi problemas, t. y. racionalumo stokos problemą ir teisėjų diskrecijos neapibrėžtumo problemą. Racionalumo problema atsiranda dėl teisėjų subjektyvių nuostatų, intuicijos ir išankstinių nusistatymų, nes nėra nustatytų aiškių taisyklių, kaip vertinti skirtingas vertybes, tai lemia konfliktą tarp vertybių ir savavališku būdu priimamus teisėjų sprendimus. Dėl nurodytų priežasčių *ad hoc* analizės pobūdis tiesiogiai lemia itin plačią teisėjų diskreciją ir priimtų teismų sprendimų nenuspėjamumą, todėl vertybių pusiausvyros nustatymas atitenka teisėjo intuicijai ir dėl to gali atsirasti žmogaus teisių nuvertinimo rizika¹²⁰, kitaip tariant – proporcingumo principo neužtikrinimas. N. Petersenas apie teisėjams suteiktą diskreciją turi kitokią nuomonę. Jis, nagrinėdamas Vokietijos Federacinės Respublikos teisės proporcingumo modelį, kuriam būdingas horizontalusis proporcingumo principo testas, nurodo, kad net jei Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo teisėjai turi diskreciją subalansuoti skirtingas vertybes ir nuspręsti, kuri vertybė nagrinėjamu atveju yra svarbesnė, tai jie iki šiol šia diskrecija naudojasi atsakingai¹²¹.

Manytina, kad siekiant sumažinti teisėjams suteiktą plačią diskreciją (iš to galimai kilsiantį piktnaudžiavimą) įstatymų leidėjas turi kokybiškai ir aiškiai apibrėžti procesinių

¹¹⁶ Rasa Žibaitė-Neliubšienė, „Laisvas įrodymų vertinimas baudžiamajame procese: diskrecija apibrėžtose ribose“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2023), 206, <https://gs.elaba.lt/object/elaba:189488857/>.

¹¹⁷ Goda, *supra note*, 93: 43.

¹¹⁸ Francisco J. Urbina, *A Critique of Proportionality and Balancing* (Cambridge, Cambridge University Press, 2017), 111–112, https://research-ebSCO-com.skaitykla.mruni.eu/c/2ldytd/ebook-viewer/pdf/w64zbb7ed5/page/pp_36.

¹¹⁹ Učarylmaz, *supra note*, 73.

¹²⁰ Žibaitė-Neliubšienė, *op. cit.*

¹²¹ Nielsas Petersenas, „Alexy and the „German“ Model of Proportionality: Why the Theory of Constitutional Rights Does Not Provide a Representative Reconstruction of the Proportionality Test“, *German Law Journal* 21,2 (2020): 166–168, 172–173, <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/alexey-and-the-german-model-of-proportionality-why-the-theory-of-constitutional-rights-does-not-provide-a-representative-reconstruction-of-the-proportionality-test/2EB57D7431F604A4FE37663F41F99206>.

prievartos priemonių (nagrinėjama tema – slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų) taikymo teisinį reglamentavimą. Detaliau apie teisinio reglamentavimo reikšmę proporcingumo principo užtikrinimui, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, nagrinėjama šio darbo 2.2. poskyryje.

Nors tiek nacionalinėje, tiek tarptautinėje doktrinoje keliama abejonių dėl proporcingumo testo kaip tinkamos proporcingumo principo priemonės užtikrinimo, kita vertus, šis testas laikytinas pagrindiniu, kuriuo vadovaujamas tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teismuose siekiant nustatyti teisėtą balansą tarp žmogaus teisių, laisvių ribojimo masto ir valstybės teisėsaugos institucijų numatytų tikslų. Iš dalies pritartina L. Anđelkovičiui, kad nors teismo sprendimai neišvengiamai grindžiami subjektyviu teisminių kriterijų vertinimu, tačiau juos įvertinti galima, vadovaujantis pagrindiniais proporcingumo principo keliamais kriterijais, kadangi sunku sukurti tikslesnes taisykles, kurios galėtų būti automatiškai taikomos įvairiais atvejais¹²².

Pažymėtina, kad aptartą proporcingumo principo vaidmenį procesinių prievartos priemonių taikyme vaizdžiai apibūdina E. Losis. Jis visa tai palygina su teisės simboliu – teisingumo deivės Temidės laikomomis svarstyklėmis, kurios išreiškia teisingumo esmę. „Baudžiamajame procese prievartos priemonių taikymo atveju būtų galima teigti, kad vienoje Temidės laikomų svarstyklių pusėje – žmogaus teisės ir laisvės, kitoje – visuomenės poreikis (būtinybė) jas varžyti, o pačios svarstyklės išreiškia subalansavimo mechanizmo – „porporcingumo“ funkciją.“¹²³ Šis proporcingumo principo palyginimas su Temidės laikomomis svarstyklėmis suteikia vaizdingą jo veikimo esmę.

Manytina, kad nūdienos laikas išlaikyti Temidės laikomų svarstyklių balansą yra gana sudėtinga ne tik dėl prieš tai įvardytų proporcingumo principo užtikrinimo problemų (neaiškaus šio principo turinio apibrėžimo, jo kriterijų taikymo (ir vertinimo)), tačiau dar ir todėl, nes šis principo vertinimas turi tiesioginį ryšį su privataus gyvenimo sąvokos apibrėžimu, kuris yra gana platus ir besikeičiantis. „Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeiminė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė ir psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt. <...>.“¹²⁴ LAT vienoje iš savo nutarčių vadovaujasi EŽTT pateikta privataus gyvenimo sąvoka, kuri apima asmens fizinį bei psichinį neliečiamumą, pavyzdžiui, tapatybės aspektu asmens pavardė (vardas), sąsajos su šeima; seksualinė tapatybė ir orientacija; asmeninė informacija ir pan. Taip pat nurodoma, kad, vadovaujantis Konvencijos 8 straipsniu, siekiama užtikrinti, kad asmuo su kitais asmenimis palaikytų santykius be jokio išorinio kišimosi,

¹²² Anđelković, *supra note*, 84: 243.

¹²³ Losis, *supra note*, 68: 387.

¹²⁴ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas byloje Nr. 12/2024“, *supra note*, 107.

todėl tai taip pat gali patekti į „privataus gyvenimo“ sferą. Be kita ko, ši privataus gyvenimo sąvoka gali apimti ir asmens profesinę ar verslo veiklą.¹²⁵ Nurodytos privataus gyvenimo sąvokos yra gana plačios, tačiau tuo pačiu ir abstrakčios, todėl kiekvienu atveju, sprendžiant slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo klausimą, teisėjui būtina *de facto* įvertinti, ar tai atitiks proporcingumo principą, o ši aplinkybė gali lemti ne vienodos praktikos formavimą procesinių prievartos priemonių taikyme.

Apibendrinant galima teigti, kad „Proporcingumas nieko nepasako apie bendrą prioritetų (teisų ir laisvių) hierarchiją <....>“.¹²⁶, o vokiškasis proporcingumo principo testas, nors yra akcentuojamas kaip pagrindinis metodas, kuriuo vadovaujantis siekiama užtikrinti balansą tarp konkuruojančių, tačiau lygiavertę svarbą turinčių vertybių, vis dėlto jis konkrečiai nenurodo, kaip vertybės turi būti vertinamos. Dėl šios priežasties praktikoje proporcingumo principas yra vertinamas plačiau (kriterijų išskiriama daugiau, o jų taikymas (ir vertinimas) priklauso nuo nagrinėjamoje byloje nustatytų aplinkybių). Dėl nurodytų priežasčių proporcingumo principo vertinimas tiesiogiai priklauso nuo teisėjų subjektyvaus vertinimo „<...>“ todėl būtent vertintojas (teisėjas) turi nustatyti tikrąją kiekvienos teisės prasmę ir pabrėžti jos svarbą.“¹²⁷ Plati teisėjų diskrecija gali lemti skirtingus rezultatus, o tai reiškia ir galimos nevienodos praktikos formavimąsi, tačiau manytina, kad nuo to apsaugoti gali kokybiškas reglamentavimas. Be to, įstatymo kokybė svarbi ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams, atliekantiems slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, nes jie, vadovaudamiesi įstatymu, veikia *ad hoc*. Tai pabrėžia kokybiško ir aiškaus įstatymo, reglamentuojančio procesinių prievartos priemonių taikymą, būtinybę. Kita vertus, pažymėtina, kad įstatymas negali būti per daug detalus, kadangi tai gali apsunkinti praktinį šių veiksmų taikymą, o tai turėtų tiesioginį poveikį nesėkmingam nusikalstamų veikų tyrimui. Būtent čia išryškėja pusiausvyros (tarp aiškumo ir lankstumo) reikšmė, kuri tiesiogiai siejasi su proporcingumo principo užtikrinimu slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų taikyme. Atsižvelgiant į tai, toliau šiame darbe tikslinga išanalizuoti įstatymų leidėjo paliktas spragas, su tuo susijusią teismų praktiką ir darbo autorės atliktų interviu metu gautų ikiteisminio tyrimo teisėjų pagrįstą asmeninę patirtimi vertinimą.

¹²⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018“, Infolex, žiūrėta 2025 m. gruodžio 21 d., <https://www.infolex.lt/tp/1602521>.

¹²⁶ Žibaitė-Neliubšienė, *supra* note, 116: 205.

¹²⁷ *Ibid.*

2. SLAPTŲ IKITEISMINIO TYRIMO VEIKSMŲ PROPORCINGUMO UŽTIKRINIMO PROBLEMATIKA

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad „<...> pareigūnai rinkti informaciją gali tik griežtai įstatyme nustatyta tvarka.“¹²⁸ Konstitucinis Teismas nurodo, kad teisinis reglamentavimas, kuris riboja asmens teises ir laisves, turi būti toks, kad jį būtų galima pritaikyti individualiai, t. y. prie kiekvieno asmens situacijos¹²⁹. Pažymėtina, kad dauguma mokslininkų iš esmės kritikuoja BPK (tiek KŽĮ) normas, reglamentuojančias slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų taikymą¹³⁰. Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje proporcingumo principo užtikrinimo problematika, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, bus nagrinėjama per įstatymų leidėjo paliktas spragas ir su tuo susijusia teismų praktika, t. y., kaip teismai, taikydami BPK aktualias normas, jas aiškina ir užpildo (jei jas reikia užpildyti), taip šių veiksmų taikyme užtikrindami proporcingumo principą. Tam, kad nagrinėjama tema būtų išanalizuota išsamiau šiame skyriuje pateikiami interviu metu gauti ikiteisminio tyrimo teisėjų atsakymai apie aptariamas įstatymų leidėjo paliktas spragas, formuojamą teismų praktiką ir jų reikšmę proporcingumo principo užtikrinimui. Siekiant tinkamai identifikuoti įstatymų leidėjo paliktas spragas, visų pirma, tikslinga atlikti slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų požymių analizę, nes jie (bent dalis jų) yra susiję su nustatytomis reglamentavimo spragomis.

2.1. Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų samprata

Visų pirma, pažymėtina, kad slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos doktrinoje, norminiuose teisės aktuose gali būti įvardijami kaip specialūs tyrimo metodai, ypatingos tyrimo priemonės, neviešo pobūdžio procesinės prievartos priemonės, specialūs

¹²⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026“, *supra note*, 108.

¹²⁹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. spalio 9 d. nutarimas byloje Nr. 1/2025“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3175/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. sausio 23 d. nutarimas byloje Nr. 6/2024“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3101/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. vasario 9 d. nutarimas byloje Nr. 6-A/2022“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2025 m. spalio 30 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2803/content>.

¹³⁰ Pvz., Ažubalytė, *supra note*, 12: 260–291;

Žibaitė-Neliubšienė, *supra note*, 116;

Aurelijus Gutauskas, „Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintų priemonių taikymas ir žmogaus teisių apsauga šiuolaikiniame moderniaame gyvenime“, *Vilnius University Open Series: Kelyje su konstitucija: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, (2022): 53–71, <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/lt/article/view/29794/28839>;

Gutauskas, *supra note*, 21: 339–355 ir kt.

ikiteisminio tyrimo veiksmai, kitos procesinės prievartos priemonės, slapti ikiteisminio tyrimo tyrėjų veiksmai, slapto pobūdžio ikiteisminio tyrimo veiksmai, kuriuos taikant yra siekiama surasti, rinkti ir fiksuoti nusikalstamų veikų ištyrimui reikšmingus faktinius duomenis¹³¹.

Užsienio doktrinoje slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai apibūdinami, kaip *ultima ratio* priemonė, kuri naudojama tik tada, kai kitais būdais nėra galimybės surinkti bylai reikšmingų duomenų¹³² arba, kaip įvardijo EŽTT, turi būti nustatytas pagrįstas manymas, kad neatlikus šių veiksmų bylos tyrimas būtų labai komplikuoatas¹³³. Užsienio šalių doktrinoje taip pat akcentuojama, kad šie veiksmai gali būti taikomi: tik pagal įstatymą ir tik tada, kai yra gaunamas tam tikro subjekto leidimas; turi būti nustatytas šio veiksmo taikymo terminas; būtina atsižvelgti į proporcingumo principą ir kiek intensyviai bus ribojamos žmogaus teisės; veiksmai taikomi slapta, asmeniui, prieš kurį jie atliekami, nežinant¹³⁴.

Baudžiamojo proceso teisės doktrinoje slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai apibūdinami kaip duomenų rinkimo ir jų patikrinimo prievartinio pobūdžio būdai, kurie: *pirma*, reikalingi gauti baudžiamajam procesui reikšmingus duomenis; *antra*, naudojami prieš asmenį, kuris apie šių veiksmų taikymą nieko nežino; *trečia*, taikomi išimtiniais atvejais, kai kitais BPK nustatytais būdais to padaryti nėra įmanoma, pažymima, kad duomenų rinkimas ir jų patikrinimas yra grindžiamas stebėjimo pagrindu; *ketvirta*, įrodymų vertinimo prasme, įvardijami kaip „jautresni“ procesiniai duomenų rinkimo ir jų patikrinimo būdai, kadangi šie veiksmai reikalauja ypatingo atlikimo pagrįstumo ir teisėtumo¹³⁵.

G. Bučiūnas slaptą (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmą apibūdina kaip baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintą veiksmą ar veiksmų grupę, kurie atliekami ikiteisminio tyrimo pareigūnų arba baudžiamojo proceso įstatymu leidžiama kitų asmenų aktyvi ir kryptingai organizuota veikla, kai slapta įsibraunant į kito žmogaus privatų gyvenimą su techninių priemonių pagalba (arba be jų), siekiama surasti ir surinkti duomenis, reikšmingus nusikalstamai veikai tirti¹³⁶.

¹³¹ Bučiūnas, *supra note*, 19: 59.

¹³² Sophio Lasareishvili, „The Duration for Conducting Covert Investigative Actions as a Criterion for Determining the Intensity of Interference with the Right to Personal Life“, *Journal of Law (TSU)* 2025, 1 (2025): 237, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/tsujrnl2025&div=16&start_page=226&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults.

¹³³ „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2015 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Nr. 47143/06 Roman Zakharov v. Russia“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-159324%22%5D%7D>.

¹³⁴ Ivanka Oberman, Franc Pozderec ir Tomaž Čas, „The Legal Justification for Covert Investigative Measures: A Review of the Use of Covert Search in the Context of Human Rights Protection“, *Social Changes in the Global World: Twelfth International Scientific Conference* 1, 12 (2025): 183–186, <https://js.ugd.edu.mk/index.php/scgw/en/article/view/7705>.

¹³⁵ Rima Ažubalytė ir kt., *Baudžiamojo proceso teisė* (Mykolo Romerio universitetas, 2014) 160.

¹³⁶ Bučiūnas, *op. cit.*, 60.

Pastebėtina, kad apibūdinant slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus mokslininkai išskiria pasikartojančius požymius, pavyzdžiui, anonimiškumas, stebėjimas, kryptingumas, proporcingumas, trunkamumas ir pan. Pasak R. Jurkos, „<...> slaptiesiems tyrimo veiksmams, priklausomai nuo jų funkcinės paskirties ir tarpusavio integralumo, būdingi tam tikri specialieji požymiai, padedantys skirti šiuos veiksmus nuo kitų, paprastai viešo pobūdžio, tyrimo veiksmų. Būtent specialiųjų požymių visuma, viena vertus, parodo slaptųjų tyrimo veiksmų rūšinį tapatumą, antra vertus, lemia šių veiksmų bendros procesinės formos turinį.“¹³⁷ Atsižvelgiant į tai, siekiant išanalizuoti visapusišką slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sampratą, būtina išsamiau aptarti doktrinoje jiems išskiriamus požymius. Be to, slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų požymių analizė, leis tikslingiau pastebėti proporcingumo užtikrinimo problemas, susijusias su įstatymų leidėjo paliktomis spragomis, kurios bus nagrinėjamos šio darbo 2.2. poskyryje.

Pirmas šiems veiksmams priskiriamas požymis – *anonimiškumas* / *neviešumas*. Visų pirma, aptariamų veiksmų pavadinimas jau savaime leidžia suprasti, kad šie veiksmai yra nevieši. Antra, kaip minėta, slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų metu asmuo, prieš kurį šis veiksmas yra taikomas, apie tai nežino arba asmuo to nesupranta, todėl nesuteikia tam reikiamos reikšmės¹³⁸. Kaip nurodo E. Markevičius „<...> slaptumas yra vienas esminių kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos principų ir, tikėtina, sėkmingos jų veiklos prielaida. Visuotinai pripažįstama, kad kriminalinės žvalgybos efektyvumas yra neatsiejamas nuo tokių veiksmų slaptumo bei fakto, kad duomenų subjektui iš esmės nėra žinoma, jog jo asmens duomenys yra tvarkomi.“¹³⁹ Pritartina, kad slaptumas (neviešumas) yra esminis šių veiksmų požymis, kadangi, kai asmuo nežino apie prieš jį taikomus veiksmus, jis sąmoningai nepakeičia savo elgesio, todėl tai iš esmės užtikrina veiksmingą duomenų rinkimą¹⁴⁰. Be to, Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad „Modelis yra atliekamas slapta, t. y. nežinant asmeniui, kuriam jis taikomas, nes priešingu atveju jis būtų neveiksmingas.“¹⁴¹

Nors veiksmai taikomi slapta, tačiau, taikant šiuos veiksmus, iš esmės visada egzistuoja tikimybė, kad gali būti pavišinti slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus atliekantys asmenys, specialiosios techninės priemonės ir metodai. Todėl siekiant, kad visa ši informacija liktų slapta veiksmai atliekami pagal iš anksto suplanuotą tyrimo strategiją ir atitinkamą proceso veiksmų atlikimo taktiką¹⁴². G. Bučiūnas nurodo, kad siekiant sumažinti pavišinimo riziką šiuos veiksmus

¹³⁷ Jurka, *supra note*, 17: 269.

¹³⁸ Gediminas Bučiūnas, *Slaptas sekimas: teisinis reglamentavimas ir praktiniai aspektai* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2012), 57.

¹³⁹ Markevičius, *supra note*, 23: 47–48.

¹⁴⁰ Jurka, *op. cit.*, 269–270.

¹⁴¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 2/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.

¹⁴² Jurka, *op. cit.*

atliekantys subjektai vadovaujasi konspiracijos principu, kuris reiškia, kad minėtų veiksmų atlikimo metu būdinga naudoti tokius elgesio modelius ir priemones, kurie sumažina galimybę arba iš viso leidžia išvengti asmeniui, prieš kurį yra taikomi šie veiksmai, suvokti, kad jis yra slapta stebimas, yra renkama informacija apie jo atliekamus veiksmus ar vykstančius aplink jį, taip pat su juo susijusius procesus ir reiškinius¹⁴³. Asmeniui, kuriam nežinant buvo taikomas slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas, pranešama tik tada, kai tai nebepakenkia tyrimo sėkmei¹⁴⁴, ką imperatyviai nustato BPK 161 straipsnis. Tai akcentuojama ir EŽTT jurisprudencijoje¹⁴⁵. Šis teismas nurodo, kad, visų pirma, slapsti (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai atliekami asmeniui, prieš kurį taikomi šie veiksmai, nežinant ir tik po šių veiksmų taikymo jam turi būti apie tai pranešta¹⁴⁶.

Stebėjimo metodas – kitas doktrinoje išskiriamas slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų požymis¹⁴⁷. Bendrai stebėjimas kaip tyrimo veiksmas, metodas „<...> buvo žinomas ir plačiai taikomas žmonių praktinėje veikloje nuo pat pradžios žmogaus kaip socialinės ir visuomenės būtybės egzistencijos pradžios.“¹⁴⁸. R. Jurka, išanalizavęs šiuos slaptiems (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmams būdingus požymius, akcentavo ir išskyrė stebėjimo metodą, kadangi bet kurio slapto (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmo atlikimo metu paprastai yra stebimas asmens elgesys, fiksuojamas jo veikimas ar neveikimas, sekamas asmens santykis su kitais asmenimis ir pan.¹⁴⁹ Kadangi slapsti (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai atliekami asmeniui nežinant, todėl stebėjimo metu fiksuojami įvykiai, reiškiniai ir procesai, susiję su stebimu objektu, natūraliomis sąlygomis, t. y. fiksuojama tikrovė tokia, kokia ji yra iš tikrųjų, asmeniui sąmoningai nekeičiant savo elgesio. Šis metodas įvardijamas kaip vienas veiksmingiausių tyrimo būdų, kurio metu gaunama objektyvi informacija¹⁵⁰. Pažymėtina, kad netinkamas subjektų, atliekančių slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus, stebėjimo metodo taikymas turi tiesioginę sąsają su provokacija, kas teismų praktikoje laikoma pažeidimu, tačiau apie tai detalčiau pasisakoma šio darbo 2.2.3. poskyrio skyrelyje.

¹⁴³ Gediminas Bučiūnas, „Konfidencialumo ir konspiracijos principai baudžiamajame procese“, *Teisės apžvalga* 1 (11) (2014): 29, <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.11.2>.

¹⁴⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-697/2022“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., https://www.infolex.lt/tp/2069241#B_0.

¹⁴⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Nr. 35252/08 Centrum För Rättvisa v. Sweden“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 16 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-210078%22%7D>.

¹⁴⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2015 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Nr. 47143/06 Roman Zakharov v. Russia“, *supra note*, 133.

¹⁴⁷ Jurka, *supra note*, 17: 270.

¹⁴⁸ Bučiūnas, *supra note*, 138: 29.

¹⁴⁹ Jurka, *op. cit.*

¹⁵⁰ *Ibid.*

Rima Ažubalytė ir kt., *supra note*, 135: 152–153.

Šių veiksmų taikymo metu asmuo, kurio atžvilgiu yra taikomi slapti (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai, negali suvokti stebėjimo metodu atliekamos tikrosios prasmės, kadangi pareigūnas, atliekantis slaptą (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmą, ir asmuo, kurio atžvilgiu yra atliekamas šis procesinis veiksmas, šiam veiksmui priskiria skirtingas prasmes. Asmuo – nesuvokia tikrosios kontakto reikšmės su slaptuoju tyrėju, kadangi šis yra paveiktas teisėtos apgaulės. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu būdu yra išvengiama tiesioginio kontakto. *Tiesioginio kontakto nebuvimas ir teisėtos apgaulės naudojimas* yra taip pat įvardijami kaip slapto (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų požymiai¹⁵¹.

Slaptiems (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmas yra išskiriamas kitas būdingas ir svarbus požymis – *trunkamumas*. Doktrinoje pažymima, kad šie veiksmai nėra vienkartinio, momentinio pobūdžio, jų atlikimas trunka tam tikrą laiko tarpą¹⁵². Jei per tam tikrą laikotarpį negalima surinkti pakankamai bylai reikšmingų duomenų, kuriais vadovaujantis būtų galima asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jo teisių ribojimas turi liautis, t. y. slapti (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai turi būti nutraukiami¹⁵³. Iš esmės analogiškai ne kartą taip yra pasisakęs ir kasacinis teismas, t. y., kad „BPK 1 ir 2 straipsnių nuostatų prasmė suponuoja, kad nusikalstamą veiką imituojančių veiksmų laikas turi būti optimalus, t. y. turi tęstis tiek laiko, kiek reikia, kad būtų visiškai atskleista ir užkardyta nusikalstama veika, surinkti įrodymai dėl nusikalstamos veikos padarymo, išaiškinti nusikaltimą padarę asmenys, kad būtų galima greitai ir efektyviai nubausti kaltininkus <...>.“¹⁵⁴ Be to, per ilgas šių veiksmų tęsimas gali būti konstatuojamas kaip provokavimas, todėl kiekvienu atveju turi būti tikrinama, ar slapto (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų trukmė atitinka pagrįstumo, tikslingumo ir proporcingumo reikalavimus¹⁵⁵. Vadinasi, šių veiksmų trukmė gali būti tiesiogiai siejama su asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimu, o ilgas jų taikymas gali lemti didesnę asmens teisės pažeidimo intensyvumą¹⁵⁶. Vadovaujantis EŽTT jurisprudencija, galima teigti, kad slapto (neviešo pobūdžio) veiksmų taikymo trukmė yra viena iš garantijų, leidžiančių siekti užtikrinti nuo valstybės teisėsaugos veiksmų piktnaudžiavimo¹⁵⁷, kadangi duomenų saugojimo trukmė turi būti apribota iki griežtai būtinos trukmės, nors atsižvelgiant į pateisinančias aplinkybes ir šia priemone siekiamo tikslo ši trukmė gali būti

¹⁵¹ Jurka, *supra note*, 17: 270–271.

¹⁵² Bučiūnas, *supra note*, 138: 58.

¹⁵³ Oberman, Pozderec ir Čas, *supra note*, 134: 184.

¹⁵⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://www.infolex.lt/tp/1218891>.

¹⁵⁵ Gutauskas, *supra note*, 130: 55.

¹⁵⁶ Lasareishvili, *supra note*, 132: 232–234.

¹⁵⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Nr. 35252/08 Centrum För Rättvisa v. Sweden“, *supra note*, 145.

pratęsta¹⁵⁸. Kaip bus matyti iš 2.2.2. poskyrio skyrelio, tik vienam slaptam ikiteisminio tyrimo veiksmui yra nustatytas jo taikymo terminas. Kadangi tai tiesiogiai siejasi su proporcingumo principo užtikrinimu, taikant slapčius (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus, daugiau ši problema nagrinėjama minėtame poskyrio skyrelyje.

Taip pat doktrinoje akcentuojama, kad slapči (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai turi būti *kryptingi*, t. y. dažniausiai jie taikomi nebaigtoms, t. y. rengiamoms ar daromoms nusikalstamoms veikoms atskleisti. Slaptais ikiteisminio tyrimo veiksmiais yra siekiama tirti aplinkybes, kurios gali atsirasti ateityje¹⁵⁹. EŽTT jurisprudencijoje nurodoma, kad prieš taikant slapčius (neviešo pobūdžio) veiksmus būtina nustatyti, ar yra pagrįstų įtarimų dėl atitinkamo asmens (angl. *reasonable suspicion*), kuris planuoja, daro ar padarė nusikalstamą veiką, prieš kurį tikslinga taikyti slapčias priemones¹⁶⁰. Taigi, slapči (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai turi būti taikomi prieš konkrečius objektus ir dėl konkrečių nusikalstamų veikų, kadangi šių veiksmų atlikimas dėl naujų nusikalstamų veikų gali būti laikomas tiražavimu¹⁶¹.

Dar vienas doktrinoje išskiriamas požymis – *išimtinumas*¹⁶², kuris tiesiogiai siejamas su šio darbo pirmajame skyriuje gana plačiai išnagrinėtu *proporcingumo* principu¹⁶³. Siekiant išvengti kartojimosi, trumpai pažymėtina, kad žmogaus teisės nėra absoliučios, atsižvelgiant į visuomenės interesą, jos gali būti ribojamos, tačiau būtina vadovautis proporcingumo principu, kuris reikalauja patikrinti būtinybę kištis į asmens privatumą, jo teisių ir laisvių varžymą bei ribojimo mastą, taip siekiant pusiausvyros tarp asmens teisių ir viešųjų interesų išlaikymo¹⁶⁴.

Proporcingumo principas glaudžiai siejasi su kitu slapčių (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų požymiu, t. y. *privataus gyvenimo garantijų suvaržymu*¹⁶⁵. Nors šiame darbe anksčiau minėti nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai saugo žmogaus teisę į jo ir jo šeimos privatų gyvenimą, į būsto neliečiamybę, susirašinėjimo, telefoninių pokalbių, kitokio susižinojimo slaptumą ir pan., kita vertus, ši asmens teisė nėra absoliuti. EŽTT jurisprudencijoje nurodoma, kad teisėsaugos institucijos gali kištis į asmens privatumą siekiant užtikrinti visuomenės saugumą arba

¹⁵⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Nr. 19920/20 Škoberne v. Slovenia“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-230885%22%7D>.

¹⁵⁹ Jurka, *supra note*, 17: 270.

¹⁶⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Nr. 22790/19 Denysyuk and Others v. Ukraine“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-241747%22%7D>.

¹⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2011“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://www.infolex.lt/tp/203805>.

¹⁶² Bučiūnas, *supra note*, 138;

Rima Ažubalytė ir kt., *supra note*, 135: 155.

¹⁶³ Jurka, *op. cit.*, 272.

¹⁶⁴ Lasareishvili, *supra note*, 132: 231–232.

¹⁶⁵ Jurka, *op. cit.*, 272–273.

užkirsti kelią neramumams ar nusikaltimams¹⁶⁶. Kasacinis teismas nurodo, kad „<...> privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su asmens teisėtai privataus gyvenimo lūkesčiais. <...> Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis savo veiksmais nusikalstamai ar kitaip neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei. Taigi įtariamas nusikaltimų darymu asmuo pats atsisako nuo teisės į privataus gyvenimo teisinę apsaugą ta apimtimi, kurią nulemia jo daromas nusikaltimas. Nusikalstamai veikai netaikomas žmogaus privataus gyvenimo apsaugos principas <...>.“¹⁶⁷ Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai, kuriais „<...> įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą, savaime nelaikytinos konstituciškai nepagrįstu žmogaus teisės į privatumą ribojimu, taip pat neatitinkančiomis Konstitucijos ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimų.“¹⁶⁸, kai konkrečiu atveju nustatomi visi keturi šio darbo 1.2. poskyryje LAT išvardyti proporcingumo principo kriterijai¹⁶⁹. Be to, doktrinoje žmogaus teisių ribojimai dažnai įvardijami kaip neatsiejami nuo efektyvaus baudžiamojo proceso¹⁷⁰.

Kaip minėta, slapti (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmai gali būti taikomi tik gavus tam tikro subjekto leidimą¹⁷¹. Mokslinėje literatūroje šis požymis įvardijamas kaip *sugriežtinta kontrolė*¹⁷². Kaip nurodo G. Goda, „Kol kas nesugalvota geresnio būdo, kaip įpareigoti teismą priimti sprendimus dėl labiausiai žmogaus teises ir laisves varžančių priemonių taikymo <...>.“¹⁷³ Pagal BPK 154 straipsnį ir 158–160 straipsnius šie veiksmai gali būti taikomi tik gavus ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį. Vadovaujantis BPK 160¹ straipsniu, neatidėliotinais atvejais slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, nustatyti BPK 154, 158 ir 159 straipsniuose, gali būti taikomi gavus prokuroro nutarimą, o slaptas sekimas, nustatytas BPK 160 straipsnyje, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimą. Pažymėtina, kad visais nurodytais atvejais šie nutarimai per tris dienas nuo jų priėmimo dienos turi būti patvirtinti ikiteisminio tyrimo teisėjo¹⁷⁴. Atsižvelgiant į tai, kad slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų metu yra neišvengiamai kišimasi

¹⁶⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2022 m. sausio 18 d. sprendimas byloje Nr. 14833/18 Adomaitis prieš Lietuvą“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 18 d, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-218862%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-218862%22]}).

¹⁶⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424-696/2016“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., https://www.infoplex.lt/tp/1395959#B_0.

¹⁶⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026“, *supra note*, 108.

¹⁶⁹ P.v., *Ibid.*

¹⁷⁰ Gutauskas, *supra note*, 130: 53.

¹⁷¹ Brendon Murphy „Regulating Undercover Policing: Subjects, Rights and Governmentality“, *Critical Criminology* 28, 1 (2020): 73, <https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/LuceneSearch?terms=%22Regulating+Undercover+Policing%3A+Subjects%2C+Right+and+Governmentality%22&collection=all&searchtype=advanced&typea=text&tabfrom=&submit=Go&sendit=..>

¹⁷² Rima Ažubalytė ir kt., *supra note*, 135: 155.

¹⁷³ Goda, *supra note*, 93: 49.

¹⁷⁴ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *supra note*, 3.

į žmogaus privatų gyvenimą, todėl šiems veiksmams būtina teisminė kontrolė. Šis požymis akcentuojamas ir užsienio doktrinoje¹⁷⁵.

Be nurodytų slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų požymių, literatūroje nurodomas dar vienas požymis, t. y., kad šie veiksmai turi būti *suderinti su KŽĮ slaptais (neviešo pobūdžio) veiksmais*¹⁷⁶. Atsižvelgiant į tai, kad pagal KŽĮ (9–15 straipsnius) slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai atliekami dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo, todėl, pradėjus ikiteisminį tyrimą, šių veiksmų tolimesnis taikymas (jei yra išlikę pagrindai) turi būti suderintas su BPK nuostatomis (154 straipsniu, 158–160 straipsniais). Taip siekiama nepažeisti baudžiamosios procesinės formos, duomenų rinkimo proceso ir žmogaus teisių bei laisvių¹⁷⁷.

Pateikta slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų požymių analizė parodo, kad šie veiksmai susideda iš gana gausios požymių visumos, kuri parodo jų specifiškumą. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais tik šiais veiksmais teisėsaugos institucijos gali gauti bylai reikšmingus objektyvius duomenis, kurie reikalingi pakankamam baudžiamajam persekiojimui¹⁷⁸, ypačingai tarptautinių ar tarptautinio pobūdžio nusikaltimų atvejais, kurie dažnai būna organizuoti¹⁷⁹. Bendrai slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai yra siejami su nusikalstamumo kontrole, prevencija, kai oficialiomis priemonėmis siekiama užtikrinti valstybės ir visuomenės saugumą¹⁸⁰. Tai akcentuojama ir EŽTT jurisprudencijoje. Pavyzdžiui, jau 1978 m. rugsėjo 6 d. byloje *Klass ir kiti prieš Vokietiją* pasisakyta, kad slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai turi būti taikomi esant išimtinėms aplinkybėms, pavyzdžiui, terorizmo atvejais arba bendrai nurodant, kad jie taikomi tada, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje nacionalinio saugumo ir (arba) viešosios tvarkos ar nusikalstamumo prevencijos interesams¹⁸¹. Tokios pozicijos EŽTT laikosi iki dabar, tačiau, atsižvelgdamas į šių dienų aktualijas, šis teismas minėtų veiksmų taikymo galimybes išplėtė, nurodydamas, kad slapti (neviešo pobūdžio) veiksmai aktualūs ne vien tik dėl tokių nusikaltimų kaip narkotikų kontrabanda, prekyba žmonėmis, vaikų seksualinis išnaudojimas, bet ir dėl kibernetinių atakų, kurios kelia grėsmę nacionaliniam saugumui¹⁸². Kita vertus, doktrinoje pažymima, kad

¹⁷⁵ Galagan ir kt., *supra note*, 26: 5–7.

¹⁷⁶ Rima Ažubalytė ir kt., *op. cit.*, 158–159.

¹⁷⁷ Rima Ažubalytė ir kt., *supra note*, 135: 159.

¹⁷⁸ Oberman, Pozdrec ir Čas, *supra note*, 134: 183–184.

¹⁷⁹ Vogel, *supra note*, 25: 2.

¹⁸⁰ Geza Finszter, „Legal basis for the use of covert means“, *Belugyi Szemle* 72, 6 (2024): 1095, <https://belugyiszemlejurnal.org/index.php/belugyiszemle/article/view/1518/1432>.

¹⁸¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje Nr. 5029/71 *Klass and Others v. Germany*“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57510%22%7D>).

¹⁸² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Nr. 58170/13, 62322/14 ir 24960/15 *Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom*“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-210077%22%7D>).

„Baudžiamojo proceso metu prevencijos funkcija gali būti atliekama tik tiek, kiek represinei funkcijai skirti proceso veiksmai turi ir prevencinį poveikį.“¹⁸³

Apibendrinant galima teigti, kad slapsti ikiteisminio tyrimo veiksmai tai – nevienkartinio pobūdžio organizuotos procesinės prievartos priemonės, taikomos išskirtiniais atvejais prieš asmenį, kuris apie tai nieko nežino, siekiant gauti bylai reikšmingus objektyvius duomenis. Nors šie veiksmai turi tiesioginį ryšį su žmogaus teisių ir laisvių varžymu, tačiau be šių veiksmų ištirti didesnio pavojingumo nusikaltimus ir taip užtikrinant visuomenės saugumą būtų gana sudėtinga arba iš viso neįmanoma. Šiame poskyryje aptartų slapstų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų požymių visuma rodo šių veiksmų specifiškumą ir leidžia nustatyti dalį reikalavimų, kurie turi būti įtvirtinti, siekiant užtikrinti proporcingą jų taikymą. Tam, kad būtų galima nustatyti proporcingumo principo užtikrinimo probleminius klausimus, susijusius su reglamentavimo spragomis, kitame poskyryje analizuojamas slapstų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisinis reglamentavimas, su tuo susijusi aktuali teismų praktika ir nagrinėjamai temai aktualūs ikiteisminio tyrimo teisėjų interviu metu gauti atsakymai.

2.2. Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisinio reglamentavimo ir jį papildančios teismų praktikos probleminiai klausimai dėl proporcingumo principo (ne)užtikrinimo

Iš šio darbo pirmojo skyriaus nustatyta, kad proporcingumo principas įpareigoja subjektą, priimančį sprendimą dėl slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo taikymo, atsižvelgti į konkrečias aplinkybes ir svarstyti, ar šis veiksmas bus proporcingas¹⁸⁴. Kaip minėta, manytina, kad be tinkamo teisinio reglamentavimo proporcingumo principo (ypač, kai yra neaiškus šio principo turinio apibrėžimas, jo kriterijų taikymas (ir vertinimas)) užtikrinimas yra apsunkintas, todėl slapsti ikiteisminio tyrimo veiksmai turi būti reglamentuojami tvirtu įstatyminiu pagrindu¹⁸⁵. Doktrinoje nurodoma, kad procesinių prievartos priemonių, be kita ko, slapstų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo pagrindai, sąlygos ir tvarka turi būti kuo tiksliau reglamentuojami¹⁸⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad tvirtas įstatyminis pagrindas nebūtinai turi reikšti perteklinį reglamentavimą, kadangi jokiam įstatyme negali būti itin tiksliai numatytos visos įmanomos teisinės situacijos¹⁸⁷. Itin griežtai nustatytos slapstų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisės normos gali apsunkinti ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbą atliekant šiuos procesinius veiksmus. Vadinas, tai galėtų lemti pažeidimų didėjimą, surinktų duomenų nepripažinimą įrodymais ir nesėkmingos bylos

¹⁸³ Goda, *supra note*, 93: 63.

¹⁸⁴ *Ibid.*, 43.

¹⁸⁵ Lasareishvili, *supra note*, 132: 235.

¹⁸⁶ Goda, *op. cit.*

¹⁸⁷ *Ibid.*

baigtį. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, įstatymas, reglamentuojantis slapтус ikiteisminio tyrimo veiksmus, turi būti toks, kuris užtikrintų pusiausvyrą tarp žmogaus teisių ir laisvių proporcingo varžymo bei efektyvaus ikiteisminio tyrimo pareigūnų funkcijų vykdymo (siekiama visuomenei naudingo tikslo).

2.2.1. Įstatymo, reglamentuojančio slapтус (neviešo pobūdžio) veiksmus, kokybės reikalavimai

Užsienio doktrinoje nurodoma, kad įstatymas, reglamentuojantis slapta (neviešo pobūdžio) veiksmą, turi būti pakankamai tikslus, nedviprasmiškas, aiškus ir įžvalgus¹⁸⁸. Iš esmės tokius pačius reikalavimus nurodo ir Lietuvos teisės mokslininkai¹⁸⁹, kurie, be kita ko, akcentuoja, kad teisinėje valstybėje keliami reikalavimai ne tik teisinio reguliavimo buvimui, bet ir jo kokybei¹⁹⁰. Įstatymų leidėjas turi nustatyti garantijas ir saugiklius nuo galimo piktnaudžiavimo, o tai reiškia, kad įstatyme turi būti aiškiai ir tiksliai įtvirtinta, kokiais atvejais, kokiomis aplinkybėmis ir sąlygomis bei kokiems pagrindams esant gali būti taikomi veiksmai, kurie varžo asmens teises ir laisves¹⁹¹.

Apie asmens teises ir laisves ribojantiems įstatymams keliamus reikalavimus nurodoma nacionalinėje ir tarptautinėje teismų praktikoje. EŽTT jurisprudencijoje įtvirtinta, kad „<...> įstatymas, kuriuo reglamentuojamas slapto sekimo (stebėjimo) priemonių taikymas <...> turi būti išdėstytas pakankamai tiksliai, kad tinkamai parodytų asmenims, kokiomis sąlygomis ir aplinkybėmis valstybės institucijos turi teisę taikyti tokį slapta ir potencialiai pavojingą jų teisės į privataus gyvenimo ir susirašinėjimo slaptumą apribojimą.“¹⁹² Šiuo EŽTT išaiškinimu ne kartą vadovavosi ir LAT¹⁹³. EŽTT taip pat yra pažymėjęs, kad įstatyme turi būti nurodyta: slapto sekimo priemonių pobūdis, apimtis ir trukmė; jų taikymo pagrindai; institucijos, kompetentingos jas sankcionuoti, įgyvendinti ir kontroliuoti; teisinės gynybos priemonės¹⁹⁴. Taigi,

¹⁸⁸ Lasareishvili, *supra note*, 132: 240.

¹⁸⁹ Petras Tarasevičius, „Techninių priemonių naudojimo kriminalinėje žvalgyboje teisėtumo problemos“, *Teisė* 105 (2017): 96, <https://www.journals.vu.lt/teise/lt/article/view/11114/9539>;

Gutauskas, *supra note*, 130: 55–56;

Žibaitė-Neliubšienė, *supra note*, 116: 207.

¹⁹⁰ Ažubalytė, *supra note*, 12: 268–269.

¹⁹¹ Bučiūnas, *supra note*, 19: 58–59;

Goda, *supra note*, 93: 42.

¹⁹² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. birželio 28 d. sprendimas byloje Nr. 62540/00) Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-81323%22]}).

¹⁹³ Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-139/2015“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://www.infolex.lt/tp/1024260>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., https://www.infolex.lt/tp/2206736#B_0.

¹⁹⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje Nr. 68955/11 Dragojević v. Croatia“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-150298%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-150298%22]});

kad apribojimas būtų „pagal įstatymą“, jis turi būti ne tik pagrįstas nacionaline teise, bet ir atitikti kokybės reikalavimus, t. y. įstatymas turi būti prieinamas suinteresuotam asmeniui, kad jam būtų numatomas šio įstatymo galimas poveikis¹⁹⁵. Taip pat EŽTT akcentuoja, kad tinkamas reglamentavimas reikalingas tam, jog pakankamai aiškiai nurodytų kompetentingoms institucijoms suteiktos diskrecijos apimtį ir jos įgyvendinimo būdą, kad asmuo būtų tinkamai apsaugotas nuo savavališko kišimosi¹⁹⁶.

Iš esmės panašiai nurodytos aplinkybės kartojamos ir nacionalinių teismų. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad „<...> apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluojamos pakankamai aiškiai. Įstatymais apibrėžiant teisių įgyvendinimo ribas, būtina atsižvelgti į atitinkamos teisės (ar laisvės) paskirtį bei prasmę ir Konstitucijoje nustatytas jos ribojimo galimybes bei sąlygas.“¹⁹⁷ Todėl, pasak Konstitucinio Teismo, įstatymų leidėjas turi „<...> nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus: ribojantis asmens teisės ir laisvės įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad sudarytų prielaidas kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens padėtį ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teisės priemones <...>.“¹⁹⁸ Kasacinis teismas, be kita ko, atkreipia dėmesį ir apie įstatymo kokybės svarbą dėl vykdomųjų institucijų ir pareigūnų, kurie, vadovaudamiesi įstatymu, tiesiogiai taiko šiuos veiksmus, nurodydamas, kad slapstus (n viešo pobūdžio) veiksmus detalizuojančiuose norminiuose aktuose turi būti „<...> įtvirtintos adekvačios, veiksmingos, aiškios ir pakankamos

„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje Nr. 36259/04 Blaj v. Romania“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-142529%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-142529%22]}).

¹⁹⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. balandžio 1 d. sprendimas byloje Nr. 2799/16 Ships Waste Oil Collector B.V. and Others v. the Netherlands“, *supra note*, 101.

¹⁹⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. birželio 29 d. sprendimas byloje Nr. 54934/00 Gabriele Weber and Cesar Richard Saravia v. Germany“, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-76586%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-76586%22]}).

„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Nr. 47143/06 Roman Zakharov v. Russia“, *supra note*, 133.

„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Nr. 35252/08 Centrum För Rättvisa v. Sweden“, *supra note*, 145.

„Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Nr. 51409/19 Macharik v. the Czech Republic“, *supra note*, 101.

¹⁹⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas byloje Nr. 6/96-10/96“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta389/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 4 d. nutarimas byloje Nr. 9/2022-18/2022“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2905/content>.

¹⁹⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas byloje Nr. 22/2011-28/2011“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta19/content>;

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. gruodžio 23 d. nutarimas byloje Nr. 6-A/2025-13/2025“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. vasario 19 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3205/content>.

priemonės, kurios užkirstų kelią galimam vykdomųjų institucijų ir jų pareigūnų piktnaudžiavimui ir kurios garantuotų individui adekvačią apsaugą nuo savivalės, nekenktų teisėtiems gynybos interesams.“¹⁹⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad aiškus, konkretus ir tikslus teisinis reglamentavimas reikalingas tam, kad pareigūnams būtų aiškiai suprantama, kokius įstatymuose numatytus instrumentus, kokiems tikslams ir kokiais atvejais jie gali taikyti²⁰⁰, siekiant išvengti pažeidimų, kurie gali neigiamai paveikti visą nusikalstamos veikos tyrimą.

Vadinasi, kokybiškas įstatymas nereiškia perteklinio reguliavimo, t. y. jis turi užtikrinti, kad šie veiksmai būtų taikomi laikantis proporcingumo principo; jis turi būti pakankamai universalus, kad būtų galima taikyti įvairiose situacijose; pakankamai aiškus pareigūnams, siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimu įgaliojimams, ir prieinamas suinteresuotam asmeniui, kuriam būtų numatomas šio įstatymo galimas poveikis.

Atsižvelgus į nurodytus įstatymui, reglamentuojančiam slaptą (neviešo pobūdžio) veiksmą, keliamus reikalavimus, doktrinoje pateikiamas konkretus jų sąrašas. *Pirma*, teisės aktai turi būti viešai prieinami, kad būtų galimybė patikrinti šių veiksmų teisėtumą; *antra*, turi būti nurodytas išsamus nusikalstamų veikų sąrašas, dėl kurių galima taikyti slaptus (neviešo pobūdžio) veiksmus arba sąrašas aplinkybių, kurioms esant šių veiksmų taikymas būtų pateisinamas; *trečia*, turi būti nustatytas faktinis pagrindas, kuris pagrindžia, kad asmuo yra įtariamas padaręs nusikaltimą, kas patvirtina šių veiksmų taikymo būtinumą; *ketvirta*, šie veiksmai galimi tik tam tikro pareigūno, nustatyto teisės aktais, motyvuotu prašymu; *penkta*, šie veiksmai galimi tik gavus teisėjo arba dar kitaip įvardijamo pareigūno, kuris nepriklauso vykdomajai valdžiai, leidimą (sankciją); *šešta*, teisėjo (pareigūno, nepriklausančio vykdomajai valdžiai) leidime (sankcijoje) turi būti nurodyti apribojimai šių veiksmų taikymui, t. y. nurodytos priemonės taikymo laikotarpis; *septinta*, nurodytos aplinkybės, kurioms esant gauta informacija gali būti arba privalo būti sunaikinta; *aštunta*, turi būti nurodyta, kad kompetentingoms institucijoms draudžiama skleisti surinktą informaciją, taip pat aprašytos atsargumo priemonės, kurios yra taikomos keičiantis gauta informacija²⁰¹. Esant šiems kriterijams, kuriais vadovaujasi dauguma valstybių, galima teigti apie slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų teisėtumą ir proporcingumą²⁰². Lietuvos doktrinoje šiems

¹⁹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026“, *supra note*, 108.

²⁰⁰ Goda, *supra note*, 93: 63.

²⁰¹ Oleksandr Kozlenko ir kt., „Guarantees of Legality in the Implementation of Activities of a Covert Nature by Criminal Police Units“, *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues* 24, 3 (2021): 5, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/jnlolletl2424&div=15&start_page=1&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults;

Ažubalytė, *supra note*, 12: 271.

²⁰² Kozlenko ir kt., *op. cit.*

įstatymams išskiriamas dar vienas papildomas kriterijus, t. y., kad turi būti nustatytos taisyklės, reglamentuojančios ataskaitų surašymą, susijusių su slaptų įrodinėjimo priemonių taikymu²⁰³.

Manytina, kad šių kriterijų visuma išsamiai parodo įstatymui keliamo kokybės reikalavimo turinį, kurio nebuvimas gali pagrįstai kelti klausimą apie tinkamą proporcingumo principo užtikrinimą, taikant slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus, nebent šias įstatymų leidėjo paliktas spragas užpildo teismų praktika. Atsižvelgiant į reglamentavimo svarbą ir reikšmę, užtikrinant proporcingumo principą minėtų veiksmų taikyme, toliau analizuojamos įstatymų leidėjo paliktos spragos, pateikiant su tuo susijusių kasacinio teismo nutarčių, priimtų nuo 2015 m. iki 2026 m., tyrimo rezultatus. Taip pat siekiant išsamesnės nagrinėjamos temos analizės pateikiamas ikiteisminio tyrimo teisėjų vertinimas, grįstas asmenine patirtimi ir praktika.

Doktrinoje išskiriami šie įstatymų leidėjo nesureglamentuoti aspektai: nenurodytas maksimalaus nusikalstamų veikų imitavimo modelio vykdymo terminas (BPK 159 straipsnyje); nenurodytos nusikalstamų veikų kategorijos, kurias tiriant būtų galima asmenį slaptai sekti (BPK 160 straipsnyje), neapibrėžtas slapto tyrimo veiksmo turinys (BPK 158 straipsnyje) ir kt.²⁰⁴. R. Ažubalytė nurodo, kad teismai, nustatę, jog minėtus veiksmus reglamentuojančios normos neatitinka įstatymui keliamo kokybės reikalavimo, siekdami užtikrinti žmogaus teisę į privatų jo gyvenimą apsaugą, „<...> turi arba inicijuoti tokio įstatymo atitikties Konstitucijai patikros procesą, arba *ad hoc* taikyti Konstituciją, baudžiamojo proceso principus, nagrinėjamu atveju – paprastai proporcingumo principą, taip kompensuodami nekokybišką įstatymą.“²⁰⁵ Vadinas, šio darbo 1.2. poskyryje analizuota proporcingumo principo problematika turi tiesioginę sąsają su formuojama teismų praktika, kadangi šiuo principu yra vadovaujamosi aiškinant, ar slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo taikomi proporcingai.

Apie teismų funkciją *ad hoc* užpildyti įstatymų leidėjo paliktas spragas akcentuojama ir teismų praktikoje. EŽTT jurisprudencijoje pažymima, kad nacionalinės valdžios institucijos, visų pirma, teismai turi aiškinti ir taikyti nacionalinę teisę²⁰⁶ ir jų formuojama teismų praktika turi būti vadovaujamosi, kadangi „teisė“ suprantama „materialiaja“, o ne „formaliaja“ prasme, todėl ji apima ne tik įstatymus, bet ir teismų formuojamą praktiką²⁰⁷. Konstitucinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad „<...> vien tai, kad atitinkamas teisėkūros subjektas tam tikrų santykių laiku nereguliuoja teisiškai arba juos teisiškai sureguliuoja nepakankamai, nereiškia, kad teismai

²⁰³ Ažubalytė, *supra note*, 12: 271.

²⁰⁴ *Ibid.*, 275.

²⁰⁵ *Ibid.*, 289.

²⁰⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. kovo 18 d. sprendimas byloje 38798/13 BRD – Groupe Société Générale S.A. v. Romania“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-242248%22%7D>.

²⁰⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje 3795/22 Versaci v. Italy“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-243087%22%7D>.

negali ir neturi vykdyti teisingumo. Tokiais atvejais nepaneigiama galimybė teismams tam tikru mastu teisės spragas užpildyti *ad hoc* ir taikant teisę (*inter alia* naudojantis teisės analogija, taikant bendruosius teisės principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus, pirmiausia Konstituciją).²⁰⁸ Iš cituojamos teismų praktikos matyti, kad nacionalinių teismų ir EŽTT formuojama praktika turėtų kompensuoti įstatymui keliamus kokybės reikalavimo trūkumus.

Siekiant nustatyti, kaip dažnai kasacinis teismas aiškina BPK aktualiuose straipsniuose įstatymų leidėjo paliktas spragas, taip pat kiek nustatyta pažeidimų dėl nesureguliuotų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo kriterijų, atlikta 2015–2026 m. priimtų 77 LAT nutarčių analizė. Tyrimo rezultatai aptariami prie kiekvienos nustatytos įstatymo leidėjo paliktos spragos.

2.2.2. Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo terminas

Nors, kaip nustatyta šio darbo 2.1. poskyryje, vienas iš slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų požymių yra trunkamumas (kuris rodo, kad šie veiksmai yra trunkamo pobūdžio), tačiau tik BPK 154 straipsnyje yra nurodyta, kiek šis veiksmas gali būti taikomas ir kokios yra galimybės dėl šio veiksmo taikymo termino pratęsimo. Taigi, įstatymų leidėjas, nenurodydamas BPK 158–160 straipsniuose šių veiksmų taikymo termino ir galimybės dėl jo pratęsimo, sukuria prielaidas neproporcingam asmens teisių ir laisvių ribojimui.

Palyginus aktualius BPK 158–160 straipsnius su KŽĮ 10–13 straipsniais ir 15 straipsniu, matyti, kad KŽĮ normose skirta daugiau dėmesio slaptų (n viešo pobūdžio) veiksmų taikymo terminui ir dėl galimybės jį pratęsti – šių veiksmų taikymo terminai nustatyti nuo 3 iki 6 mėnesių, o jų pratęsimo galimybė nurodyta iki 12 mėnesių arba apibrėžiama kaip neribojama. Atsižvelgiant į tai, įstatymų leidėjo palikta spraga dėl BPK 158–160 straipsniuose nustatytų veiksmų taikymo termino ir galimybės dėl jo pratęsimo nesureglamentavimo turėtų būti pildoma kasacinio teismo.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad „Vis dėlto nusikalstamą veiką imituojančios veiksmas negali tęstis begalę laiko <...> BPK 1 ir 2 straipsnių nuostatų prasmė suponuoja, kad nusikalstamą veiką imituojančių veiksmų laikas turi būti optimalus, t. y. turi tęstis tiek laiko, kiek reikia, kad būtų visiškai atskleista ir užkardyta nusikalstama veika, surinkti įrodymai dėl nusikalstamos veikos padarymo, išaiškinti nusikaltimą padarę asmenys, kad būtų galima greitai ir efektyviai nubausti <...> Taigi laiko optimalumas yra vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į veikų sudėtingumą, siekiamus tikslus.“²⁰⁹ LAT pažymėjo, kad tęsti slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus

²⁰⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas byloje Nr. 09/2008“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. vasario 20 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta187/content>.

²⁰⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225-1214/2024“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=dbc1d99d-1c70-45c8-b5fa-354fb2e59c7a>.

pagal BPK galima „<...> tik dėl tokių veikų, kurios, pasibaigus jų sankcionavimo laikui, dar nebuvo baigtos, arba nors ir surinkta pakankamai nusikalstamos veikos įrodymų, tačiau reikia išaiškinti organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų veiklą, grupių organizatorius, grupių ryšius su kitomis grupėmis ar pareigūnais tam, kad būtų atskleistas visas jų organizacinis tinklas.“²¹⁰ Tuo atveju, kai tęsiant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus buvo siekiama ne nustatyti naujas teisiškai reikšmingas aplinkybes, o tik dirbtinai pasunkinti kaltininko baudžiamąją atsakomybę, teismas turi įvertinti, ar teisėtai prasidėję veiksmai dėl ilgalaikio nusikalstamos iniciatyvos palaikymo neperaugo į provokaciją²¹¹. Šios taisyklės aiškinamos ir ankstesnėse kasacinio teismo nutartyse²¹², vadinasi, teismų praktika šiuo klausimu jau kurį laiką yra nusistovėjusi.

Darbo autorės nuomone, kasacinio teismo suformuota taisyklė dėl termino taikymo ir dėl jo pratęsimo galimybės yra gana abstrakti, bendrai nurodanti, kad šie veiksmai negali tęstis begalę laiko, o veiksmų terminas priklauso nuo byloje esančių aplinkybių ir siekiamų tikslų. Atlikus LAT nutarčių analizę, nustatyta, kad nemažai kasacinių skundų yra susijusių būtent dėl per ilgai taikomų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų, kurie dėl ilgo jų taikymo, esą, peraugo į provokaciją. Nors kasacinių skundų daug, tačiau nustatyti tik 4 pažeidimai.

Pirmuoju atveju kasacinis teismas konstatavo, kad po pirmojo nusikalstamą veiką imituojančio veiksmo pakartotinai tie patys trys veiksmai neturėjo būti sankcionuojami, kadangi jų taikymo metu nebuvo išaiškinta organizuotos grupės veikla, psichotropinių medžiagų tiekėjai, jų įgijimo būdai ir saugojimo vietos. Šiuo atveju nebuvo nustatyta tiesioginė provokacija, tačiau teismas pripažino, kad tęsiami veiksmai palaikė nusikalstamą iniciatyvą, nors ji ir buvo kilusi iš pačių asmenų. Tokiu atveju susidarė situacija, kai formaliai teisėti valstybės veiksmai supanašėjo su provokacija ir tapo neteisėtais²¹³. Kitais trimis atvejais kasacinis teismas konstatavo pažeidimus, kai po ilgai taikytų KŽĮ slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų, pradėjus ikiteisminį

²¹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-976/2024“, Infolex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., https://www.infolex.lt/tp/2280335#B_0;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-788/2021“, Infolex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., https://www.infolex.lt/tp/1993321#B_0.

²¹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-976/2022“, Infolex, žiūrėta 2026 m. vasario 26 d., https://www.infolex.lt/tp/2092579#B_0;

²¹² Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022“, *supra note*, 108;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-458/2020“, Infolex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., https://www.infolex.lt/tp/1938629#B_0;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-719/2020“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=41453d84-4ac7-4351-a602-29a1f79cb77a>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-8-788/2018“, Infolex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://www.infolex.lt/tp/1634411> ir kt.

²¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-788/2015“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aa08f3c6-7dfe-4f9e-820f-8c971b89a575>.

tyrimą, šie veiksmai toliau buvo tęsiami pagal BPK normas kaip slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, t. y.: po 1,5 metų trukusių pagal KŽĮ nusikalstamos veikos imitavimo veiksmų, kai pareigūnams buvo aišku, jog asmuo neužsiima stambaus masto narkotinių medžiagų prekyba, pradėjus ikiteisminį tyrimą, buvo taikomi nusikalstamą veiką imituojantys veiksmai pagal BPK 159 straipsnį²¹⁴; po 3 metų pagal KŽĮ taikomų slaptų (neviešo pobūdžio) veiksmų dar 1 metus ir 8 mėnesius buvo taikomi slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, nustatyti BPK 154, 158 ir 160 straipsniuose²¹⁵; po per ilgai pagal KŽĮ taikyto sekimo, vadovaujantis BPK 160 straipsniu, toliau tęsiamas slaptas sekimas buvo pripažintas neteisėtu²¹⁶. Nurodytais atvejais pripažinta, kad veiksmai buvo taikomi neproporcingai.

Pažymėtina, kad pats savaime ilgas terminas nelaikytinas neproporcingu, jei jo pratęsimas yra motyvuotas. Pavyzdžiui, vienoje iš tyrimo metu analizuotų nutarčių nurodyta, kad slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo taikyti 10 mėnesių, tačiau „<...> per šį laikotarpį įvyko 9 pareigūnų kontroliuojami A. V. ir E. P. (imituojančio nusikalstamą veiką atitinkančius veiksmus) susitikimai, kurių metu buvo renkama informacija apie A. V. aktyviai daromas nusikalstamas veikas.“²¹⁷ Šiuo atveju LAT nenustatė pažeidimo, nurodydamas, kad terminų pratęsimas buvo argumentuotas ir pagrįstas tiriamos nusikalstamos veikos apimtimi, proceso eiga ir šių priemonių taikymo tikslais²¹⁸. Kitoje kasacinio teismo nutartyje taip pat nenustatyta, kad slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo taikomi per ilgai, t. y. pažeidžiant proporcingumo principą, kai jie tęsėsi daugiau kaip 8 mėnesius. LAT nurodė, kad šį laikotarpį „<...> lėmė siekis išaiškinti ne tik galimą psichotropinių medžiagų tiekimo grandinę, mastą, galimus šių psichotropinių medžiagų platintojus, į šias veikas įsitraukusių asmenų skaičių, bet ir psichotropinių medžiagų gamintoją, draudžiamų medžiagų slėpimo ir laikymo vietas.“²¹⁹ Dėl iš esmės analogiškų priežasčių nenustatytas pažeidimas ir kitoje nutartyje, kai slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo taikomi 5 mėnesius²²⁰.

²¹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-238-139/2015“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b5d849b4-1cfa-4d89-bd79-47832d13d5e8>.

²¹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e7db3bb5-6355-45ac-ac85-fdaeec9ead02>.

²¹⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-511/2025“, *supra* note, 2.

²¹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225-1214/2024“, *supra* note, 209.

²¹⁸ *Ibid.*

²¹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022“, *supra* note, 108.

²²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-648/2019“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f9fabd97-02fd-438a-85fe-3cf720947da9>.

Atkreiptinas dėmesys, kad visi šeši apklausti ikiteisminio tyrimo teisėjai vienodai teigė, jog praktikoje nekyla problemų dėl nenurodytų BPK 158–160 straipsniuose nustatytų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo terminų ir galimo jų pratęsimo. Apklausos dalyviai nurodė, kad praktikoje yra nusistovėjusi taisyklė, jog pirmą kartą slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai maksimaliai yra sankcionuojami trims mėnesiams. Ikiteisminio tyrimo teisėjai pažymėjo, kad, gavę prokurorų prašymus taikyti slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, visų pirma, atsižvelgia, ar šie veiksmai yra proporcingi (būtinai), ar tikrai nėra kitų mažiau asmens teises ir laisves varžančių priemonių, kuriomis būtų galima gauti bylai reikšmingus duomenis, ir tik po to sprendžia, kokiam terminui šiuos veiksmus galima taikyti.

Vertindami, ar šių veiksmų taikymas bus proporcingas, jie atsižvelgia į tai, kokioje stadijoje yra ikiteisminis tyrimas, į nusikalstamų veikų pobūdį, pavojingumą, organizuotumo laipsnį ir pan. Į tuos pačius kriterijus jie atsižvelgia vertindami prašomų veiksmų terminą. Pasak ikiteisminio tyrimo teisėjų, slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų terminas bus ilgesnis ikiteisminiuose tyrimuose, kurie yra didesnės apimtys, t. y. tiriama daugiau nusikalstamų veikų, nusikalstamos veikos yra pavojingos, tęstinės, su šiomis galimomis nusikalstamomis veikomis yra susijęs nemažas skaičius asmenų ir pan. Taip pat slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo terminą lemia asmens, kurio atžvilgiu ketinama taikyti šį veiksma, procesinis statusas ir amžius. Šių veiksmų taikymas įtariamiesiems bus nustatytas ilgesnis nei dėl nukentėjusiųjų ar galimų liudytojų. Jei asmuo, prieš kurį prašoma taikyti slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, yra nepilnametis, tikėtina, kad terminas bus nustatytas trumpesnis nei trys mėnesiai. Taip pat visi ikiteisminio tyrimo teisėjai pastebėjo, kad prašymų pratęsti slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymą yra gaunama kur kas mažiau nei prašymų šiuos veiksmus taikyti pirmą kartą. Ar šiuos veiksmus reikia pratęsti, jie konkrečiu atveju sprendžia atsižvelgdami į prokurorų motyvus, taip pat į tai, kokios aplinkybės pasikeitė, kai buvo prašoma šiuos veiksmus taikyti pirmą kartą, kokie duomenys buvo surinkti per tą laiką, kokių duomenų dar trūksta ir pan. Ar tęsiamos procesinės prievartos priemonės bus proporcingos, jie atsižvelgia į analogiškus kriterijus, nurodytus, sprendžiant klausimą dėl pirmą kartą taikomo slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo ir jo termino nustatymo.

Pažymėtina, kad du iš šešių ikiteisminio tyrimo teisėjų nurodė, jog įstatymų leidėjas turėtų nurodyti terminą ir jo pratęsimo galimybes. Jie šią poziciją grindė tuo, kad šios procesinės prievartos priemonės riboja asmens teises ir laisves. Be to, vienam iš šių veiksmų, nustatytam BPK 154 straipsnyje, taikymo terminas ir jo pratęsimo galimybės jau yra nurodytos, todėl analogiškai reikėtų nustatyti ir kitiems slapties ikiteisminio tyrimo veiksmams. Taip pat šie ikiteisminio tyrimo teisėjai nurodė, kad termino nustatymas užtikrintų galimybę asmeniui, prieš kurį taikomi slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, žinoti, kiek jo atžvilgiu gali būti taikomos šios procesinės prievartos priemonės. Kiti ikiteisminio tyrimo teisėjai, atsižvelgdami į tai, jog

praktikoje nėra piktnaudžiaujama slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymu (nes jiems atlikti reikalingi žmogiškieji ištekliai, kurių ir taip trūksta), taip pat į tai, kad yra nusistovėjusi aiški praktika dėl termino skyrimo ir jo pratęsimo, nurodė, kad termino nustatyti nereikėtų. Be to, šie apklausos dalyviai atkreipė dėmesį, kad termino nustatymas gali suvaržyti itin sudėtingų ir organizuotų nusikalstamų veikų tyrimus, kai siekiant atskleisti šias nusikalstamas veikas slapta ikiteisminio tyrimo veiksmą reikėtų taikyti apie vienerius metus, o įstatymų leidėjas būtų nurodęs, kad šie veiksmai galimi tik iki devynių mėnesių.

Atsižvelgiant į kasacinio teismo formuojamą praktiką ir į ikiteisminio tyrimo teisėjų atsakymus, manytina, kad praktikoje dėl šios įstatymų leidėjo paliktos spragos didelių problemų nekyla. Nors LAT nėra nurodęs konkretaus slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo termino, kita vertus, jis nurodo aspektus, į kuriuos būtina atsižvelgti vertinant, kiek šie veiksmai gali būti taikomi ir į ką reikia atsižvelgti norint pratęsti šių veiksmų taikymą. Iš nustatytų pažeidimų skaičiaus (nuo 2015 m. iki 2026 m. 4 pažeidimai), galima preziumuoti, kad praktikoje suformuotų taisyklių dažniausiai pavyksta laikytis. Kita vertus, siekiant išvengti abejonių dėl neproporcingai ilgo slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo, manytina, kad įstatymų leidėjas turėtų pašalinti šią esančią spragą ir sureguliuoti terminą ir jo pratęsimo galimybes pagal nusistovėjusią praktiką. Pažymėtina, kad termino nustatymas yra vienas iš kokybiško įstatymo kriterijų, o jei įstatymas atitinka jam keliamus kokybės reikalavimus, mažiau kyla abejonių dėl proporcingumo principo užtikrinimo.

2.2.3. Savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinys

Doktrinoje akcentuojama įstatymų leidėjo palikta spraga dėl BPK 158 straipsnyje reglamentuojančio savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinio neapibrėžtumo. Šią problemą, be kita ko, nagrinėjo L. Belevičius, kuris nurodė, kad įstatymų leidėjo lakoniška ir neapibrėžta formuluotė, vadovaujantis Rekomendacijomis (kuriose iš esmės išvardyti visi KŽĮ veiksmai), yra aiškinama plečiamai nei *expressis verbis* įtvirtinta įstatymo tekste, todėl tai pagrįstai kelia abejonių dėl tokio įrodymų rinkimo veiksmo²²¹. Nėra pagrindo nesutikti, kad plečiamai aiškinama formuluotė gali kelti pagrįstų abejonių dėl tinkamo įstatymų leidėjo paliktos spragos užpildymo, o taip pat ir dėl proporcingumo principo užtikrinimo. Pažymėtina, kad apklausos metu nė vienas ikiteisminio tyrimo teisėjas nenurodė, kad,

²²¹ Linas Belevičius, „Procesinių prievartos priemonių teisėtumo ir jų taikymo metu gautų įrodymų leistinumo probleminiai aspektai“, iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo* (prof. dr. Eugenijaus Palskio atminimui), Egidijus Kurapka ir kt., (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011), 335–342.

vertindamas, ar prokuroro prašomi veiksmai gali būti sankcionuojami pagal BPK 158 straipsnį, atsižvelgia į Rekomendacijose nurodytus veiksmus. Taip pat pažymėtina, kad, atlikus kasacinio teismo nutarčių analizę nuo 2015 iki 2026 metų, nerasta nutarčių, kuriose šio veiksmo turinys būtų aiškinamas, vadovaujantis minėtomis Rekomendacijomis. Kita vertus, nurodytos aplinkybės nepaneigia L. Belevičiaus išvados, tačiau manytina, kad įstatymų leidėjas, neapibrėžęs savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinio, šią spragą pildyti palieka teismų formuojamai jurisprudencijai.

Tyrimo metu pastebėta, kad kasacinis teismas, pasisakydamas dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, detalai nenurodo, kokie veiksmai yra leidžiami daryti šių veiksmų taikymo metu. Kita vertus, pastebėtina, kad LAT iš esmės savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinį formuoja sprendžiamas su šiais veiksmais susijusius klausimus, pavyzdžiui, apie tai, kad: šių veiksmų taikymo metu pareigūnams draudžiama atlikti „neoficialias“ apklausas; draudžiama provokacija, kurios pateiktas apibrėžimas iš dalies nurodo, ko negalima daryti šių veiksmų metu; kuo savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai skiriasi nuo kitų procesinės prievartos priemonių, pavyzdžiui, atiboja poėmį nuo aptariamo slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo; dėl slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų turinio neapibrėžtumo ikiteisminio tyrimo teisėjų priimtų nutarčių rezoliucijos turi atitikti tam tikrus kriterijus.

Dėl „neoficialių apklausų“ kasacinis teismas nurodo, kad „<...> neleistina situacija, kai ikiteisminio tyrimo pareigūnai, formaliai veikdami pagal BPK 158 straipsnį, inicijuoja neoficialius pokalbius su įtariamaisiais, taip pažeisdami asmens teisę neduoti prieš save parodymų. <...> teisėsaugos pareigūnai gali apklausti įtariamąjį tik laikydamiesi visų BPK nustatytų reikalavimų, o ne įtvirtindami neformalias apklausas kaip BPK 158 straipsnyje nurodytos procesinės prievartos priemonės vykdymą.“²²² Šis draudimas akcentuojamas ir kitose LAT nutartyse²²³. Pažymėtina, kad nurodytas taisyklės kasacinis teismas formuoja vadovaudamasis EŽTT sprendimais, pavyzdžiui, *Allan prieš Jungtinę Karalystę*, kur EŽTT konstatavo, jog draudžiamos tokios situacijos, kai įtariamasis apklausos metu pasirenka tylėti, o institucija imasi gudrybių, siekdama išgauti įtariamojo prisipažinimą ar kito pobūdžio parodymus, ir vėliau šie

²²² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-594/2024“, Infollex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://www.infollex.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2217291&cid=86884>.

²²³ Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-976/2024“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 8 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fal1b969a-0306-4184-8285-0c29ee3f9d83>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165-976/2022“, Infollex, žiūrėta 2026 m. kovo 9 d., <https://www.infollex.lt/tp/2090385>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185-976/2021“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 8 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ecc6a755-2f65-4b43-8e45-ea0dcbe68a42> ir kt.

parodymai teisme pateikiami kaip įrodymai²²⁴. Tiesa, EŽTT yra pažymėjęs, kad nėra draudžiama taikyti slaptų (n viešo pobūdžio) veiksmų, pavyzdžiui, slapto stebėjimo laisvės atėmimo vietų įstaigose, kai siekiama atskleisti tiesą baudžiamojoje byloje ir įtariamųjų teisė į privataus gyvenimo slaptumo apribojimas yra būtinas demokratinėje visuomenėje. Toks institucijų elgesys savaime nelemia asmens teisės tylieti pažeidimo, jei įtariamasis kalba savanoriškai, jis nėra provokuojamas ir skatinamas²²⁵. Vadinas, tokiu atveju šie veiksmai nėra laikyti neproporcingais.

Iš LAT nutarčių analizės matyti, kad tiriamuoju laikotarpiu nustatytas tik vienas pažeidimas dėl „neformalios“ apklausos, kai, atliekant slaptą ikiteisminio tyrimo veiksmą pagal BPK 158 straipsnį, pareigūno „neformalūs“ pokalbiai su sulaikytu asmeniu ir slaptai padarytas garso įrašas buvo pripažintas kaip neleistinas įrodymas byloje, nes jis vyko pareigūno iniciatyva²²⁶. Kadangi pareigūnas peržengė leistinas slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo ribas, todėl toks jo elgesys, be kita ko, vertinamas kaip neproporcingas valstybės kišimasis į asmens teises.

Kaip minėta, kasacinis teismas akcentuoja, kad, be kita ko, pagal BPK 158 straipsnį yra draudžiama provokacija. Kaip nurodyta šio darbo 2.1. poskyryje, netinkamas subjektų, atliekančių slaptus (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmus, stebėjimo metodo taikymas turi tiesioginę sąsają su provokacija. Nors provokacijos draudimas yra reglamentuotas BPK 158 straipsnio 4 dalyje, kita vertus, LAT provokacijos platesnis išaiškinimas iš esmės parodo, kaip neturėtų būti elgiamasi savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų metu. Šio teismo praktikoje provokacija apibūdinama kaip „<...> asmens lenkimas (kurstymas) padaryti nusikaltimą, turint tikslą vėliau su juo susidoroti teisėsaugos institucijų pagalba patraukiant baudžiamojon atsakomybėn dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo padaryta sukursčius; provokacija yra tada, kai operacijoje dalyvaujantys agentai – teisėsaugos institucijų pareigūnai arba pagal jų nurodymus veikiantys asmenys – neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet daro asmeniui tokio pobūdžio poveikį, kad paskatintų padaryti nusikalstamą veiką, kurios jis kitaip nebūtų padaręs, taip siekdami sudaryti sąlygas konstatuoti veikos padarymo faktą, t. y. pateikti įrodymus ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą <...>“²²⁷. Nors provokacijos apibrėžimas gana abstraktus, tačiau iš teismo išaiškinimo galima daryti išvadą, kad savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai turi būti atliekami pasyviai.

²²⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje Nr. 48539/99 Allan v. the United Kingdom“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60713%22%5D%7D>).

²²⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. birželio 15 d. sprendimas byloje Nr. 73357/14 Falzarano contre l’Italie“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-211236%22%5D%7D>.

²²⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-62-628/2019“, LITEKO, žiūrėti 2026 m. kovo 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=113fca70-71a6-476a-b4f0-0519620d112a>.

²²⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-594/2024“, *supra* note. 222.

Vienoje iš naujausių LAT nutarčių pateiktas savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų išaiškinimas, kuriuo buvo siekiama šią procesinę prievartos priemonę atriboti nuo kitos procesinės prievartos priemonės – poėmio. Šis teismas nurodė, kad „<...> savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai pasižymi platesne atliekamų veiksmų apimtimi. Ši procesinė priemonė apima slaptą, valstybės kontroliuojamą veiklą, kurios metu renkama ir fiksuojama informacija apie daromas ar jau padarytas nusikalstamas veikas, siekiama nustatyti su jomis susijusius asmenis, jų tarpusavio ryšius, veikimo būdus bei nusikalstamos veikos mechanizmą, taip pat sudaryti sąlygas tokioms veikoms užkardyti ar nutraukti. Įgyvendinant šiuos veiksmus gali būti atliekami įvairūs tarpusavyje susiję veiksmai, apimantys ne tik pasyvų stebėjimą ar informacijos fiksavimą, bet ir aktyvius tyrimo veiksmus. Be kita ko, tokios veiklos metu gali būti imamasi priemonių, susijusių ir su asmens gaunamais ar siunčiamais objektais, įskaitant pašto siuntas: gali būti kontroliuojamas jų judėjimas, laikinai stabdomas perdavimas, keičiami jų turinio elementai teisėtais objektais, naudojamos techninės sekimo priemonės, organizuojamas kontroliuojamas pristatymas ar sudaromos sąlygos gauti siuntą, siekiant nustatyti su nusikalstama veika susijusius asmenis ir jų vaidmenis. Tokiais atvejais siunta nėra vien tikrinimo objektas, kaip tai būdinga BPK 148 straipsnyje reglamentuotam pašto siuntų poėmiui, tačiau ji tampa viena iš tyrimo priemonių, padedančių visapusiškai ištirti nusikalstamos veikos aplinkybes.“²²⁸ Pažymėtina, kad ikiteisminio tyrimo teisėjai interviu metu taip pat akcentavo, kad jie, sankcionuodami slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus pagal BPK 158 straipsnį, atkreipia dėmesį, jog prokurorų prašomi veiksmai nepersidengtų su kitomis procesinėmis prievartos priemonėmis, kurias reikia sankcionuoti atskirai. Ikiteisminio tyrimo teisėjai taip pat pažymėjo, kad šis atskyrimas ne visada būna paprastas, todėl neretai tenka susisiekti su prašymą pateikusių prokuroru ir išaiškinti, kas tiksliai bus daroma prašomu taikyti veiksmu.

Pastebėtina, kad LAT, atsižvelgdamas į neišsamias įstatymų leidėjo suformuluotas nuostatas, yra akcentavęs nutarčių, kuriomis sankcionuojami slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, svarbą. Kasacinis teismas nurodo, kad tokios nutarties „<...> rezoliucinėje dalyje turi būti tiksliai nurodytas sankcionuojamų operatyvinių veiksmų pavadinimas, turinys, apimtis, laikas ir asmuo ar asmenys, prieš kuriuos leidžiama atlikti veiksmus; netoleruotina, kai teismas nutarties rezoliucinėje dalyje tik perrašo prokuroro teikimo rezoliucinę dalį ir atitinkamą Kriminalinės žvalgybos įstatymo straipsnį, nenurodydamas, kokie konkretūs veiksmai, priemonės ir kokia apimtimi gali būti vykdomi prieš asmenį <...>“²²⁹. Tokie patys reikalavimai taikomi ir neviešo

²²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70-495/2026“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www.infolex.lt/t/2414214>.

²²⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://www.infolex.lt/t/2274731>.

pobūdžio priemonių, nustatytų BPK, skyrimui²³⁰. Nurodyti reikalavimai reikalingi, kad „<...>bylą nagrinėjantys teismai galėtų įvertinti tų veiksmų teisėtumą (teisinį pagrindą) ir pagrįstumą (faktinį pagrindą), būtent, būtų aišku, kokie veiksmai, kur, prieš kokius asmenis, kiek laiko galėjo būti vykdomi <...>“²³¹. Šio klausimo kontekste kasacinis teismas taip pat pabrėžia, kad „<...> toks reikalavimas negali būti suprantamas kaip perteklinių duomenų nurodymas teismo nutartyse.“²³²

Pastebėtina, kad nurodytą kasacinio teismo praktiką akcentavo ir apklausoje dalyvavę ikiteisminio tyrimo teisėjai. Apklausos dalyviai taip pat nurodė, kad, nesant savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų sąrašo, jie prokurorų prašomus veiksmus vertina vadovaudamiesi proporcingumo principu, taip pat atsižvelgdami į prokurorų motyvus, tiriamo nusikaltimo pobūdį, bendrą ikiteisminio tyrimo situaciją, kokius duomenis siekiama surinkti taikant šiuos veiksmus. Kaip minėta, ikiteisminio tyrimo teisėjams dažnai dėl prašomų veiksmų tenka susisiekti su prokurorais ir pasitikslinti, kas būtent bus daroma šių veiksmų metu. Taip atsitinka dėl to, nes kai kuriais atvejais prašymai nėra itin konkretūs, todėl prašomo veiksmo pobūdį ir jo turinį galima vertinti labai skirtingai. Kai kurie ikiteisminio tyrimo teisėjai pripažino, kad prašomus savo tapatybės neatskleidžiančius ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus sankcionuoja pasitikėdami prokurorais ir šiuos veiksmus atliekančiais pareigūnais, nes šie yra savo srities profesionalai, todėl geriau žino, kokius veiksmus konkrečiu atveju reikia taikyti. Nepaisant to, ikiteisminio tyrimo teisėjai visais atvejais vis tiek vertina, ar bent šie veiksmai atrodo susiję su tiriamą nusikalstama veika, ar taikant juos galima gauti bylai reikšmingus duomenis. Šio klausimo kontekste visi ikiteisminio tyrimo teisėjai vieningai nurodė, kad visgi savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinio įstatymų leidėjui apibrėžti nereikėtų, kadangi turinio objektyviai nurodyti nėra įmanoma dėl nuolatinės technologijų kaitos ir naujų nusikalstamų veikų darymo būdų atsiradimo. Apklausos dalyviai pažymėjo, kad šiuo metu dažnai prašoma taikyti veiksmus, susijusius su elektronine erdve ir technologijomis, todėl turinio apibrėžimas gali būti laikinas, kuris vėliau būtų nebeaktualus. Dėl nurodytų aplinkybių sumažėtų duomenų rinkimo galimybės, o tai pakenktų nusikalstamų veikų tyrimui. Ikiteisminio tyrimo teisėjai taip pat atkreipė dėmesį, kad šių veiksmų turinio apibrėžimas padidintų advokatų skundų kiekį, kadangi jie ginčytų, kad tam tikrų veiksmų pagal turinį nebuvo galima taikyti.

Apibendrinant galima teigti, kad šio slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo turinio neapibrėžtumas kelia tam tikrų abejonių dėl proporcingumo principo užtikrinimo, kadangi iš

²³⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5-976/2020“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=b5d6432b-ec34-449a-bf42-edb682673567>.

²³¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225-1214/2024“, *supra note*, 209.

²³² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“, *supra note*, 193.

esmės be šio principo kito būdo, kaip patikrinti, ar prašomus taikyti veiksmus tikrai galima sankcionuoti, nėra. Kaip nustatyta šio darbo 1.2. poskyryje, proporcingumo principo turinio neapibrėžtumas ir neaiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas) lemia, kad visas sprendimas nemaža dalimi priklauso nuo teisėjo subjektyvaus vertinimo. Kita vertus, atlikta LAT praktikos analizė parodė, kad dėl šios spragos nustatytas pažeidimų skaičius yra itin mažas (vienas), todėl iš esmės nėra pagrindo kategoriškai teigti, kad ši įstatymų leidėjo palikta spraga kelia didelių problemų. Kaip matyti iš ikiteisminio tyrimo teisėjų atsakymų, turinio apibrėžimas dėl itin sparčiai besikeičiančių nusikalstamų veikų padarymo būdų, mechanizmų ir spartėjančių technologijų vystymosi susiaurintų duomenų rinkimo galimybių ratą, o tai užkirstų kelią nusikalstamų veikų ištyrimui.

2.2.4. Nusikalstamų veikų rūšys ir kategorijos, dėl kurių galimas slaptas sekimas

R. Ažubalytė, išnagrinėjusi EŽTT ir ESTT jurisprudenciją, nustatė, kad nė vienas iš teismų neįvardija reikalavimų nacionaliniam įstatymų leidėjui nurodyti, dėl kokių nusikalstamų veikų kategorijų leidžiama taikyti slaptus (neviešo pobūdžio) veiksmus (teismai dažniausiai įvardija, kad šie veiksmai turi būti taikomi dėl rimtų nusikalstamų veikų (angl. *serious criminal activity*) arba sunkių nusikaltimų)²³³. Atkreiptinas dėmesys, kad šio darbo 2.2.1. poskyrio skyrelyje nustatyta, jog nusikalstamų veikų sąrašo nurodymas yra vienas iš įstatymui keliamų kokybės reikalavimų, o nekokybiškas įstatymas kelia abejonių dėl proporcingumo principo užtikrinimo. BPK 160 straipsnyje (slaptas sekimas) nenurodyta, dėl kokių nusikalstamų veikų rūšių ir kategorijų gali būti taikomas šis veiksmas. Pagal esantį teisinį reglamentavimą, slaptas sekimas galimas tiriant visas nusikalstamas veikas (baudžiamuosius nusižengimus, neatsargius ir tyčinius nusikaltimus). Taigi šiuo atveju, vertinant, ar konkrečiu atveju galima taikyti slaptą sekimą, būtina vadovautis proporcingumo principu. Tačiau šio darbo 1.2. poskyryje nustatyta, kad proporcingumo principo vertinimas nėra iki galo aiškus, todėl nenustačius, dėl kokių nusikalstamų veikų rūšių ir kategorijų galimas slaptas sekimas, šio principo užtikrinimas tampa sudėtingesnis.

Pažymėtina, kad analogiško šio veiksmo taikymas galimas dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo, t. y. kriminalinės žvalgybos metu, vadovaujantis KŽĮ 15 straipsniu (sekimas). Nors KŽĮ atskirai prie kiekvieno slapto (neviešo pobūdžio) veiksmo nenurodo, dėl kokių nusikalstamų veikų kategorijų, ar kokiais atvejais esant galima taikyti šį veiksmą, tačiau šio KŽĮ 8 straipsnyje įvirtintos bendrai visiems slaptiems (neviešo pobūdžio) veiksmais taikomos taisyklės, kada šie veiksmai gali

²³³ Ažubalytė, *supra note*, 12: 281–282.

būti taikomi, t. y., kai: turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, nurodytus šio straipsnio 1 dalies 1 punkte; pasislepia įtariamasis, kaltinamasis arba nuteistasis (KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 2 punktas); dingsta be žinios asmuo (KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 3 punktas); vykdoma asmenų apsauga nuo nusikalstamo poveikio (KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 4 punktas); į organizuotų nusikalstamų grupių sąrašą įtrauktos organizuotos nusikalstamos grupės nariui ar su ja susijusiam asmeniui taikomos organizuoto nusikalstamumo prevencijos priemonės (KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Tiriamuoju laikotarpiu, išnagrinėjus kasacinio teismo praktiką, nepavyko rasti nė vienos nutarties, kurioje būtų detaliau pasisakyta, dėl kokių nusikalstamų veikų rūšių ir kategorijų galima taikyti šį slaptą ikiteisminio tyrimo veiksmą. Nurodytos aplinkybės leidžia teigti, kad kasacinis teismas, atsižvelgęs į tai, jog šiuo atveju esminės problemos praktikoje nėra, detaliau šios įstatymų leidėjo paliktos spragos neišaiškino. LAT tik pažymėjo, kad šio veiksmo sankcionavimo atveju reikia laikytis visiems slaptiems ikiteisminio tyrimo veiksmas taikomų kriterijų: minėtus veiksmus sankcionuoti BPK nustatyta tvarka; turi būti nustatytas teisinis ir faktinis pagrindas; turi būti laikomasi proporcingumo principo²³⁴.

Atliktos LAT bylų analizės metu nustatyta, kad slaptas sekimas analizuotose bylose buvo taikomas nuo dėl nesunkių iki labai sunkių nusikaltimų, tačiau visais atvejais šalia nesunkių nusikaltimų buvo tiriami ir didesnio pavojingumo nusikaltimai, pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 184 straipsnio 1 dalį, 300 straipsnio 1 dalį (nesunkūs nusikaltimai – BK 11 straipsnio 3 dalis), 228 straipsnio 2 dalį (apysunkis nusikaltimas – BK 11 straipsnio 4 dalis), 225 straipsnio 3 dalį (sunkus nusikaltimas – BK 11 straipsnio 5 dalis)²³⁵; BK 259 straipsnio 1 dalį (nesunkus nusikaltimas – BK 11 straipsnio 3 dalis) ir 260 straipsnio 1 dalį (sunkus nusikaltimas – BK 11 straipsnio 5 dalis)²³⁶. Pastebėta, kad dažniausiai slaptas sekimas taikytas dėl nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams – korupcinio pobūdžio nusikaltimų (BK 225–228 straipsniai)²³⁷ ir dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėto disponavimo

²³⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-1073/2020“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=abe31909-8023-40ed-91ba-1c6eb4df94e4>.

²³⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22-1214/2025“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/2303258>.

²³⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124-489/2020“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7ab72e13-f237-4436-8565-ba4577a41cbc>.

²³⁷ Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/2244594>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017“, *supra note*, 215;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377-697/2015“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0c8599f7-1b45-461e-9013-a2fb5a7a0284>.

labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 straipsnis)²³⁸. Žinoma, ši procesinė prievartos priemonė taikoma tiriant ir kitokio pobūdžio nusikaltimus, pavyzdžiui, dėl įtraukimo į prostituciją (BK 308 straipsnio 3 dalis)²³⁹, ir kt.²⁴⁰ Taigi 2015–2026 m. laikotarpiu nerasta nutartis, kurioje slaptas sekimas būtų taikomas tik dėl baudžiamojo nusižengimo, neatsargaus nusikaltimo ar nesunkaus nusikaltimo.

Apie slaptą sekimą detaliau yra pasisakęs Vilniaus apygardos teismas, kuris nurodė, kad „Formaliai minėtą prievartos priemonę galima taikyti net ir tiriant baudžiamuosius nusižengimus. Kita vertus, toks įstatymo aiškinimas būtų neteisingas, nes, atsižvelgiant į plačias slapto sekimo taikymo apimtis ir technines galimybes, šios prievartos priemonės taikymu galima riboti ir įsiterpti į asmens privatą gyvenimą ženkliai labiau nei tai būtų daroma, taikant BPK 154 straipsnyje numatytą prievartos priemonę (pavyzdžiui, klausantis asmens telefoninių pokalbių). Šioje byloje siekta ne tik girdėti asmens privačius pokalbius, bet ir vizualiai stebėti asmenį ypatingai saugomoje privataus gyvenimo aplinkoje – jo gyvenamojoje vietoje. Teismo įsitikinimu, tokioje situacijoje BPK 160 straipsnyje numatytos prievartos priemonės taikymas galimas tiriant ne mažiau pavojingas, nei BPK 154 straipsnio 1 dalyje numatytas nusikalstamas veikas, tačiau net ir toks BPK nuostatų aiškinimas, ypatingai tiriant kai kuriuos BPK 154 straipsnio 1 dalies nuostatose paminėtus nesunkius ir apysunkius nusikaltimus, gali sudaryti prielaidas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimui. <...> sprendžiant dėl slapto sekimo turinio, kiekvieną kartą būtina atsakingai įvertinti ketinamo sekti objekto specifiką, kiekvienu atveju individualiai vertinti įsiterpimo į privatą gyvenimą apimtis ir pirmiausia spręsti dėl mažiausiai žmogaus teisės ribojančio šios prievartos priemonės taikymo būdo.“²⁴¹ Pažymėtina, kad R. Ažubalytė yra nurodžiusi, jog, įstatymų leidėjo požiūriu, slaptas ikiteisminis tyrimo veiksmas, nustatytas BPK 154 straipsnyje, yra labiausiai ribojantis privatą gyvenimą būdas²⁴², o šioje cituojamoje nutartyje BPK 154 ir 160 straipsniuose įtvirtinti slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai įvardijami kaip beveik lygiaverčiai. Pažymėtina, kad skirtingas vertinimas dėl slapto sekimo įžvelgiamas ir tarp ikiteisminio tyrimo teisėjų.

²³⁸ Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-269-697/2023“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/2210771>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-495/2022“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/2068442>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/2006456>.

²³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-173-693/2019“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=49911130-4c1b-480d-8166-2f1fb31c1810>.

²⁴⁰ Pvz., „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-1073/2020“, *supra note*, 232;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161-511/2025“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a5f39cfc-6493-4d49-95fc-dc90e1007c21>.

²⁴¹ „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-182-1020/2016“, Infolex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., https://www.infolex.lt/tp/1258856#B_0.

²⁴² Ažubalytė, *supra note*, 12: 284.

Vienas iš šešių ikiteisminio tyrimo teisėjų kategoriškai teigė, kad įstatymų leidėjas privalo ištaisyti BPK 160 straipsnyje esančią spragą ir nurodyti, kad šį slaptą ikiteisminio tyrimo veiksmą būtų galima taikyti analogiškai kaip nurodyta BPK 154 straipsnyje. Šis ikiteisminio tyrimo teisėjas teigė, kad baudžiamasis nusižengimas yra per mažo pavojingumo, kad dėl jo būtų galima taikyti šią asmens teises ir laisves varžančią procesinę prievartos priemonę. Kitas ikiteisminio tyrimo teisėjas nurodė, kad slaptą sekimą turėtų būti leidžiama taikyti ir dėl nesunkių nusikaltimų, kadangi praktikoje pasitaiko prokurorų prašymų sekti asmenį, kuris įtariamas dėl nesunkaus nusikaltimo, nustatyto BK 259 straipsnio 1 dalyje (neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti). Likę ikiteisminio tyrimo teisėjai teigė, kad praktikoje problemų dėl šios procesinės prievartos priemonės taikymo nėra. Jie kiekvieną kartą gavę prokuroro prašymą taikyti slaptą sekimą vertina, ar tai yra proporcinga. Jų vertinimu, slaptas sekimas nėra itin stipriai varžanti asmens teises ir laisves procesinė prievartos priemonė. Be to, šis slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas gali būti įgyvendinimas tik fiziškai, todėl dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo niekas neprašo taikyti šio veiksmo, kai jis tikrai nėra būtinas. Taip pat viena ikiteisminio tyrimo teisėja atkreipė dėmesį, kad nusikaltimo pavojingumas ne visada sutampa su jam priskiriama nusikaltimo kategorija, todėl nusikalstamos veikos ypatumas, o ne kategorija nulemia, ar slaptas sekimas yra reikalingas. Apklausos dalyvės nuomone, šiuo atveju ikiteisminio tyrimo teisėjams turi būti palikta diskrecija, kai jie, vadovaujantis proporcingumo principu, įvertina, ar prašomas slaptas sekimas yra būtinas, kadangi sekant asmenis, kurie padaro ne itin pavojingas nusikalstamas veikas, ištiriamos didelio masto nusikalstamos veikos. Šią mintį papildė kita ikiteisminio tyrimo teisėja, nurodžiusi, kad, pavyzdžiui, sekant asmenį, įtariamą dėl baudžiamojo nusižengimo padarymo dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo neturint tikslo jų platinti (BK 259 straipsnio 2 dalis), gali būti nustatomas organizuotos grupės daromos nusikalstamos veikos, t. y. narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimo, pradžios taškas. Daugumos ikiteisminio tyrimo teisėjų vertinimu, nustatčius nusikalstamų veikų kategorijas, būtų suvaržyta galimybė atskleisti sunkaus ir didelio masto nusikaltimus. Apklaustųjų nuomone, nebus itin pažeidžiamos asmens, kuris bus sekamas narkotinių ar psichotropinių medžiagų įsigijimo metu, teisės ir laisvės.

Nors kasacinių nutarčių analizės metu nenustatyta pažeidimų dėl nagrinėjamos įstatymų leidėjo paliktos spragos, taip pat, didžiosios ikiteisminio tyrimo teisėjų dalies vertinimu, praktikoje dėl to problemų nekyla, visgi manytina, kad šią paliktą spragą reikėtų pašalinti. Visų pirma, nerasta LAT nutarčių, kur slaptas sekimas būtų pradėtas taikyti dėl baudžiamojo nusižengimo, vadinasi, galima preziumuoti, kad tokių ikiteisminio tyrimo teisėjų nutarčių priimama labai nedaug. Tai leidžia daryti prielaidą, kad poreikis šiuos veiksmus taikyti dėl baudžiamųjų nusižengimų nėra akivaizdus. Be to, sutiktina su vieno iš apklausos dalyvio nuomone, kad baudžiamasis nusižengimas yra per mažo pavojingumo nusikalstama veika, dėl kurios būtų galima pateisinti

slapto sekimo taikymą, kuris bet kuriuo atveju suvaržo asmens teises ir laisves. Atsižvelgiant į tai, darbo autorės nuomone, įstatymų leidėjas galėtų nurodyti, kad slaptas sekimas būtų taikomas tik dėl nusikaltimų. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad teismų praktikoje²⁴³ ir teisės doktrinoje²⁴⁴ nurodoma, jog, siekiant trumpai pasekti ar pastebėti tam tikrą objektą, šio veiksmo nereikia sankcionuoti kaip slapto sekimo, nustatyto BPK 160 straipsnyje. Kasacinis teismas nurodo, kad „<...> pats savaime kokio nors objekto stebėjimas yra bendrasis pažinimo metodas, ir jeigu juo nepažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nėra draudžiamas veiksmas, nesvarbu, kas – privatus asmuo ar valstybės pareigūnas – tai daro. Jeigu stebint objektą renkama informacija apie Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų saugomas vertybes, tai toks stebėjimas turi būti atliekamas įstatymų nustatyta tvarka, pavyzdžiui, informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą (BPK 160, 160¹ straipsniai).“²⁴⁵

Pavyzdžiui, netaikytina slapto sekimu pagal BPK 160 straipsnį, kai policijos pareigūnai, gavę informaciją apie galimai vykstantį narkotinių medžiagų platinimą, stebėjo aplink namą esančią teritoriją, nuo namo vaikščiojo nedideliu atstumu, taip pat iš automobilio stebėjo nurodyto namo teritoriją, ateinančius ir išėinančius asmenis, gaudavo informaciją iš kitų pareigūnų. Per šį veiksmą policijos pareigūnai pastebėjo moterį, kuri įėjo į stebimo namo kiemą ir po kelių minučių iš ten išėjo. Moters kratos metu rasta 11 suktinukų su narkotine medžiaga. Neilgai trukus po to policijos pareigūnai atliko neatidėliotiną kratą stebėtame name, kuriame rado folijos lankstinukus su gelsvos spalvos medžiaga (131 vnt.) ir grynuosius pinigus (1 050 Eur)²⁴⁶.

Tokią policijos pareigūnų stebėjimą LAT argumentuoja kaip bendro pobūdžio, nes veiksmai atliekami viešoje vietoje labai trumpą laiko tarpą, siekiant nustatyti nusikalstamą veiką darančius asmenis, veiksmai nefiksuojami naudojant vaizdo ar garso įrangą, šiais veiksmais nerenkama informacija apie kokio nors žmogaus privatų gyvenimą ar apie kokias nors kitas Konstitucijos ir įstatymų saugomas vertybes²⁴⁷.

Atkreiptinas dėmesys, kad visi apklausti ikiteisminio tyrimo teisėjai vienodai teigė, jog trumpo pobūdžio sekimas (tam tikro objekto stebėjimas), nenaudojant techninių priemonių, siekiant patikrinti byloje esančią informaciją, laikytina policijos pareigūno funkcija, kuri neturi

²⁴³ Pvz. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-654/2023“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=57467eba-dab8-4f40-a3e3-c7bab86fe2ba> ir kt.

²⁴⁴ Žibaitė-Neliubšienė, *supra note*, 116: 221–222.

²⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-1073/2021“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ddd48ad4-defc-442e-8ed3-785695a12547>.

²⁴⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-387/2025“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b1da6573-11c4-4de3-87b4-479499767d80>.

²⁴⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-1073/2021“, LITEKO, *op. cit.*

būti sankcionuojama kaip slapto sekimas, nustatytas BPK 160 straipsnyje. Ikiteisminio tyrimo teisėjai pastebėjo, kad prieš prokurorams teikiant prašymus dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo ikiteisminio tyrimo pareigūnai turi surinkti šiek tiek daugiau duomenų, kurie pagrįstų prašomo slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo būtinumą. Todėl tokio pobūdžio trumpi, vienkartinio pobūdžio pastebėjimai, kurie užfiksuojami tarnybiniuose pranešimuose, yra viena iš alternatyvų patikrinti turimą informaciją. Ikiteisminio tyrimo teisėjai nurodė, kad riba, pagal kurią galima atskirti, ar tai bendro pobūdžio veiksmas, ar jau šis veiksmas panašus į slaptą sekimą, nustatytą BPK 160 straipsnyje, lemia veiksmo atlikimo trukmė, sistemiškumas ir techninių priemonių panaudojimo faktas. Taip pat viena ikiteisminio tyrimo teisėja atkreipė dėmesį, kad, jei byloje yra daug tarnybinių pranešimų, kuriuose užfiksuoti trumpi bendro pobūdžio stebėjimai ir nėra nė vieno slapto sekimo protokolo, tokiu atveju kyla pagrįstų abejonių, ar nagrinėjamu atveju tikrai nereikėjo sankcionuoti slapto sekimo. Be to, ji nurodė, kad tarnybinis pranešimas nėra laikomas lygiaverčiu įrodymu slapto sekimo protokolo atžvilgiu. Taip pat apklausos dalyviai nurodė, kad ne kartą yra tvirtinę ikiteisminio tyrimo pareigūnų nutarimus dėl neatidėliotinu atveju taikyto slapto sekimo. Ši aplinkybė leidžia teigti, kad pareigūnai nepiktnaudžiauja ir šį procesinį veiksmą atlieka tinkamai.

Darbo autorės vertinimu, tarp teismų praktikoje nurodyto bendro pažinimo pobūdžio stebėjimo ir slapto sekimo yra plona riba. Teismų praktikoje pažymima, kad slapto sekimas yra atliekamas per atstumą, tiesiogiai nekontaktuojant su sekamu asmeniu²⁴⁸. Vadinasi, objektų (žmonių, transporto priemonių, pastatų ir pan.) stebėjimas viešoje vietoje, siekiant surinkti bylai reikšmingus duomenis, turėtų būti vertinamas kaip slapto ikiteisminio tyrimo veiksmas. Atsižvelgiant į tai, sutiktina su mokslinėje literatūroje išskiriama pozicija, kad dėl aukščiau nurodytos formuojamos teismų praktikos gali atsirasti piktnaudžiavimo galimybė²⁴⁹. Kita vertus, atsižvelgus į tai, kad tiriamuoju laikotarpiu nenustatyta pažeidimų, galima preziumuoti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai nepiktnaudžiauja suformuota teismų praktika ir, įsivertinę situaciją, neatidėliotinais atvejais (BPK 160¹ straipsnio 1 dalis) priima nutarimą dėl slapto sekimo taikymo, kuris vėliau turi būti patvirtintas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi.

²⁴⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-544/2010“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., https://www.infolex.lt/tp/182249#B_0.

²⁴⁹ Žibaitė-Neliubšienė, *supra* note, 116: 211.

2.2.5. Kiti nustatyti pažeidimai ir įstatymų leidėjo pareiga užtikrinti teisinio reglamentavimo kokybę

Be aukščiau minėtų pažeidimų, atliekant 77 kasacinio teismo nutarčių analizę, rasti ir kiti pažeidimai, kurie nėra susiję su įstatymų leidėjo paliktomis spragomis, tačiau jie taip pat laikytini svarbiais, kadangi šių pažeidimų atveju, be kita ko, nebuvo užtikrintas proporcingumo principas.

Pirmas pažeidimas nustatytas dėl to, nes privatus asmuo policijos pareigūnų žinioje darė nesankcionuotus nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis) ir, atlikdamas veiksmus, sankcionuotus pagal BPK 158 straipsnį, provokavo asmenį padaryti nusikalstamą veiką²⁵⁰; *antras*, atlikti veiksmai pagal prokuroro nutarimą, kuris nebuvo patvirtintas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi²⁵¹; *trečias*, prokuroras, atlikdamas nusikalstamos veikos imituojančius veiksmus, viršijo ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje nustatytas ribas²⁵²; *ketvirtas*, nei ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties aprašomojoje, nei rezoliucinėje dalyje nebuvo parašyta apie leidimą naudoti technines priemones, fiksuojančias garsą ir vaizdą, kuriomis buvo naudojamosi, atliekant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, nors prokuroro prašyme toks veiksmų fiksavimo ir duomenų rinkimo būdas buvo nurodytas²⁵³; *penktas*, netinkamai vykdyti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmai perkant narkotines medžiagas, todėl pripažinta, kad nusikalstama veika buvo išprovokuota²⁵⁴; *šeštas*, atliekant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus pagal BPK 159 straipsnį, dalyvavo asmuo, kuris nebuvo tinkamai supažindintas su šių veiksmų atlikimu, be to, atsisakė dalyvauti juos atliekant, vėliau jo dalyvavimas nebuvo sankcionuotas, taip pat nustatyta provokacija²⁵⁵; *septintas*²⁵⁶, *aštuntas*²⁵⁷ ir *devintas*²⁵⁸ pažeidimai nustatyti iš esmės dėl tų pačių aplinkybių, t. y., kad mobiliojo ryšio abonentais elektroninių ryšių tinklais perduodamos

²⁵⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-165-648/2021“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/2038424>.

²⁵¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2023“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/2170753>.

²⁵² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-942/2020“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8d6b3aa6-d1af-4aa8-8779-d388cc954788>.

²⁵³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-1073/2020“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c25bb8d7-b7da-48f0-8f51-71fdb324d035>.

²⁵⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-240-697/2021“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c61179c7-8bf0-4c77-9d55-570239684264>.

²⁵⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22-1214/2025“, *supra* note, 233.

²⁵⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90-788/2022“, *supra* note, 28.

²⁵⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-628/2023“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d7ff6214-629f-4cca-898e-24fe0eac80db>.

²⁵⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213-511/2023“, Infolex, žiūrėta 2026 m. kovo 14 d., <https://www.infolex.lt/tp/2206452>.

informacijos kontrolė buvo vykdoma dėl nusikaltimų, kurie nepatenka į BPK 154 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikaltimų, dėl kurių galima taikyti šiame straipsnyje nustatytą procesinę prievartos priemonę, sąrašą, todėl buvo pažeistas proporcingumo principas.

Šie nustatyti pažeidimai patvirtina, kad net ir esant tinkamam reglamentavimui proporcingumo principo užtikrinimas nėra absoliutus. Pažymėtina, kad be kokybiško įstatymo proporcingumo principo užtikrinimas priklauso ir nuo aiškaus šio principo turinio apibrėžimo bei aiškaus jo kriterijų taikymo (ir vertinimo) (apie tai nagrinėta šio darbo 1.2. poskyryje), nes ikiteisminio tyrimo teisėjų sprendimai sankcionuoti prašomus prokurorų veiksmus priimami, vadovaujantis būtent šiuo principu. Taip pat proporcingumo principo užtikrinimas priklauso ir nuo tinkamo slapto ikiteisminio tyrimo veiksmų atliekančių asmenų veiksmų, t. y., kaip jie laikosi ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje nurodytų veiksmų apimtį, ar veiksmus atlieka be provokacijos ir pan.

Nors praktikoje esminių ir itin dažnai pasikartojančių pažeidimų dėl šiame darbe aptartų įstatymų leidėjo paliktų spragų nenustatyta (tai patvirtino ir ikiteisminio tyrimo teisėjai), kita vertus, tai nereiškia, kad aktualiuose BPK straipsniuose toliau turėtų likti minėtos spragos (ar bent dalis jų). Šią nuomonę patvirtina Nacionalinės teismų administracijos pateikti slapto ikiteisminio tyrimo veiksmų pagal ikiteisminio tyrimo teisėjų priimtus procesinius dokumentus duomenys. Iš šių duomenų matyti, kad daugiausia slapto (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų taikoma yra pagal BPK 154 ir 160 straipsnius, t. y. pagal BPK 154 straipsnį 2023 m. taikyta 3 823 veiksmų, 2024 m. – 3 513, 2025 m. – 3 489; pagal BPK 160 straipsnį 2023 m. – 1 300, 2024 m. – 1 255, 2025 m. – 1 187. Kaip minėta, BPK 160 straipsnyje nėra nustatytas nei šių veiksmų taikymo terminas ir galimybės dėl jo pratęsimo, nei dėl kokio sunkumo nusikalstamų veikų šis veiksmas gali būti taikomas. Tai palikta spręsti ikiteisminio tyrimo teisėjams. Atsižvelgiant į BPK 160 straipsnyje esančias spragas, taikomų veiksmų gana didelį skaičių, proporcingumo principo turinio neapibrėžtumą ir jo taikymo (ir vertinimo) kriterijų neaiškumą, manytina, kad bent šio straipsnio nuostatos turėtų būti sureguliuotos taip, kad atitiktų įstatymui keliamus kokybės reikalavimus, o tai leistų preziumuoti, kad kyla mažiau problemų dėl proporcingumo principo užtikrinimo.

Nors kasacinis teismas nurodo, kad „<...> teismo praktikoje byla po bylos formuojami reikalavimai, susiję su faktiniu ir teisiniu slapto tyrimo veiksmų pagrindais: sankcionavimo forma ir turiniu, taip pat jų realizavimo proporcingumu, trukme, ikiteisminio tyrimo pradėjimo laiku ir kt.“²⁵⁹, tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad teisės spragas turi šalinti įstatymų leidėjas, nes tai yra jo tiesioginė funkcija. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad „Teisės spragų (neišskiriant nė legislatyvinės omissijos) pašalinimas yra atitinkamo (kompetentingo) teisėkūros subjekto

²⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“, *supra note*, 193.

kompetencijos dalykas. <...> galutinai pašalinti teisės spragas (taip pat ir legislatyvinę omisiją) galima tik teisę kuriančioms institucijoms išleidus atitinkamus teisės aktus. Teismai to padaryti negali, jie gali žemesnės galios teisės aktuose esančias teisės spragas užpildyti tik *ad hoc*, nes teismai vykdo teisingumą, o ne yra legislatyvinės institucijos (pozityviaja ir plačiausia šios sąvokos prasme) <...>.²⁶⁰ Konstitucinis Teismas šios pozicijos laikosi ir nutarimuose²⁶¹.

Apibendrinant galima teigti, kad įstatymo, reglamentuojančio slapto ikiteisminio tyrimo veiksmus, kokybė tiesiogiai siejasi su proporcingumo principo užtikrinimu. Nors teismai byla po bylos siekia užpildyti įstatymų leidėjo paliktas spragas, taip siekdami užtikrinti proporcingumo principą slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikyme, kita vertus, šiame skyriuje nustatyta, kad taisyti įstatymuose esančias spragas privalo įstatymų leidėjas, kadangi tai yra tiesioginė jo funkcija. Tokios išvados nepaneigia tai, kad, atlikus 2015–2026 m. laikotarpiu kasacinio teismo nutarčių analizės tyrimą, nenustatyta daug ir esminių su tai susijusių procesinių pažeidimų (proporcingumo principo pažeidimų), o ikiteisminio tyrimo teisėjų praktikoje yra nusistovėjusios nerašytos taisyklės, todėl esminių problemų nepastebėta. Atkreiptinas dėmesys, kad kasacinio teismo formuojama praktika gali keistis, todėl suinteresuotiems asmenimis sudėtinga ieškoti ir kiekvienu atveju tikrinti, kokia teismų praktika jam reikšmingu laiku yra aktuali. Be to, doktrinoje nagrinėjama tema akcentuojama jau ne vieno minėto mokslininko, todėl, manytina, kad, pašalinus BPK aktualiuose straipsniuose esančias spragas, gerokai sumažėtų diskusijų ir abejonių dėl proporcingumo principo užtikrinimo.

²⁶⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas byloje Nr. 34/03“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta216/content>.

²⁶¹ Pvz. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas byloje Nr. 09/2008“, *supra note*, 208; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimas byloje Nr. 14/2018“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1998/content>.

3. SLAPTŲ IKITEISMINIO TYRIMO VEIKSMŲ STATISTINĖ ANALIZĖ PROPORCINGUMO PRINCIPO ASPEKTU

Skaičiai nevaldo pasaulio, bet jie parodo, kaip pasaulis yra valdomas.

J. W. von Goethe (J. V. fon Gëtè)

Slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo statistinė analizė yra vienas iš aspektų, iš kurio taip pat galima vertinti proporcingumo principo užtikrinimą, o būtent šio principo užtikrinimą praktikoje. Atsižvelgiant į darbo apimtį, šiame darbe pasirinkta išanalizuoti didžiausių Lietuvos apylinkės teismų, t. y. Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo, pateiktus trijų paskutinių metų (2023–2025 m.) statistinius duomenis, susijusius su prokurorų prašymais taikyti slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Ši statistinė analizė leidžia pamatyti šių procesinių prievartos priemonių taikymo mastą, taip pat leidžia daryti atsargią prielaidą apie šio proporcingumo principo laikymąsi, taikant šiuos veiksmus.

1 lentelė. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 straipsnis) statistiniai duomenys Vilniaus miesto apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	746	804	693
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	734 (98,39 %)	797 (99,13 %)	682 (98,41 %)
Atmesti (sk. / %)	4 (0,54 %)	1 (0,12 %)	5 (0,72 %)
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	4 (0,54 %)	4 (0,50 %)	4 (0,58 %)
Perduoti pagal teisingumą (sk. / %)	4 (0,54 %)	2 (0,25 %)	2 (0,29 %)
Gauta dėl pratęsimo	178	208	155
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	174 (97,75 %)	205 (98,56 %)	151 (97,42 %)
Atmesti (sk. / %)	-	-	4 (2,58 %)
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	4 (2,25 %)	3 (1,44 %)	-

Iš lentelėje pateiktų duomenų paskaičiuota, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo prokurorų prašymų per trejus metus vidutiniškai gauta apie 748. Mažiausias patenkintų prokurorų prašymų pirmą kartą taikyti šiuo veiksmus procentas nustatytas 2023 m. – 98,39 proc., tačiau didžiausias atmestų prašymų skaičius nustatytas 2025 m. – 5, kuris nesudaro net 1 procento. Iš analizuojamo laikotarpio matyti, kad nutartys,

kuriomis prokurorų prašymai paliekami nenagrinėti savo skaičiumi bendrai viršijo nutartis netenkinti prokurorų prašymų. Vadinasi, daugiau gauta prašymų, kurie neatitinka formos reikalavimų nei prašymų, kurie neatitinka proporcingumo principo kriterijų. Pažymėtina, kad, lyginant pirmą kartą teikiamų prašymų skaičių su prašymų skaičiumi dėl šių veiksmų pratęsimo, matyti, jog prašymų dėl veiksmų pratęsimo yra teikiama keturis kartus mažiau. Nors nustatyta, kad 2025 m. dėl veiksmų pratęsimo keturi prašymai buvo atmesti, kita vertus, šių prašymų tenkinimo procentas vis tiek išlieka aukštas, t. y. virš 97 proc.

2 lentelė. Savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų (BPK 158 straipsnis) statistiniai duomenys Vilniaus miesto apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	149	172	159
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	149 (100 %)	170 (98,84 %)	158 (99,37 %)
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	-	2 (1,16 %)	1 (0,63 %)
Gauta dėl pratęsimo	21	67	58
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	21 (100 %)	67 (100 %)	58 (100 %)

Prašymų dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų taikymo yra gaunama keturis su puse karto mažiau nei dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl šių veiksmų nebuvo priimta nė viena nutartis, kuria prokuroro prašymas būtų atmestas. Dėl šių veiksmų priimtos tik kelios nutartys, kuriomis prašymai palikti nenagrinėti. Šioje lentelėje dėmesį atkreipia 2023 m. statistika, kadangi tais metais visi prokurorų prašymai, t. y. tiek dėl pirmą kartą prašomų taikyti veiksmų, tiek dėl jų pratęsimo buvo tenkinti visiškai arba iš dalies. Nors dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų pratęsimo už 2023 m. prokurorų prašymų kur kas daugiau buvo gauta 2024 m. ir 2025 m., tačiau jie visi buvo patenkinti visiškai arba iš dalies. Atsižvelgiant į prašymų pirmą kartą taikyti šį veiksma ir prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo skaičių, darytina atsargi prielaida, kad veiksmai taikomi tikslingai planuojant, nes tikslai pasiekiami per pradinį nustatytą laikotarpį, o tai leidžia teigti, kad nėra perteklinio ir neproporcingo asmens teisių ir laisvių ribojimo.

3 lentelė. Leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis) statistiniai duomenys Vilniaus miesto apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	14	5	2
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	13 (92,86 %)	5 (100 %)	2 (100 %)
Perduoti pagal teisingumą (sk. / %)	1 (7,14 %)	-	-
Gauta dėl pratęsimo	4	5	-
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	4 (100 %)	5 (100 %)	-

Analizuojamais metais prašymų dėl leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus gauta vis mažiau. 2025 m. tokių prašymų gauta tik 2, kai 2023 m. jų buvo gauta 14. Dėl šių veiksmų pratęsimo gauta prašymų tik 2023 m. – 4 ir 2024 m. – 5. Bendrai nė vienas iš gautų prašymų per trejus metus nebuvo atmestas ar paliktas nenagrinėtas, tik 2023 m. vienas prašymas buvo perduotas pagal teisingumą. Nors beveik visi prokurorų prašymai buvo patenkinti visiškai arba iš dalies, kita vertus, atsižvelgiant į jų gaunamą itin mažą skaičių, galima teigti, kad šiuo veiksmu nėra piktnaudžiaujama (nėra taikoma neproporcingai).

4 lentelė. Slaptas sekimas (BPK 160 straipsnis) statistiniai duomenys Vilniaus miesto apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	396	473	343
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	390 (98,48 %)	469 (99,15 %)	341 (99,42 %)
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	6 (1,52 %)	4 (0,85 %)	2 (0,58 %)
Gauta dėl pratęsimo	78	140	97
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	78 (100 %)	140 (100 %)	97 (100 %)

Iš analizuojamos lentelės pastebėta, kad kiekvienais metais priimta vis mažiau nutarčių, kuriomis prašymai paliekami nenagrinėti, todėl patenkintų visiškai arba iš dalies prašymų dėl pirmą kartą sankcionuojamų veiksmų procentas didėja, t. y. nuo 98,48 proc. padidėjo iki 99,42 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad prašymų dėl slapto sekimo pratęsimo skaičius svyruoja, bet

jie visais analizuojamais metais patenkinami visiškai arba iš dalies 100 proc. Pažymėtina, kad šis veiksmas yra antras pagal dažnumą taikomų slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų, nors, kaip nustatyta 2.2. poskyryje, šis veiksmas turi daugiausia įstatymų leidėjo paliktų spragų.

Apibendrinant Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023–2025 m. pateiktus statistinius duomenis, galima teigti, kad daugiausia iš slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų yra sankcionuojami elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 straipsnis) veiksmai, kurie, kaip minėta 2.2.4. poskyrio skyrelyje, doktrinoje laikomi griežčiausi iš visų slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų. Dėl šių veiksmų taikymo prašymų vidurkis yra apie 748, kurių didžioji dauguma, t. y. virš 95 proc. yra patenkinti visiškai arba iš dalies. Beveik per pus mažiau gaunama prašymų dėl slapto sekimo (BPK 160 straipsnis) – 404, dar mažiau prašymų gaunama dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų (BPK 158 straipsnis) – 160, o mažiausiai gaunama prašymų dėl leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis) – 7. Mažiausias bendrai per analizuojamus metus tenkintų prašymų procentas dėl pirmą kartą sankcionuojamų veiksmų nustatytas dėl leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis) – 97,62 proc., didžiausias – dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų (BPK 158 straipsnis) – 99,40 proc. Pastebėtina, kad dėl visų slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų gauta kur kas mažiau prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo nei prašymų pirmą kartą taikyti šiuos veiksmus. Iš šios statistikos darytina atsargi prielaida, kad procesinės prievartos priemonės taikomos tikslingai, išvengiant neproporcingo pakartotinio taikymo. Mažiausias bendras per analizuojamus metus patenkintų prašymų dėl slapčių ikiteisminio tyrimo veiksmų pratęsimo procentas (97,91 proc.) nustatytas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo atvejais (BPK 154 straipsnis). Taip yra todėl, nes būtent dėl šio slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo buvo priimta nutarčių, kuriomis atmesti prokurorų prašymai tęsti jo taikymą. Išanalizavus Vilniaus miesto apylinkės teismo pateiktus statistinius duomenis, toliau atliekama Kauno apylinkės teismo pateiktų duomenų analizė ir palyginimas su Vilniaus miesto apylinkės teismo duomenimis.

5 lentelė. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 straipsnis) statistiniai duomenys Kauno apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	752	641	641
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	739 (98,27 %)	636 (99,22 %)	637 (99,38 %)
Atmesti (sk. / %)	7 (0,93 %)	2 (0,31 %)	1 (0,16 %)

Palikti nenagrinėti (sk. / %)	6 (0,80 %)	3 (0,47 %)	3 (0,47 %)
Gauta dėl pratęsimo	167	173	181
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	167 (100 %)	173 (100 %)	181 (100 %)

Iš pateiktų duomenų matyti, kad dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo Kauno apylinkės teisme gautas prašymų skaičius gana nedaug skiriasi nuo Vilniaus miesto apylinkės teisme gautų prašymų skaičiaus. Dėl šių veiksmų taip pat priimta nutarčių, kuriomis prokurorų prašymai atmesti. Bendrai per analizuojamus metus atmestų prašymų skaičius vienodas. Pastebėtina, kad daugiausia prašymų gauta 2023 m., taip pat tais pačiais metais užfiksuotas ir didžiausias atmestų (7 / 0,93 proc.) ir paliktų nenagrinėtų prašymų (6 / 0,80 proc.) skaičius. Didžiausias patenkintų visiškai arba iš dalies prašymų procentas užfiksuotas 2025 m. – 99,38 proc. Tais pačiais metais fiksuotas ir didžiausias prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo skaičius. Palyginus bendrą pirminių prašymų skaičių su prašymais pratęsti taikomus veiksmus, nustatyta, kad dėl šių veiksmų pratęsimo gauta beveik keturis kartus mažiau prašymų. Analizuojamais metais visi prokurorų prašymai dėl veiksmų pratęsimo buvo patenkinti visiškai arba iš dalies. Vadinasi, kaip ir kitų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų atžvilgiu mažesnis prašymų pratęsti skaičius leidžia daryti atsargią prielaidą, kad ikiteisminis tyrimas yra tinkamai organizuojamas, kas leidžia išvengti papildomo asmens teisių ir laisvių varžymo.

6 lentelė. Savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų (BPK 158 straipsnis) statistiniai duomenys Kauno apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	88	66	80
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	87 (98,86 %)	63 (95,45 %)	79 (98,75 %)
Atmesti (sk. / %)	1 (1,14 %)	-	-
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	-	3 (4,55 %)	1 (1,25 %)
Gauta dėl pratęsimo	10	9	12
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	10 (100 %)	9 (100 %)	12 (100 %)

Dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų Kauno apylinkės teisme gauta beveik per pus mažiau prašymų nei Vilniaus miesto apylinkės teisme. Atkreiptinas dėmesys, kad daugiausia prašymų gauta 2023 m., kai tais pačiais metais priimta

vienintelė per analizuojamus metus nutartis atmesti prokuroro prašymą dėl šių veiksmų taikymo. 2024 m. priimta daugiausia nutarčių, kuriais prokurorų prašymai palikti nenagrinėti (3 / 4,55 proc.). Pastebėta, kad nedaug gauta prašymų dėl savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų pratęsimo, tačiau jie visi patenkinti arba patenkinti iš dalies.

7 lentelė. Leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis) statistiniai duomenys Kauno apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	10	16	11
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	10 (100 %)	16 (100 %)	10 (90,91%)
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	-	-	1 (9,09 %)
Gauta dėl pratęsimo	1	-	4
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	1 (100 %)	-	4 (100 %)

Dėl leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmų prašymų skaičius nėra didelis, tačiau beveik dvigubai didesnis už Vilniaus miesto apylinkės teisme gautų prašymų skaičių. Kita vertus, Vilniaus miesto apylinkės teisme gauta daugiau prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo. Priešingai nei Vilniaus apylinkės teisme, Kauno apylinkės teismo priimta nutartis prašymą palikti nenagrinėta. Išskyrus šią nutartį, daugiau visi prašymai tiek dėl veiksmų sankcionavimo pirmą kartą, tiek dėl jų pratęsimo patenkinti visiškai arba iš dalies.

8 lentelė. Slapto sekimo (BPK 160 straipsnis) statistiniai duomenys Kauno apylinkės teisme.

	2023 m.	2024 m.	2025 m.
Gauta	379	328	346
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	378 (99,74 %)	325 (99,09 %)	344 (99,42 %)
Palikti nenagrinėti (sk. / %)	1 (0,26 %)	3 (0,91 %)	2 (0,58 %)
Gauta dėl pratęsimo	83	96	94
Patenkinti / patenkinti iš dalies (sk. / %)	83 (100 %)	95 (98,96 %)	94 (100 %)

Palikti nenagrinėti (sk. / %)	-	1 (1,04 %)	-
----------------------------------	---	------------	---

Kauno apylinkės teisme dėl slapto sekimo gautas prašymų skaičius tik šiek tiek mažesnis už Vilniaus apylinkės teisme gautų prašymų skaičių. Kauno apylinkės teisme priimta mažiau nutarčių, kuriomis gauti prašymai dėl pirmą kartą taikomų veiksmų palikti nenagrinėti, todėl šiame teisme bendras patenkintų visiškai arba iš dalies prašymų procentas yra šiek tiek didesnis. Lyginamųjų teismų dėl slapto sekimo pratęsimo gautų prašymų skaičius taip pat yra gana panašus.

Išanalizavus Kauno apylinkės teismo statistinius duomenis, nustatyta, kad prokurorų prašymų pasiskirstymas pagal slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus yra analogiškas kaip ir Vilniaus miesto apylinkės teisme, t. y. tiek vyraujančių, tiek rečiau pasitaikančių prašymų seka visiškai sutampa. Pastebėtini tik patenkintų prašymų didžiausi ir mažiausi procentų skirtumai. Mažiausias procentas bendrai per analizuojamus metus patenkintų prašymų dėl pirmą kartą sankcionuojamų veiksmų Kauno apylinkės teisme nustatytas dėl leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 straipsnis) – 96,97 proc., didžiausias – dėl slapto sekimo (BPK 160 straipsnis) – 99,42 proc. Mažiausias bendrai per analizuojamus metus patenkintų prašymų dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų pratęsimo procentas (99,65 proc.) nustatytas dėl slapto sekimo (BPK 160 straipsnis). Taip yra todėl, nes būtent dėl šio slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo buvo priimta nutartis prašymą palikti nenagrinėtą. Tiesa, abiejuose teismuose pasitaikė nutarčių, kuriomis prokurorų pateikti prašymai palikti nenagrinėti. Iš to preziumuojama, kad prokurorai pateikia prašymus, kurie neatitinka jiems keliamų formos reikalavimų.

Apibendrinus teismų statistinius duomenis, esminių skirtumų nenustatyta – abiejuose teismuose didžioji dalis prokurorų prašymų yra patenkinami visiškai arba iš dalies. Galima teigti, kad formuojasi iš esmės panaši praktika. Taip pat gauti rezultatai leidžia atsargiai preziumuoti, jog prokurorų prašymai dažniausiai yra argumentuoti, atitinkantys įstatymų leidėjo keliamus reikalavimus, o tai reiškia atitinka proporcingumo principą. Kita vertus, didelis prašymų patenkinimo procentas, ypač dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 straipsnis – griežčiausias veiksmas) bei slapto sekimo (BPK 160 straipsnis – švelniausias veiksmas), dėl kurių abiejuose teismuose gaunama daugiausia prašymų, gali kelti klausimų dėl ikiteisminio tyrimo teisėjų formalaus prašymų vertinimo, tuo pačiu ir tinkamo proporcingumo principo užtikrinimo. Pažymėtina, kad neturint duomenų, kiek visais taikytų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų atvejais yra / nėra gaunama bylai reikšmingų duomenų, atsižvelgiant į gana didelį sankcionuotų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų skaičių ir į tai, kad, išanalizavus 77 kasacinio teismo nutartis, nustatytas santykinai nedidelis skaičius pažeidimų, darytina atsargi prielaida, kad visgi teismai efektyviai vykdo teisminę kontrolę ir

užtikrina proporcingumo principą. Taip pat pažymėtina, kad abiejuose teismuose dėl visų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų gauta kur kas mažiau prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo nei šių veiksmų taikymo pirmą kartą. Darbo autorės nuomone, ši aplinkybė taip pat leidžia daryti atsargią prielaidą, kad prokurorai nepiktnaudžiauja prašymais dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų pratęsimo ir tikslingai parenka, kada slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus taikyti yra būtina. Be to, atlikus minėtų teismų statistinę analizę, nustatyta, kad daugiausia prašymų atmesta dėl slapto ikiteisminio tyrimo veiksmo, nustatyto BPK 154 straipsnyje, kuris labiausiai atitinka įstatymo kokybei keliamus reikalavimus, taip pat laikytinas griežčiausiu veiksmu.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Baudžiamojo proceso teisės principai yra visos baudžiamojo proceso teisės veikimo mechanizmo užtikrinimo pamatas, be kita ko, įskaitant ir žmogaus teisių bei laisvių apsaugą, kuri ypatingai reikšminga procesinių prievartos priemonių taikyme. Atlikus doktrinos ir teismų praktikos analizę, nustatyta, kad proporcingumo principo samprata vis dar nėra konkreti, o teismai (tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai) dažnai šį principą vertina ne pagal klasikinį vokiškąjį trinarį modelį (kriterijų išskiriama daugiau, o jų taikymas (ir vertinimas) priklauso nuo nagrinėjamoje byloje nustatytų aplinkybių). Manytina, kad tokį vertinimą lemia, kadangi šis testas konkrečiai nenurodo, kaip konkuruojančios vertybės turi būti vertinamos. Taigi, taip teisėjams suteikiama gana plati diskrecija spręsti, ar konkrečiu atveju taikyti tam tikrą procesinę prievartos priemonę yra proporcinga. Dėl nurodytos aplinkybės sumažėja galimybė užtikrinti vienodos praktikos formavimąsi. Taip pat pažymėtina, kad proporcingumo principo vertinimą kiekvienu atveju gali apsunkinti ir besiplečianti asmens privataus gyvenimo sąvoka, kuri taip pat turi tiesioginį ryšį su proporcingumo principo užtikrinimu procesinių prievartos priemonių taikyme. Nustatytos aplinkybės patvirtina šio darbo įvade iškeltą ginamąjį teiginį, t. y., kad proporcingumo principo turinio neapibrėžtumas ir neaiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas) yra vienas iš šio principo užtikrinimo probleminių aspektų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus.

2. Atlikta slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų sampratos (požymių) analizė leido nustatyti, kad kai kurie požymiai, pavyzdžiui, trunkamumas ir stebėjimo metodas, tiesiogiai siejami su įstatymų leidėjo (ne)nustatytais slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų skyrimo ir taikymo kriterijais. Kasacinio teismo nuo 2015 m. iki 2026 m. (77) nutarčių analizė ir atliktas interviu su ikiteisminio tyrimo teisėjais leidžia teigti, kad teismai iš esmės užpildo įstatymų leidėjo paliktas spragas, tačiau tai vienareikšmiškai nepatvirtina, jog nėra probleminių aspektų, susijusių su teisiniu reglamentavimu, dėl proporcingumo principo užtikrinimo, nes:

2.1. Išnagrinėjus aktualią teisės doktriną ir teismų praktiką, nustatyta, kad, esant neaiškiam proporcingumo principo turinio apibrėžimui, jo taikymo (ir vertinimo) kriterijams, siekiant sumažinti teismams suteiktos diskrecijos apimtį (bei užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi, ar minimizuoti diskusijas dėl neužtikrinimo), taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, teisinis reglamentavimas turi būti aiškus ir kokybiškas, tačiau ne per daug smulkmeniškas, kad netrukdytų veiksmingam baudžiamajam procesui.

2.2. Išnagrinėjus tris įstatymų leidėjo paliktas spragas (BPK 158–160 straipsniuose nenustatytas veiksmų taikymo terminas ir galimybės dėl jo pratęsimo; BPK 158 straipsnyje reglamentuojančio savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinio neapibrėžtumas; BPK 160 straipsnyje nenustatyta, dėl kokių nusikalstamų veikų rūšių ir

kategorijų gali būti taikomas šis veiksmas), kurios siejasi su proporcingumo principo užtikrinimu, nustatytas nedidelis pažeidimų skaičius, iš kurio darytina išvada, kad bylą nagrinėjantys teismai vadovaujasi kasacinio teismo formuojamomis taisyklėmis ir taip siekia užtikrinti proporcingumo principą. Didžioji dalis apklaustų ikiteisminio tyrimo teisėjų patvirtino, kad praktikoje, vadovaujantis susiformavusiomis nerašytomis taisyklėmis, proporcingumo principas yra užtikrinimas, todėl nekyla esminių problemų dėl įstatymų leidėjo paliktų spragų. Nurodytos aplinkybės patvirtina šio darbo įvade iškeltą antrąją ginamąją teiginį, t. y., kad slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų skyrimo ir taikymo kriterijai nėra tinkamai reglamentuoti BPK, tačiau iš to kylančias problemas iš esmės minimalizuoja formuojama teismų praktika.

2.3. Nors teismai *ad hoc* gana sėkmingai pildo įstatymo leidėjo paliktas spragas, kita vertus, atsižvelgus į pažeidimų pobūdį, jų kiekį ir į tai, kad pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją spragų pašalinimas yra įstatymų leidėjo kompetencijos dalykas manytina, kad:

2.3.1. Įstatymų leidėjas galėtų užpildyti BPK 158–160 straipsniuose esančią spragą dėl veiksmų taikymo termino ir jo pratęsimo galimybių nustatymo. Šį pasiūlymą patvirtina tai, kad nuo 2015 m. iki 2026 m. didžiausias pažeidimų skaičius nustatytas būtent dėl per ilgai taikomų veiksmų. Nors apklausti ikiteisminio tyrimo teisėjai teigė, kad praktikoje šie veiksmai taikomi pagal susiformavusias taisykles, kita vertus, kai kurie iš jų nurodė, jog įstatymų leidėjas galėtų užpildyti šią spragą, taip pašalindamas abejones dėl neproporcingai ilgai taikomų veiksmų;

2.3.2. Atlikus kasacinio teismo nutarčių analizę, nerasta nė viena nutartis, kurioje slaptas sekimas būtų taikytas tik dėl baudžiamojo nusižengimo. Taip pat, dalis apklausoje dalyvavusių ikiteisminio tyrimo teisėjų tvirtai teigė, kad ši procesinė prievartos priemonė turėtų būti taikoma tik dėl nusikaltimų. Atsižvelgiant į tyrimų rezultatus, į šios nusikalstamos veikos pavojingumą, įvertinus, kad slaptas sekimas yra procesinė prievartos priemonė, kuri varžo asmens teises ir laisves, įstatymų leidėjui siūlytina nustatyti, kad šis veiksmas galėtų būti taikomas tik dėl nusikaltimų.

3. Išanalizavus Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo 2023–2025 m. slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo statistinę analizę, nustatyti gana panašūs rodikliai:

3.1. Dažniausiai taikomi slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai yra pagal BPK 154 ir 160 straipsnius, t. y. griežčiausias ir švelniausias veiksmas.

3.2. Panašus prokurorų prašymų gavimo skaičius ir jų patenkinimo visiškai arba iš dalies procentas iš esmės rodo vienodą slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo mastą.

3.3. Atsižvelgiant į tai, kad abiejuose teismuose dėl visų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų gauta kur kas mažiau prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo nei šių veiksmų taikymo pirmą

kartą, darytina atsargi prielaida, kad prokurorai nepiktnaudžiauja prašymais dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų pratęsimo ir tikslingai parenka, kada šiuos veiksmus yra būtina taikyti.

3.4. Tiek atliktas ikiteisminio tyrimo teisėjų interviu, tiek LAT nuo 2015 m. iki 2026 m. nutarčių analizė, leidžia teigti, kad teismai iš esmės dažnu atveju efektyviai vykdo teisminę kontrolę dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo, taip gana sėkmingai užtikrina proporcingumo principo laikymąsi. Nustatytos aplinkybės paneigia šio darbo įvade iškeltą trečiąją ginamąją teiginį, t. y., kad itin aukštas prokurorų prašymų dėl slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų tenkinimo procentas kelia abejonių dėl efektyvios teismų vykdomos teisminės kontrolės, taip pat ir dėl proporcingumo principo užtikrinimo.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
2. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“. Eur-lex.europa. Žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT>.
3. „Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. LRS. Žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841?jfwid=-ucusi46i7>.
4. „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 27 d. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.
5. „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 27 d. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.
6. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2025 m. gegužės 18 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.
7. „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2025 gegužės 18 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526/asr>.
8. „Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1881C195D0E2/asr?csrt=5165618207174107138>.
9. „Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl kriminalinės žvalgybos įstatymo, baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo““. E-tar. Žiūrėta 2025 m. spalio 27 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FB0E47A36ED6>.

Tarptautinių ir Europos teismų praktika:

1. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 kovo 25 d. sprendimas byloje Nr. 8734/79 Barthold v. Germany“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57432%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57432%22]}).

2. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. liepos 8 d. sprendimas byloje Nr. 9815/82 Lingens v. Austria“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57523%22%7D%7D>.
3. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje Nr. 24919/20 Marcinkevičius v. Lietuva“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-224465%22%7D%7D>.
4. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. spalio 24 d. sprendimas byloje Nr. 55569/19 Mehmet Demir v. Türkiye“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-228359%22%7D%7D>.
5. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Nr. 33985/96 ir 33986/96 Smith and Grady v. the United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58408%22%7D%7D>.
6. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Nr. 44362/04 Dickson v. the United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-83788%22%7D%7D>.
7. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje Nr. 5029/71 Klass and Others v. Germany“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57510%22%7D%7D>.
8. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Nr. 58170/13, 62322/14 ir 24960/15 Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-210077%22%7D%7D>.
9. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje Nr. 35252/08 Centrum För Rättvisa v. Sweden“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 16 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-210078%22%7D%7D>.
10. „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2022 m. sausio 18 d. sprendimas byloje Nr. 14833/18 Adomaitis prieš Lietuvą“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 18 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-218862%22%7D%7D>.
11. „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2015 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Nr. 47143/06 Roman Zakharov v. Russia“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-159324%22%7D%7D>.
12. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. birželio 28 d. sprendimas byloje Nr. 62540/00) Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria“.

HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d.
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-81323%22]})

13. „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2006 m. birželio 29 d. sprendimas byloje Nr. 54934/00 Gabriele Weber and Cesar Richard Saravia v. Germany“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-76586%22%5D%7D>.
14. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2026 m. vasario 3 d. sprendimas byloje Nr. 15147/23 ir 38303/23 Szelényi and Others v. Hungary“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-248199%22%5D%7D>.
15. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Nr. 51409/19 Macharik v. the Czech Republic“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-241743%22%5D%7D>.
16. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. balandžio 1 d. sprendimas byloje Nr. 2799/16 Ships Waste Oil Collector B.V. and Others v. the Netherlands“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-242521%22%5D%7D>.
17. „Europos Žmogaus Teisių Teismas 2025 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Nr. 22790/19 Denysyuk and Others v. Ukraine“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-241747%22%5D%7D>.
18. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. spalio 26 d. sprendimo byloje Nr. 18593/19 Plechlo v. Slovakia“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-228383%22%5D%7D>.
19. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Nr. 19920/20 Škoberne v. Slovenia“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-230885%22%5D%7D>.
20. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje Nr. 68955/11 Dragojević v. Croatia“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-150298%22%5D%7D>.
21. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje Nr. 36259/04 Blaj v. Romania“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-142529%22%5D%7D>.

22. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. kovo 18 d. sprendimas byloje 38798/13 BRD – Groupe Société Générale S.A. v. Romania“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%5B%22document%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%22001-242248%22%5D%7D>.
23. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje 3795/22 Versaci v. Italy“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%5B%22document%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%22001-243087%22%5D%7D>.
24. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje Nr. 48539/99 Allan v. the United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-60713%22%5D%7D>.
25. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. birželio 15 d. sprendimas byloje Nr. 73357/14 Falzarano contre l'Italie“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-211236%22%5D%7D>.
26. „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2025 m. rugsėjo 3 d. sprendimo byloje Zalando SE prieš Europos Komisiją (Nr. T-348/23)“. Infolex. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 2 d. <https://www.infolex.lt/tp/default.aspx?id=1919&crd=124915&lng=LT>.
27. „Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2025 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Djchem Chemicals Poland S.A. ir The Goodyear Tire & Rubber Company prieš Europos Komisiją (Nr. T-174/24)“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 18 d. <https://www.infolex.lt/ta/default.aspx?id=1919&crd=127038&lng=LT>.
28. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2025 m. spalio 16 d. sprendimas byloje Asociación de Empresarios de Salones de Juego y Recreativos de la Comunidad Valenciana prieš Conselleria de Hacienda y Modelo Económico de la Generalitat Valenciana ir Organización Nacional de Ciegos Españoles (Nr. C-718/23)“. Infolex. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 2 d. <https://www.infolex.lt/tp/default.aspx?id=1919&crd=125724&lng=LT>.
29. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2026 m. sausio 22 d. sprendimas byloje Europos Komisija prieš Vengriją (Nr. C-144/24). Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 18 d. <https://www.infolex.lt/ta/default.aspx?id=1919&crd=127067&lng=LT>.
30. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. spalio 6 d. sprendimas byloje Europos Komisija prieš Vengriją (Nr. C-66/18)“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 18 d. <https://www.infolex.lt/tp/default.aspx?id=1919&crd=116600&lng=LT>.
31. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje Internationale Handelsgesellschaft mbH prieš Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und

Futtermittel, (Nr. 11-70)“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 11 d.
<https://www.infolex.lt/teise/default.aspx?id=1919&crd=76702&lng=LT>.

Lietuvos teismų praktika:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas byloje Nr. 11/2017-5/2018“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. gegužės 19 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1927/content>.
2. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas byloje Nr. 24/04“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 11 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta265/content>.
3. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. birželio 17 d. nutarimas byloje Nr. 14-A/2024“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2159/content>.
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04 5/05-7/05-17/05“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.
5. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. vasario 9 d. nutarimas byloje Nr. 6-A/2022“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2803/content>.
6. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas byloje Nr. 09/06-30/06-01/07-30/08“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta511/content>.
7. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas byloje Nr. 28/08“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta513/content>.
8. „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2025 m. sausio 23 d. nutarimas byloje Nr. 6/2024“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3101/content>.
9. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. spalio 9 d. nutarimas byloje Nr. 1/2025“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3175/content>.

10. „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2025 m. gegužės 21 d. nutarimas byloje Nr. 13/2024“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3131/content>.
11. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. liepos 3 d. nutarimas byloje Nr. 15/2024“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3147/content>.
12. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas byloje Nr. 12/2024“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3121/content>.
13. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. kovo 19 d. nutarimas byloje Nr. 7/2024“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2025 m. spalio 30 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3112/content> ir kt.
14. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 2/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.
15. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas byloje Nr. 22/2011-28/2011“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta19/content>.
16. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas byloje Nr. 6/96-10/96“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta389/content>.
17. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 4 d. nutarimas byloje Nr. 9/2022-18/2022“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2905/content>.
18. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. gruodžio 23 d. nutarimas byloje Nr. 6-A/2025-13/2025“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3205/content>.
19. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas byloje Nr. 09/2008“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. vasario 20 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta187/content>.
20. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas byloje Nr. 34/03“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta216/content>.

21. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimas byloje Nr. 14/2018“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1998/content>.
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-544/2010“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. https://www.infolex.lt/tp/182249#B_0.
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://www.infolex.lt/tp/2274731>.
24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213-511/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/2206452>.
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=43890ed0-be97-457c-a3c6-68a05d31e300>.
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-424-696/2016“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. https://www.infolex.lt/tp/1395959#B_0.
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2011“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. <https://www.infolex.lt/tp/203805>.
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225-1214/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=dbcd1d99d-1c70-45c8-b5fa-354fb2e59c7a>.
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-139/2015“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. <https://www.infolex.lt/tp/1024260>.
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 19 d. https://www.infolex.lt/tp/2206736#B_0.
31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-1073/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d.

- <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=abe31909-8023-40ed-91ba-1c6eb4df94e4>.
32. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-387/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b1da6573-11c4-4de3-87b4-479499767d80>.
33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-654/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=57467eba-dab8-4f40-a3e3-c7bab86fe2ba>.
34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 17 d. <https://www.infolex.lt/tp/1218891>.
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-976/2022“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 26 d. https://www.infolex.lt/tp/2092579#B_0.
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-458/2020“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. https://www.infolex.lt/tp/1938629#B_0.
37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-8-788/2018“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://www.infolex.lt/tp/1634411>.
38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-976/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. https://www.infolex.lt/tp/2280335#B_0.
39. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-788/2021“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. https://www.infolex.lt/tp/1993321#B_0.
40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-594/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://www.infolex.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2217291&cid=86884>.
41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-1073/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ddd48ad4-defc-442e-8ed3-785695a12547>.

42. „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-182-1020/2016“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d.
https://www.infolex.lt/tp/1258856#B_0.
43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 21 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2402939?id=20&item=doc&aktoid=2402939>.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2026 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70-495/2026“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2414214>.
45. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-201-719/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2199435>.
46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90-788/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=25e5bb98-3be8-4f4a-9f62-1452e4436ca8>.
47. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-628/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d7ff6214-629f-4cca-898e-24fe0eac80db>.
48. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-511/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=65309b5c-5cb6-4612-8ef8-4242305ca82c>.
49. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e7db3bb5-6355-45ac-ac85-fdaeec9ead02>.
50. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-62-628/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=113fca70-71a6-476a-b4f0-0519620d112a>.
51. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-165-648/2021“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2038424>.

52. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-697/2022“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infollex.lt/tp/2069241>.
53. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2023“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infollex.lt/tp/2170753>.
54. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-942/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8d6b3aa6-d1af-4aa8-8779-d388cc954788>.
55. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-1073/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e25bb8d7-b7da-48f0-8f51-71fdb324d035>.
56. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-240-697/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c61179c7-8bf0-4c77-9d55-570239684264>.
57. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-648/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f9fabd97-02fd-438a-85fe-3ef720947da9>.
58. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5-976/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b5d6432b-ec34-449a-bf42-edb682673567>.
59. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-719/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=41453d84-4ac7-4351-a602-29a1f79cb77a>.
60. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-238-139/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b5d849b4-1cfa-4d89-bd79-47832d13d5e8>.

61. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-788/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aa08f3c6-7dfe-4f9e-820f-8c971b89a575>.
62. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 31 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fe20dec3-d4bc-4665-9f43-5208ffc838c7>.
63. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018“. Infollex. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 21 d. <https://www.infollex.lt/tp/1602521>.
64. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22-1214/2025“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infollex.lt/tp/2303258>.
65. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124-489/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7ab72e13-f237-4436-8565-ba4577a41cbc>.
66. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377-697/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0c8599f7-1b45-461e-9013-a2fb5a7a0284>.
67. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d. <https://www.infollex.lt/tp/2244594>.
68. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-269-697/2023“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infollex.lt/tp/2210771>.
69. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-495/2022“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d. <https://www.infollex.lt/tp/2068442>.
70. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infollex.lt/tp/2006456>.

71. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-173-693/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=49911130-4c1b-480d-8166-2f1fb31c1810>.
72. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161-511/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a5f39cfc-6493-4d49-95fc-dc90e1007c21>.
73. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-976/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fa1b969a-0306-4184-8285-0c29ee3f9d83>.
74. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165-976/2022“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 9 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2090385>.
75. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-185-976/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ecc6a755-2f65-4b43-8e45-ea0dcbe68a42>.

Tyrimo metu analizuota, bet neįdėta į tekstą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

1. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-693/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f40b9ad0-c4bf-4527-a6cb-1e95b85c8d2b>.
2. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352-511/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e6306db1-c162-4728-801c-17815a49e079>.
3. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-430-746/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=87b6f061-2509-4204-8976-c1e49c6a6a6e>.

4. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-552-976/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=40280f88-beb2-4b3e-b106-8c4c12755da7>.
5. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-414-303/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=47e31dd7-3805-4d6f-a2a6-583f58f95117>.
6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-97-976/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=833c85cf-0e76-473b-9987-4a1990a84a59>.
7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-242-699/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=09e7f00e-e356-43d8-975f-7157a3d315ce>.
8. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295-507/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=012fc6ea-72fd-4f5c-8eab-da6c7d4ec488>.
9. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294-139/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cd537b23-4e05-47a7-8aaa-baac7c5f909d>.
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-344-788/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=261a82bb-8635-4e5a-842d-1d33f4172ed3>.
11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258-677/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8aab1da0-247b-4860-8779-79c09dda94e8>.
12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450-697/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 6 d.

[https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c6787c56-9778-4b7b-
adc1-5d66f49adf92](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c6787c56-9778-4b7b-
adc1-5d66f49adf92).

13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-976/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=18d321a6-ff21-4495-
bd2e-3390587da473](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=18d321a6-ff21-4495-
bd2e-3390587da473).
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-895/2018“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e3e5a35a-e31d-42cc-
a535-6f2755d2e6db](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e3e5a35a-e31d-42cc-
a535-6f2755d2e6db).
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-495/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9ba4f6b0-2a9c-43c2-
b463-510dd0ce74ab](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9ba4f6b0-2a9c-43c2-
b463-510dd0ce74ab).
16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-788/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95236a03-6d04-44f3-
a929-4671ad229845](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95236a03-6d04-44f3-
a929-4671ad229845).
17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299-489/2018“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cc1479b9-8c9a-486b-
8b14-29cf5e52ecf1](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cc1479b9-8c9a-486b-
8b14-29cf5e52ecf1).
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-303/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0b504270-fe39-4ac7-
8a2b-b45887d67b41](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0b504270-fe39-4ac7-
8a2b-b45887d67b41).
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-719/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. [https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95429431-7dfe-4fdd-
aa5e-7d9c8c127437](https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95429431-7dfe-4fdd-
aa5e-7d9c8c127437).
20. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-719/2021“. Infollex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infollex.lt/tp/2040507>.

21. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123-697/2021“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 7 d. <https://www.infolex.lt/tp/1994902>.
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-628/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=76f619e2-e841-4dde-a86d-9d42572f1ae4>.
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-83-719/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d. <https://www.infolex.lt/tp/2240876>.
24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-511/2022“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 9 d. <https://www.infolex.lt/tp/2119611>.
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-316-511/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a32aaae1-f5e0-48cf-bdcb-0792ce332e0f>.
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-303/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cf5b018c-3901-4e5e-b4f3-aa04bc485b02>.
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138-594/2025“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d. <https://www.infolex.lt/tp/2348915>.
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181-788/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d45e4e49-7dfb-4852-8817-15b1013dd30e>.
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-304-303/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e9acde4-a39a-46dd-8a75-7d7c54c9ba8f>.
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-390-895/2016“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d.

<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=17646a73-7c73-49be-be69-d3dba9b60528>.

31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-813/2025“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/2349461>.
32. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-489/2022“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/2121003>.
33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-976/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/2197004>.
34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-689/2021“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/1971211>.
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63-511/2021“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/1979750>.
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-205-719/2021“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/2040512>.

Specialioji literatūra:

1. Alexy, Robert. *A Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2010. https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=ZbWxWYhhe8UC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Alexy,+Robert.+A+Theory+of+Constitutional+Rights.+Oxford:+Oxford+University+Press,+2010.&ots=UcOaISApkd&sig=1sgzwkAyEEG6zMwynFGfsA6E5Gk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
2. Anđelković, Luka. „The elements of proportionality as a principle of human rights limitations“. *Law and Politics* 15, 3 (2017): 235–244. <https://scispace.com/pdf/the-elements-of-proportionality-as-a-principle-of-human-3uwec247ke.pdf>.
3. Atmadja, I Dewa Gede, ir Ketut Adi Wirawan. „Legal Principles in Legal System“. *Proceedings of the International Conference on “Changing of Law: Business Law, Local Wisdom and Tourism Industry“ (ICCLB 2023)* 2352-5398, (2023): 591–600. <https://www.atlantis-press.com/proceedings/icclb-23/125996693>.

4. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, ir Jolanta Zajančauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė Bendroji dalis I knyga*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2016.
5. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, Marijus Šalčius, ir Jolanta Zajančauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
6. Ažubalytė, Rima. „Privataus asmens gyvenimo ribojimas slaptomis priemonėmis: (ne)kokybiško įstatymo problema“. *Jurisprudencija* 26(2) (2019): 260–291. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/5279/4664>.
7. Baltrimas, Johanas, ir Mindaugas Lankauskas. *Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamasis būdai*. Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014. https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Baltrimas_Lankauskas_studija.pdf.
8. Baublys, Linas, Darijus Beinoravičius, Andrius Kaluina, Paresh Kathrani, Giedrė Lastauskienė, Kristina Miliauskaitė, Ernestas Spruogis, Vidas Stankevičius, ir Eglė Venckienė. *Teisės teorijos įvadas. 2 leidimas*. Vilnius: MES, 2012.
9. Belevičius, Linas. „Procesinių prievartos priemonių teisėtumo ir jų taikymo metu gautų įrodymų leistinumą probleminiai aspektai“. Iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo (prof. dr. Eugenijaus Palskio atminimui)*, Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Artūras Panomariovas, Raimundas Jurka, Alvydas Barkauskas, Rima Ažubalytė, Petras Ancelis, Egidijus Losis, Marina Gušauskienė, Eglė Lastauskienė, Jolanta Zajančauskienė, 325–360. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
10. Bendor, Ariel L. ir Tal Sela. „How proportional is proportionality?“. *International Journal of Constitutional Law* 13, 2, (2015) 530–544. <https://academic.oup.com/icon/article/13/2/530/735723?login=false>.
11. Bučiūnas, Gediminas. „Konfidencialumo ir konspiracijos principai baudžiamajame procese“. *Teisės apžvalga* 1 (11) (2014): 25–38. <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.11.2>.
12. Bučiūnas, Gediminas. „Slaptas sekimas – tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“. Daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, Mykolo Romerio universitetas. 2014. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/471c887a-2f50-4017-8c3f-b2b31ea14270/content>.
13. Bučiūnas, Gediminas. *Slaptas sekimas: teisinis reglamentavimas ir praktiniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2012.
14. Cottier, Thomas, Roberto Echandi, Rafael Leal-Arcas, Rachel Liechti, ir Tetyana Payosova. „The Principle of Proportionality in International Law“. *NCCR Trade*

- Regulation swiss national center of competence in research* 2012, 38 (2012): 4–30.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2598410.
15. Dworkin, Ronald M. „The Model of Rules“. *The University of Chicago Law Review* 35, 1 (1967): 14–46. <https://www.jstor.org/stable/1598947?seq=1>.
 16. Finszter, Geza. „Legal basis for the use of covert means“. *Belugyi Szemle* 72, 6 (2024): 1087–1099. <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/article/view/1518/1432>.
 17. Galagan, Volodymyr I., Serhii Ye. Ablamskyi, Zhanna V. Udovenko, ir Victoria V. Ablamska. „Judicial control as a guarantee of non-interference in private life during the pre-trial investigation: An observation under the European Court of Human Rights“. *DIXI* 23, 2 (2021): 1–18. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f798dd11-3b34-4a42-b266-17bdb0663ab6/content>.
 18. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas, ir Pranas Kuconis. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
 19. Goda, Gintaras. „Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo“. *Teisė* 98, (2016): 27–40. <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/9967/7975>.
 20. Goda, Gintaras. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014.
 21. Gutauskas, Aurelijus. „Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintų priemonių taikymas ir žmogaus teisių apsauga šiuolaikiniame moderniaame gyvenime“. *Vilnius University Open Series: Kelyje su konstitucija: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. (2022): 53–71.
 22. Gutauskas, Aurelijus. „Privataus asmens gyvenimo apsaugos standartai vykdant kriminalinės žvalgybos tyrimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“. *Jurisprudencija* 31(2) (2024): 339–355. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1324309>.
<https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/lt/article/view/29794/28839>.
 23. Jankauskas, Kęstutis. „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2005.
https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=11.%09Jankauskas%2C+K%2C%99stutis.+%E2%80%9ETeis%C4%97s+princip%C5%B3+samprata+ir+jos+%C4%Aftvirtinimas+konstitucin%C4%97je+jurisprudencijoje%E2%80%9C.+&btnG=.
 24. Jurka, Raimundas, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė, ir Artūras Panomariovas. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.
 25. Jurka, Raimundas. „Slaptųjų tyrimo veiksmų procesinės formos darnos aspektai“. *Teisės apžvalga* 2 (14) (2016): 267–280.

<https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/7567a834-1d6d-47a0-81e7-69dce0f04f86/content>.

26. Kozlenko, Oleksandr, Kolinko Ihor, Tatsienko Valerii, Stashchak Mykola, ir Shendryk Vladyslav. „Guarantees of Legality in the Implementation of Activities of a Covert Nature by Criminal Police Units“. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues* 24, 3 (2021): 1–7. https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/jnlollet12424&div=15&start_page=1&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults.
27. Kūris, Egidijus. „Konstitucijos principai ir konstitucijos tekstas“. *Jurisprudencija* 23, 15 (2001): 46–70. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3680>.
28. Lasareishvili, Sophio. „The Duration for Conducting Covert Investigative Actions as a Criterion for Determining the Intensity of Interference with the Right to Personal Life“. *Journal of Law (TSU)* 2025, 1 (2025): 226–242. https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/tsujrn12025&div=16&start_page=226&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults.
29. Lastauskienė, Giedrė, Rūta Latvelė, Jevgenij Machovenko, Donatas Murauskas, Arnas Stonys, ir Dovilė Valančienė. *Teisės teorija. 1 leidimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020.
30. Lastauskienė, Giedrė. „Teisės principai Lietuvos teisės sistemoje: lemia ar nukreipia?“. *Konstitucinė justicija Lietuvoje: trys veiklos dešimtmečiai: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys* (2023): 337–351. https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=Teis%C4%97s+principai+Lietuvos+teis%C4%97s+sistemoje%3A++lemia+ar+nukreipia%3F&btnG=.
31. Leonaitė, Erika. „Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1862519/>.
32. Losis, Egidijus. „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2010. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15995/Disertacija_Losis.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
33. Losis, Egidijus. „Proporcingumo principas – tarptautinis prievartos priemonių taikymo standartas“. Iš *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*, Raimundas Jurka, Rima Ažubalytė, Karolina Vozbutaitė, Linas Belevičius, Eglė Latkauskienė, Jolanta Zajančkauskienė, Artūras Panomariovas, ir Egidijus Losis, 366–425. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

34. Malinauskas, Vygantas. „Teisės kaip idealai ir kaip teisingumo reikalavimai“. *Teisės apžvalga* 2, 20 (2019): 3–25. https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/teiapvglr20&div=4&start_page=3&collection=journals&set_as_cursor=2&men_tab=srchresults.
35. Mamonė, Deimantė. „Teisės principai ir jų teisinio argumentavimo funkcija“. *Visuomenės pokyčiai ir teisė* (2023): 49–65. https://scholar.google.com/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=TEIS%C4%96S+PRINCIPAI+IR+J%C5%B2+TEISINIO+++ARGUMENTAVIMO+FUNKCIJA&btnG=.
36. Markevičius, Edgaras. „Efektyvi teisės į privatų gyvenimą apsauga taikant kriminalinės žvalgybos priemonės“. *Teisės apžvalga* 1(23) (2021): 46–63. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=980281>.
37. Moonen, Toon. „Special Investigation Techniques, Data Processing and Privacy Protection in the Jurisprudence of the European Court of Human Right“. *Pace international law review companion* 9, 1 (2010): 97–136. <https://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=pilonline>.
38. Murphy, Brendon. „Regulating Undercover Policing: Subjects, Rights and Governmentality“. *Critical Criminology* 28, 1 (2020): 65–84. <https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/LuceneSearch?terms=%22Regulating+Undercover+Policing%3A+Subjects%2C+Rights+and+Governmentality%22&collection=all&searchtype=advanced&typea=text&tabfrom=&submit=Go&sendit=>.
39. Oberman, Ivanka, Franc Pozderek ir Tomaž Čas. „The Legal Justification for Covert Investigative Measures: A Review of the Use of Covert Search in the Context of Human Rights Protection“. *Social Changes in the Global World: Twelfth International Scientific Conference* 1, 12 (2025): 183–192. <https://js.ugd.edu.mk/index.php/scgw/en/article/view/7705>.
40. Panomariovas, Artūras ir Ramūnas Ramanauskas. „Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė“. *Jurisprudencija* 75, 67 (2005): 50–57. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2978/2779>.
41. Panomariovas, Artūras. „Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese“. *Jurisprudencija* 23(15) (2001): 98–105. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3683>.
42. Petersenas, Nielsas. „Alexy and the „German“ Model of Proportionality: Why the Theory of Constitutional Rights Does Not Provide a Representative Reconstruction of the Proportionality Test“. *German Law Journal* 21, 2 (2020): 163–173. <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/alexey-and-the>

[german-model-of-proportionality-why-the-theory-of-constitutional-rights-does-not-provide-a-representative-reconstruction-of-the-proportionality-test/2EB57D7431F604A4FE37663F41F99206.](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792846)

43. Porat, Iddo. „Proportionality“. Iš *Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law*, Rainer Grote, Frauke Lachenmann, Rudiger Wolfrum R. Grote, F. Lachenmann, R. Wolfrum, 1–15. Oxford: Oxford University Press, 2018. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792846.
44. Tarasevičius, Petras. „Techninių priemonių naudojimo kriminalinėje žvalgyboje teisėtumo problemos“. *Teisė* 105 (2017): 84–99. <https://www.journals.vu.lt/teise/lt/article/view/11114/9539>.
45. Tsakyrakis, Stavros. „Proportionality: An assault on human rights?“. *International Journal of Constitutional Law* 7, 3 (2009): 468–493. <https://academic.oup.com/icon/article/7/3/468/703178?login=true>.
46. Ucaryilmaz, Talya. „The Principle of Proportionality in Modern Ius Gentium“. *Utrecht Journal of International and European Law* 36, 1 (2021): 14–32. <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/a84477d3-711b-4d12-9cee-2a1c06745aab/content>.
47. Urbina, Francisco J. *A Critique of Proportionality and Balancing*. Cambridge, Cambridge University Press, 2017. https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.eu/c/2ldytd/ebook-viewer/pdf/w64zbb7ed5/page/pp_36.
48. Vogel, Benjamin. *Secret Evidence in Criminal Proceedings*. Berlin: Duncker & Humblot, 2021. https://pure.mpg.de/rest/items/item_3372586/component/file_3521614/content.
49. Žibaitė-Neliubšienė, Rasa. „Laisvas įrodymų vertinimas baudžiamajame procese: diskrecija apibrėžtose ribose“. Doktoro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2023. <https://gs.elaba.lt/object/elaba:189488857/>.

Kiti šaltiniai:

1. Lietuvių kalbos žodynas“. Žiūrėta 2025 m. spalio 5 d. <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Principas>.
2. „Lietuviškai“. Žiūrėta 2025 m. spalio 12 d. <https://proporcingas.lietuviskai.lt/>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Siekiant išnagrinėti probleminius klausimus, susijusius su proporcingumo principo užtikrinimu, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, buvo analizuojami: proporcingumo principas ir jo reikšmė procesinių prievartos priemonių taikyme; slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų teisinis reglamentavimas, su tuo susijusi nuo 2015 m. iki 2026 m. kasacinio teismo praktika bei atlikto interviu metu su ikiteisminio tyrimo teisėjais gauti atsakymai; dviejų didžiausių Lietuvos apylinkės teismų slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo statistika.

Darbe nustatyta, kad proporcingumo principo neaiškus turinio apibrėžimas ir neaiškūs jo taikymo (ir vertinimo) kriterijai yra vienas iš proporcingumo principo užtikrinimo probleminių aspektų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Ši problematika kartu su įstatymų leidėjo paliktomis spragomis aktualiuose BPK straipsniuose suteikia teisėjams plačią diskreciją spręsti, ar tam tikras slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas gali būti taikomas. Nurodytos aplinkybės gali lemti skirtingos praktikos formavimąsi. Kasacinio teismo nutarčių ir ikiteisminio tyrimo teisėjų interviu atsakymų analizė leidžia teigti, kad teismai iš esmės sėkmingai užpildo įstatymų leidėjo paliktas spragas. Kita vertus, atsižvelgus į šių veiksmų taikymo gana didelį mastą, į tai, kad jie labiausiai varžo asmens teises ir laisves, manytina, jog įstatymų leidėjas turėtų užpildyti bent dalį esminių spragų.

Reikšmingi žodžiai: proporcingumo principas, slapti ikiteisminio tyrimo veiksmai, asmens teisės ir laisvės, įstatymų leidėjo paliktos spragos, probleminiai aspektai.

ANNOTATION IN ENGLISH

In order to examine the issues related to ensuring the principle of proportionality when applying covert pre-trial investigation measures, the following were analyzed: the principle of proportionality and its significance in the application of procedural coercive measures; the legal regulation of covert pre-trial investigation measures, the relevant case law of the Supreme Court from 2015 to 2026, and the responses obtained during interviews with pre-trial investigation judges; statistics on the authorization of covert pre-trial investigation measures by the two largest district courts in Lithuania.

The study found that the vague definition of the principle of proportionality and the unclear criteria for its application are among the problematic aspects of ensuring the principle of proportionality when conducting covert pre-trial investigation activities. This issue, combined with the gaps left by the legislature in the relevant articles of the Code of Criminal Procedure, grants judges broad discretion to determine whether a particular covert pre-trial investigation measure may be applied. These circumstances may lead to the development of divergent practices. An analysis of Supreme Court rulings and the responses of interview participants suggests that the courts are generally successful in filling the gaps left by the legislature. On the other hand, given the relatively large scale of the application of these measures and the fact that they most severely restrict a person's rights and freedoms, it is reasonable to conclude that the legislature should fill at least some of the significant gaps.

Keywords: principle of proportionality, secret pre-trial investigation actions, individual rights and freedoms, gaps left by the legislature, problematic aspects.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

PROBLEMINIAI PROPORCINGUMO PRINCIPŲ UŽTIKRINIMO ASPEKTAI, TAIKANT SLAPTUS IKITEISMINIO TYRIMO VEIKSMUS

Baudžiamojo proceso teisės principai yra visos baudžiamojo proceso teisės veikimo mechanizmo užtikrinimo pamatas, be kita ko, įskaitant ir žmogaus teisių bei laisvių apsaugą, kuri ypatingai reikšminga procesinių prievartos priemonių taikyme. Atlikus doktrinos ir teismų praktikos analizę, nustatyta, kad proporcingumo principo samprata vis dar nėra konkreti, o teismai (tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai) dažnai proporcingumo principą vertina ne pagal klasikinį vokiškąjį trinarį modelį. Nurodytos aplinkybės suteikia teisėjams plačią diskreciją spręsti, ar konkrečiu atveju tam tikras slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas gali būti taikomas, o tai gali lemti nevienodos praktikos formavimąsi. Todėl neaiškus proporcingumo principo turinio apibrėžimas ir neaiškus jo kriterijų taikymas (ir vertinimas) yra vienas iš šio principo užtikrinimo probleminių aspektų, taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus.

Darbe, išnagrinėjus slaptų (neviešo pobūdžio) tyrimo veiksmų sampratą (jų požymius), nustatyta, kad kai kurie išskiriami požymiai yra tiesiogiai susiję su įstatymų leidėjo paliktomis spragomis. Siekiant nustatyti, ar (ir kaip) teismai (ne)užtikrina proporcingumo principo laikymąsi, taikant dokumento analizės metodą, buvo išanalizuotos kasacinio teismo nuo 2015 m. iki 2026 m. priimtose 77 nutartys. Nustatytas mažas pažeidimų skaičius leidžia teigti, kad teismai iš esmės užpildo įstatymų leidėjo paliktas spragas. Vadinas, teismai vadovaujasi kasacinio teismo formuojamomis taisyklėmis ir taip siekia užtikrinti proporcingumo principą. Siekiant išsamiai išnagrinėti nagrinėjamą darbą, atliktas šešių ikiteisminio tyrimo teisėjų pusiau struktūrizuotas interviu, kurio metu nustatyta, kad didžioji dauguma ikiteisminio tyrimo teisėjų patvirtino, jog praktikoje susiformavusios nerašytos taisyklės užtikrina proporcingumo principą, todėl nekyla esminių problemų dėl įstatymų leidėjo paliktų spragų. Darbe pažymėta, kad visgi teisės spragų pašalinimas yra įstatymų leidėjo kompetencijos dalykas, todėl, manytina, kad kai kurios esminės įstatymų leidėjo spragos turėtų būti pašalintos.

Išanalizuota Vilniaus miesto apylinkės teismo ir Kauno apylinkės teismo 2023–2025 m. slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų sankcionavimo statistinė analizė iš esmės rodo vienodą slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų taikymo mastą. Nustatyta, kad dažniausiai taikomas yra griežčiausias ir švelniausias slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas. Atsižvelgiant į kur kas mažesnę gautų prašymų dėl šių veiksmų pratęsimo nei šių veiksmų taikymo pirmą kartą skaičių, darytina atsargi prielaida, kad šios procesinės prievartos priemonės taikomos laikantis proporcingumo principo.

SUMMARY IN ENGLISH

PROBLEMATIC ASPECTS OF ENSURING THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN THE APPLICATION OF SECRET PRE-TRIAL INVESTIGATION ACTIONS

The principles of criminal procedure law form the foundation for ensuring the proper functioning of the entire criminal procedure system, including, among other things, the protection of human rights and freedoms, which is particularly important in the application of coercive procedural measures. An analysis of legal doctrine and judicial practice has revealed that the concept of the principle of proportionality remains vague, and courts (both international and national) often assess the principle of proportionality not according to the classical German tripartite model. These circumstances grant judges broad discretion to determine whether a specific covert pre-trial investigation measure may be applied in a particular case, which may lead to the development of inconsistent practice. Therefore, the unclear definition of the content of the principle of proportionality and the unclear assessment of its criteria are among the problematic aspects of ensuring this principle when applying covert pre-trial investigation measures.

After examining the concept of covert (non-public) investigative actions (and their characteristics) in this study, it was found that some of the identified characteristics are directly related to loopholes left by the legislature. To determine whether (and how) the courts ensure (or fail to ensure) compliance with the principle of proportionality, 77 rulings issued by the Supreme Court from 2015 to 2026 were analyzed using a document analysis method. The low number of violations identified suggests that the courts essentially fill the gaps left by the legislature. Consequently, the courts follow the rules established by the Supreme Court and thereby seek to ensure the principle of proportionality. To thoroughly examine the subject matter, a semi-structured interview was conducted with six pre-trial judges, during which it was found that the vast majority of pre-trial judges confirmed that the unwritten rules established in practice ensure the principle of proportionality, and therefore no significant problems arise due to loopholes left by the legislature. The study notes, however, that the elimination of legal loopholes falls within the legislature's purview; therefore, it is believed that certain significant loopholes left by the legislature should be eliminated.

A statistical analysis of the authorization of covert pre-trial investigation measures by the Vilnius City District Court and the Kaunas District Court for the years 2023–2025 essentially shows a consistent level of application of such measures. It was found that the most frequently applied measures are the strictest and the least restrictive covert pre-trial investigation measures.

Given that the number of requests received for the extension of these measures is significantly lower than the number of requests for their initial application, it can be cautiously assumed that these procedural coercive measures are applied in accordance with the principle of proportionality

PRIEDAI

Apklaustos metu pateikti klausimai ikiteisminio tyrimo teisėjams:

1. Kokie aspektai Jums yra svarbiausi vertinant, ar prašomas slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas yra proporcingas?
2. Kuo vadovaujantis nustatote slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų, nustatytų BPK 158–160 straipsniuose, taikymo terminą? Kuo vadovaujantis priimate sprendimą pratęsti prašomo veiksmo taikymą ir pagal ką nusprendžiate, kokiam terminui tikslinga pratęsti šį veiksmą?
3. Kai gaunate prokuroro prašymą atlikti veiksmus pagal BPK 158 straipsnį, kuo vadovaujantis sprendžiate, ką galima leisti taikyti, kai minėtame straipsnyje nėra detalizuojamas savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinys?
4. Kokia Jūsų nuomone, kad įstatymų leidėjas nėra pateikęs nusikalstamų veikų rūšių ir kategorijų, dėl kurių galima taikyti slaptą sekimą (BPK 160 straipsnis)? Kaip manote, dėl kokių nusikalstamų veikų kategorijų turėtų būti taikomas šis slaptas tyrimo veiksmas?
5. Kokia, Jūsų nuomone, dėl policijos pareigūnų veiksmų, kai tam tikras objektas (namas, asmuo, automobilis ir pan.) būna stebimas tam tikrą laiką, siekiant gauti bylai reikšmingus duomenis, tačiau šis veiksmas nefiksuojamas techninėmis priemonėmis? Kaip manote, kaip nustatyti ribą, kada stebėjimas yra bendro pobūdžio, kada šiam veiksmui yra reikalinga teismo sankcija?
6. Kaip manote, ar įstatymų leidėjas turėtų sukonkretinti BPK 158–160 straipsnių nuostatas, t. y. nurodyti šių veiksmų taikymo terminus ir jų pratęsimo galimybes; apibrėžti savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų turinį; nurodyti nusikalstamų veikų rūšis ir kategorijas, dėl kurių būtų galima taikyti slaptą sekimą? Ar visgi teismų praktika pilnai kompensuoja šias spragas ir užtikrina proporcingumo principą, todėl įstatymų pakeitimai nėra būtini?